

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ROMANYA’NIN BAĞIMSIZLIĞINDA RUSYA VE
FRANSA’NIN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEZİR YILMAZ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. HASAN TAŞKIRAN

OCAK 2023

BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ROMANYA’NIN BAĞIMSIZLIĞINDA RUSYA VE
FRANSA’NIN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEZİR YILMAZ

ORCID ID: 0000-0003-1476-045X

DANIŞMAN
DOÇ. DR. HASAN TAŞKIRAN

OCAK 2023
BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans/ Doktora öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum “Romanya’nın Bağımsızlığında Rusya ve Fransa’nın Etkisi” başlıklı tezde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı; bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 17/01/2023

İmza

Nezir YILMAZ

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ YAZIM KILAVUZU UYGUNLUK BEYANI

“Romanya’nın Bağımsızlığında Rusya ve Fransa’nın Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır. 17/01/2023

Tezi Hazırlayan:

İmza

Nezir YILMAZ

Danışman:

İmza

Doç. Dr. Hasan TAŞKIRAN

Tarih Anabilim Dalı Başkanı:

İmza

Doç. Dr. Ebru MANDACI

T.C.

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

ROMANYA’NIN BAĞIMSIZLIĞINDA RUSYA VE FRANSA’NIN ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Nezir YILMAZ

Danışman: Doç. Dr. Hasan TAŞKIRAN

Ocak 2023

ÖZET

Romanya Devleti’nin bağımsızlık sürecinde Fransa ve Rusya’nın etkilerini araştırdığımızda Rusya ve Fransa’nın Romanya üzerindeki menfaatleri farklılık göstermektedir. Rusya’nın Romanya ile ilgilenmesinin nedenleri arasında iki politika göze çarpmaktadır. Bunlar; Panslavizm ve sıcak denizlere inme politikasıydı. Rusya’nın bu iki politikasını hayata geçirmesi için önündeki temel engellerden bir tanesi Eflak ve Boğdan Prenslikleriydi. Rusya uzun bir zaman boyunca bu prenslikleri işgal ederek hedefine ulaşmak istemiştir. Ancak Rusya, Avrupalı devletlerin müdahaleleri sonucunda hedeflerine ulaşamamıştır. 1853 Kırım Savaşı’na kadar ki dönemde Rusya savaşlarla Eflak ve Boğdan topraklarını almak istemiştir. 1853 savaşı ile Rusya bu iki prensliği kendi topraklarına katamayacağını anlamıştır. Meydana gelen savaşın sonucu ile bu iki prensliğe başka bir Avrupa devleti ilgilenmeye başlamıştır. Bu güç ise Fransa’ydı. Fransa’da meydana gelen bir darbe ile imparator olan III. Napolyon içerde muhafazakâr yani baskıcı ve dine dayalı bir politika takip ederken dışarıda ise özgürlükçü bir politika izlemiştir. Fransa’nın Eflak ve Boğdan Prenslikleriyle ilgilenmesinin nedeni Rumenlerin Latin kökenli olduklarına inanması ve Avrupa’nın doğusunda kendisine taraftar bir güç dengesi kurmak istemekteydi. Kırım Savaşı sonrası Fransa’nın başkenti Paris’te yapılan toplantılarla Eflak ve Boğdan Prensliklerinin birleşmesini sağlamış ve ortak bir prens ile meclis etrafında toplamıştır. Fransa, Eflak ve Boğdan’da kurulan askeri birliklerin eğitimi için kendi askerlerini görevlendirmiştir. Böylece buradaki etkisini artırmaya çalışmıştır. Fransa ve Rusya, Paris toplantılarında kısmen ortak hareket etmişlerdir. Rusya, genel olarak Fransa’nın desteğini sağlamak için Fransa’nın önerilerine destek vermiştir. Fransa,

1870 Sedan Savaşı'na kadar Romanya ile ilgili politikalarını hayata geçirmeyi başarmıştır. Ama 1870 yılında Prusya'ya yenilen Fransa, Romanya ile ilgili politikalarını devam ettirememiştir. Bu dönemde Rusya tekrardan harekete geçmiştir. Ama bu sefer Rusya, Romanya'yı işgal etme politikası yerine kendisine müttefik olarak Romanya'yı bağımsız hale getirmek istemiştir. 1877-1878 yılları arasında Rusya ile Osmanlı Devleti arasında meydana gelen 93 Harbi'nde Romanya, Rusya ile bir antlaşma yaparak Rusya'nın yanında savaşa katılmıştır. Savaş sonrasında yapılan Edirne Mütarekesi ve Ayastafanos Antlaşmaları ile Osmanlı Devleti', Romanya'nın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştır. Rusya'nın kazanımlarından rahatsız olan Avrupalı devletler antlaşmayı gözden geçirmek için Berlin'de bir toplantı yapmışlardır. Bu toplantı sonunda imzalan Berlin Antlaşması ile Romanya'nın bağımsızlığı bir kez daha onaylanmış ve Avrupalı devletlerde bunu kabul etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Romanya, Rusya, Fransa, Osmanlı Devleti.

Republic of Turkey

Bitlis Eren University Graduate School

Department of History

RUSSIAN AND FRENCH INFLUENCE ON ROMANIAN INDEPENDENCE

Master Thesis

Nezir YILMAZ

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan TAŞKIRAN

January 2023

ABSTRACT

When we investigate the influence of France and Russia in the independence process of the Romanian State, the interests of Russia and France on Romania differ. Two policies stand out among the reasons why Russia is interested in Romania. These; It was panslavism and a policy of landing on warm seas. One of the main obstacles for Russia to implement these two policies was the Principalities of Wallachia and Bogdan. For a long time, Russia wanted to achieve its goal by occupying these principalities. However, Russia has not been able to achieve its goals as a result of the interventions of European states. In the period up to the Crimean War of 1853, Russia wanted to take the territories of Wallachia and Boghdan with wars. With the war of 1853, Russia realized that it could not annex these two principalities to its territory. With the outcome of the war, another European state became interested in these two principalities. That power was France. Napoleon III, who became emperor with a coup d'état in France, pursued a conservative, that is, oppressive and religious-based policy at home, while he pursued a libertarian policy abroad. France was interested in the Wallachian and Boghdan Principalities because Romanians believed they were of Latin origin and wanted to establish a balance of power in the east of Europe that was in its favor. After the Crimean War, he ensured the unification of the Wallachian and Boghdan Principalities with the meetings held in Paris, the capital of France, and gathered them around a common prince and parliament. France has deployed its own soldiers for the training of military units established in Wallachia and Bogdan. Thus, he tried to increase his influence here. France and Russia acted partly jointly at the Paris meetings. Russia has supported France's proposals in order to secure the support of France in general. France managed to implement its policies

regarding Romania until the Sedan War of 1870. But France, which was defeated by Prussia in 1870, could not continue its policies regarding Romania. In this period, Russia has taken action again. But this time, instead of the policy of occupying Romania, Russia wanted to make Romania independent as an ally to it. In the War of 93, which took place between Russia and the Ottoman Empire between 1877-1878, Romania made a treaty with Russia and joined the war on the side of Russia. With the Edirne Armistice and Ayastafanos Treaties made after the war, the Ottoman Empire was forced to accept the independence of Romania. The European powers, disturbed by Russia's gains, held a meeting in Berlin to review the treaty. With the Treaty of Berlin signed at the end of this meeting, Romania's independence was once again confirmed and the European states accepted it.

Keywords: Romania, Russia, France, Ottoman State

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TARİHTE RUMENLER VE OSMANLI DEVLETİ HÂKİMİYETİNDE ROMANYA

1.1. Rumenlerin Etnik Kökeni	6
1.2. Osmanlı Devleti ile Rumenlerin ilk Temasları ve Bölgede Hâkimiyet Kurması	10
1.2.1. Eflak (Ulahya).....	10
1.2.2. Boğdan (Karaboğdan-Moldova)	14
1.3. Karlofça Anlaşmasına Kadar Memleketeyn'in Durumu	16
1.4. Eflak ve Boğdan'ın Vergileri	17
1.5. XVI. Yüzyıl Ortalarından XVII. Yüzyıl Sonlarına Kadar Eflak Voyvodalığı	19
1.5.1. XVI. ve XVII Yüzyılda Boğdan Voyvodalığı	21
1.6. Karlofça Antlaşmasından Sonra Eflak ve Boğdan	23
1.6.1. Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar Dönemi (1711-1821).....	25
1.6.2. 1787-1792 Osmanlı Devleti'-Rus-Avusturya Savaşı ve Yaş Antlaşması	30
1.6.3. 1806-1812 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı ve Bükreş Antlaşması	32
1.7. Eflâk ve Boğdan'da Milliyet Fikrinin Gelişmesi	36
1.7.1. Eflak ve Boğdan'da 1848 Devrimine Yönelik Tepkiler	37
1.8. Kırım Savaşı ve Eflak-Boğdan'da İşgaller Dönemi (1853-1856)	39
1.8.1. Kutsal Yerler Meselesi	40
1.8.2. Savaşın Başlaması.....	43
1.8.3. Avrupalı Devletlerin Savaşa Katılması	47
1.8.4. Viyana Görüşmeleri	50
1.8.5. Savaşın Sona Ermesi	51
1.9. Paris Kongresi ve Paris Barış Antlaşması	52
1.9.1. Paris Kongresi.....	52
1.9.1.1. 30 Mart 1856 Paris Barış Antlaşması	54

II. BÖLÜM

BİRLİKTEN BAĞIMSIZLIĞA ROMANYA’NIN ORTAYA ÇIKIŞINDA RUS VE FRANSIZ ETKİSİ

2.1. Paris Antlaşmasındaki Eflak Ve Boğdan İle İlgili Maddelerin Uygulanması	57
2.1.2. III. Napolyon’un Baskısı	58
2.1.3. 1857’de Eflak ve Boğdan’da Meclis Seçimleri	58
2.1.4. Paris Toplantısı ve 19 Ağustos 1858 Kararları	61
2.2. Albay Couza’nın Eflak ve Boğdan’a Müşterek Voyvoda Seçilmesi	62
2.2.1. Albay Cuza Dönemi Reformları ve 28 Haziran 1864 Tarihli Senet	66
2.2.3. Yeni Prens Prensi Karl (Carol)’ın Seçilmesi ve Yaşanan Olaylar	71
2.3. 1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı (93 Harbi) ve Romanya’nın Bağımsızlığını Kazanması	74
2.3.1. 1866-1877 Tarihleri Arasındaki Süreç	74
2.4. 1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı (93 Harbi) ve Romanya’nın Bağımsız Olması	76
2.4.1. Tersane Konferansı (İstanbul Konferansı)	77
2.4.2. 93 Harbi’nin Başlaması	81
2.4.3. Osmanlı Devleti ve Rusya’nın Ordusunun Durumu	82
2.4.4. Rusya – Romanya İttifakı	84
2.5. Ayastefanos (Yeşilköy) Muahedesi	88
2.5.1. Osmanlı Devleti’nin Avrupalı Devletlerin Aracılığına Ümit Bağlaması ...	88
2.5.2. Rusya ile İngiltere Arasında Yapılan Londra Gizli Antlaşması (30 Mayıs 1878)	93
2.5.3. Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasında Yapılan Gizli Antlaşması ve Kıbrıs’ın İngiltere’ye Terk Edilmesi (4 Haziran 1878)	94
2.6. Berlin Kongresi (13 Haziran-13 Temmuz 1878)	95
2.6.1. Berlin Kongresine Katılan Devletler	95
2.6.2. Berlin Kongresi Görüşmeleri ve Kararları	96
SONUÇ	100
KAYNAKLAR	101

KISALTMALAR

A.} AMD	: Sadâret Âmedi Kalemi Belgeleri
ATASE	: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
B.	: Baskı
bkz.	: Bakınız
BOA.	: Başkanlık Osmanlı Devleti Arşivi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
İ. DH.	: İrâdeler Hâriciye
İ. MMS.	: İrâdeler Meclis-i Mahsûs
OTAM	: Osmanlı Devleti Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Sad.	: Sadeleştiren
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Konunun Önemi ve Kapsamı

XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan Romanya ile ilgili yaptığımız araştırmalar sonucunda bu ülkenin tarihi ve nasıl bağımsızlığını kazandığı üzerine çok az çalışmanın olduğu göze çarpmaktadır. Osmanlı Devleti ve Balkan coğrafyasında stratejik olarak çok önemli bir konumda olan Romanya ile ilgili yapılan çalışmalar ise genel olarak Rusya ile Osmanlı Devleti arasında meydana gelen savaşlarda işgal edilen küçük bir toprak parçası olarak ve siyasi tarih alanında kaleme alınmıştır. Yaptığımız bu çalışma ile Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet tarihinde göz ardı edilen Romanya'nın bağımsızlığını çalışmaya çalıştık. Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet tarihindeki bu eksikliği kısmen doldurmayı amaçlamaktayız.

Balkan coğrafyasının önemli ve stratejik bir ülkesi olan Romanya bağımsızlığının Balkan ve Osmanlı Devleti için ne tür gelişmeler meydana getirdiği. Avrupalı Devletlerin bağımsızlık yolunda ilerleyen bu ülkeye ne tür etkiler yaptığı. Romanya halkının bağımsız olan diğer balkan ülkelerinden nasıl etkilendiği ve kendine has bir yol izleyerek nasıl bağımsız olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

Eflak ve Boğdan'ın bağımsızlık yolunda nasıl ilerlediği ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda; bu topraklarla ilgili yapılan araştırmaların diğer Balkan topraklarına göre daha az olduğu göze çarpmaktadır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde Balkanlarda toprak kaybetmesiyle birlikte Eflak ve Boğdan'ın önemi daha da artmıştır. Aynı durum Rusya için de geçerliydi. Çalışma, Osmanlı Devleti hâkimiyetinden kopartılan Eflak ve Boğdan üzerinde Rusya ve Fransa'nın emellerini ve bu topraklardaki bağımsızlık süreci ele alınmıştır.

Literatür Değerlendirmesi

Bu araştırmada, Eflak ve Boğdan Prensliklerinin bağımsızlığında Rusya ve Fransa'nın etkilerinin neler olduğunu ve bu etkilerinin nedenlerini kapsamlı olarak ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmada yaptığımız literatür çalışmasında Türkçe, İngilizce, Fransızca, Rusça ve Rumence çalışmalardan yararlanılmıştır. Eflak ve Boğdan Prensliklerin bağımsızlığında Fransa'nın ve Rusya'nın etkilerinin yanında Osmanlı Devleti ile Prenslikler arasındaki ilişkilerin boyutunu, diğer Avrupalı devletlerin bu Prensliklerle ilgili tutumlarını, Avrupa'da meydana gelen düşünce akımlarının

prensliklere etkisini konu edinen kitaplar, makaleler, arşiv belgeleri, ansiklopediler ve konu hakkında yapılmış tez çalışmalarından faydalanılmıştır. Bu çalışmamızın konularından biri olan Rumenlerin etnik kökeni ve Osmanlı Devleti hâkimiyetine kadar ki döneme ait bilgileri aktarmaya çalışırken Kemal Karpat'ın TDV. İslam Ansiklopedisinde yayınlanan “Eflak” ve Aurel Decei, “Boğdan”¹ maddelerinden yararlanılmıştır. Balkan coğrafyasında bulunan Eflak ve Boğdan topraklarının diğer Balkan halkları arasındaki yerini daha iyi irdelemek için Barbara Jelavich tarafından yazılan *Balkan Tarihi*² adlı kitabın 1. Cilti incelenmiştir. Osmanlı Devleti'nin bölgeye nasıl hâkimiyet kurduğu, Eflak ve Boğdan Prenslikleri arasındaki siyasi, politik ve ekonomik ilişkilerini görmek için Osmanlı Devleti arşivlerindeki ilgili belgeler incelenmiştir. Bu belgelerin dışında konuya destek amaçlı olarak Enver Ziya Karal'ın *Osmanlı Devleti Tarihi* Cilt 1-2-3³ kitapları ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın *Osmanlı Devleti Tarihi* Cilt 1-2-3-4-5-6⁴ kitaplarından yararlanılmıştır. Osmanlı Devleti ile diğer Avrupalı devletlerin Eflak ve Boğdan ile ilgili politikalarını ve Karlofça Antlaşmasına kadar ki dönemde ise Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*⁵, İzzettin Çopur, *Tarihte Türk – Rumen İlişkileri*⁶, M. Alaaddin Yalçinkaya, “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”⁷ kitaplarını ve ansiklopedilerin ilgili bölümlerini inceledik.

Karlofça sonrası, Fenerli Rum voyvodalar dönemi, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bu dönemde meydana gelmiş savaşların sonuçları ve 1848 Devrimlerinin Eflak ve Boğdan'daki yansımalarını incelerken; Dimitri Kantemir, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu'nun Yükseliş Ve Çöküş Tarihi II*⁸, Nicolae Iorga, *A History of Roumania: Land, People, Civilisation*⁹, Cafer Çiftçi, “Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü:

¹ Aurel Decei, “Boğdan”, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir: ETAM Matbaası 2001), 178.

² Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıl*, çev. G. Tunalı, İ. Durdu ve H. Koç (İstanbul: Küre Yayınları, 2006).

³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014).

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1975).

⁵ Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzylında Balkanlar ve Osmanlı Devleti* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007).

⁶ İzzettin Çopur, *Tarihte Türk – Rumen İlişkileri* (Ankara: Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2006).

⁷ M. Alaaddin Yalçinkaya, “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/762-821.

⁸ Dimitri Kantemir, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu'nun Yükseliş Ve Çöküş Tarihi II*, çev. Ö. Çobanoğlu (İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1998).

⁹ Nicolae Iorga, *A History of Roumania: Land, People, Civilisation*. çev. By J. McCabe (Londra: T. Fisher Unwin, 1925).

Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)"¹⁰, Süleyman Kocabaş, Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlarda Panis Slavizm"¹¹, Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*"¹², Ali Kemal Meram, *Türk-Rus İlişkileri Tarihi*"¹³, Fatma Uygur, "1857 Eflak ve Boğdan Seçimlerine Fransız Müdahalesi ve Sonuçlarına Dair Bir Araştırma"¹⁴, M. Alaaddin Yalçınkaya, "Osmanlı Devleti'lar Döneminde Eflak ve Boğdan"¹⁵, Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*"¹⁶, ve Dan Berindei, "Osmanlı Devleti ve Eflâk'taki 1848 İhtilali"¹⁷ gibi kitapları ve makalelerinin ilgili bölümlerini inceledik. Bu kitap ve makalelerin ilgili bölümlerinden hareketler bu dönemde yaşanan olayları çalışmada sunmak istenmiştir.

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında meydana gelen Kırım Savaşının nedenlerini ve Paris konferansı sonrası imzalanan antlaşmada Eflak ve Boğdan'ın birleşmesi ile ilgili olarak; Ahmet Eyicil, *Siyasi Tarih (1789-1939)*"¹⁸, Yahya Okçu, *Türk-Rus Mücadelesi Tarihi*"¹⁹, Erdoğan Keleş, "Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi"²⁰, Mehmet Rezan Ekinci, *Osmanlı Devleti'-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-1856)*"²¹, Halûk Gürsel, *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri*"²², Cezmi Karasu, "XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri"²³, Turhan Şahin, *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi*"²⁴, A. Tefik Gürel, *Kırım Savaşı*"²⁵, Özcan Yeniçeri, "Kırım Savaşı,

¹⁰ Cafer Çiftçi, "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler* 7/26 (Yaz 2010), 35.

¹¹ Süleyman Kocabaş, *Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlarda Panis Slavizm* (İstanbul: Vatan Yayınları, 1986).

¹² Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007).

¹³ Ali Kemal Meram, *Türk-Rus İlişkileri Tarihi* (İstanbul: Kitaş Yayınları, 1969).

¹⁴ Fatma Uygur, "1857 Eflak ve Boğdan Seçimlerine Fransız Müdahalesi ve Sonuçlarına Dair Bir Araştırma", *OTAM* 42/42 (Güz 2017), 169-186.

¹⁵ M. Alaaddin Yalçınkaya, "Osmanlı Devletiler Döneminde Eflak ve Boğdan," *Balkanlar El Kitabı*, Der. Osman Karatay ve Bilgehan A. Gökdağ (Ankara: Karam-Vadi Yayınları, 2006), 1/385-396.

¹⁶ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl.* çev. A. Yaraman-Başbuğu (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995).

¹⁷ Dan Berindei, "Osmanlı Devleti ve Eflâk'taki 1848 İhtilali." *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002), 133-138.

¹⁸ Ahmet Eyicil, *Siyasi Tarih (1789-1939)* (Ankara: Gün Yayınları, 2005).

¹⁹ Yahya Okçu, *Türk-Rus Mücadelesi Tarihi* (Ankara: Yeni Matbaa, 1949).

²⁰ Erdoğan Keleş, "Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi". *OTAM* 23/23 (2008), 149-194.

²¹ Mehmet Rezan Ekinci, *Osmanlı Devleti-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-1856)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005).

²² Halûk Gürsel, *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri* (İstanbul: Baha Matbaası, 1968).

²³ Cezmi Karasu, "XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/741-749.

²⁴ Turhan Şahin, *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988).

²⁵ A. Tefik Gürel, *Kırım Savaşı* (İstanbul: Askeri Matbaa, 1935).

Islahat Fermanı ve Paris Barış Antlaşması”²⁶, Kemal Beydilli, “Paris Antlaşması”²⁷, A.B. Şirokorad, *Rusların Gözünden Osmanlı Devleti’-Rus Savaşları*²⁸ ve Cezmi Karasu, “Uluslararası Diplomasi İle Osmanlı Devleti”’nden Ayrılma Modeli Olarak Romanya’nın Bağımsızlığı”²⁹ kitaplarını ve makalelerini inceledik.

Eflak ve Boğdan’ın birleşmesi, ortak voyvoda seçmeleri, Fransa’nın Eflak ve Boğdan politikası ve kalıcı olarak birleşmesi ile ilgili olarak; Georges Bibesco, *Roumanie 1843-1859. Règne de Bibesco. Lois et Décrets, 1843-1848, Insurrection de 1848, Histoire et Légende*³⁰, M. Smith Anderson, *Doğu Sorunu*³¹, Giurescu, C.C. – Otetea, A. – Pascu, S. – Bratleanu, I.G., *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977)*³², Ion Bulei, *Romanii in Secolele XIX-XX*³³, Cezmi Karasu, “Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı’na Romanya”, *Balkanlar El Kitabı* 1.Cilt³⁴, Giurescu, C. C. , *Chronological History of Romania*³⁵ ve Misha Glenney, *Balkanlar 1804-1999*³⁶ kitapların ve makalelerin öncülüğünde konuya açıklık getirmeye çalıştık.

Çalışmamızın ana konusu olan Romanya’nın bağımsızlık sürecinde Fransa’nın, Rusya’nın etkileri ve 1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus savaşında Romanya’nın yeri ve antlaşmalarla bağımsızlığının kabul edilmesi konusunda; Mustafa Ali Mehmet, “Romanya’da Yayınlanan Belgelere Göre 1877 / 1878 Savaşından Önce Türk – Romen İlişkileri Hakkında Bazı Gözlemler”³⁷, Ali İhsan Gencer, “Ayastefanos Antlaşması”³⁸,

²⁶ Özcan Yeniçeri, “Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Paris Barış Antlaşması”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/846.

²⁷ Kemal Beydilli, “Paris Antlaşması”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/170.

²⁸ A.B. Şirokorad, *Rusların Gözünden Osmanlı Devleti-Rus Savaşları* (İstanbul: Selenge Yayınları, 2009).

²⁹ Cezmi Karasu, “Uluslararası Diplomasi İle Osmanlı Devleti’nden Ayrılma Modeli Olarak Romanya’nın Bağımsızlığı.” *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri* (Ankara: Genelkurmay ATESA Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2006), 127-135.

³⁰ Georges Bibesco, “Roumanie 1843-1859. Règne de Bibesco. Lois et Décrets, 1843-1848, Insurrection de 1848,” *Histoire et Légende* 2 (1894).

³¹ Matthew Smith Anderson, *Doğu Sorunu-1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*. çev. İ. Eser (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001).

³² C.C. Giurescu vd., *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977)*. çev. A. Uzgören (İstanbul: Habora Kitabevi, 1977).

³³ Ion Bulei, *Romanii in Secolele XIX-XX* (Bucureşti: Editura Litera, 2011).

³⁴ Cezmi Karasu, “Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı’na Romanya,” *Balkanlar El Kitabı*, Ed. Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay (Ankara: Akçağ Yayınları, 2013), 1/515-527.

³⁵ Constantin Giurescu, *Chronological History of Romania* (Bucharest: Editura Enciclopedica Romana, 1974).

³⁶ Misha Glenney, *Balkanlar 1804-1999*. çev. M. Harmancı (İstanbul: Sabah Kitapları, 2001).

³⁷ Mustafa Ali Mehmet, “Romanya’da Yayınlanan Belgelere Göre 1877 / 1878 Savaşından Önce Türk – Romen İlişkileri Hakkında Bazı Gözlemler.” *Uluslararası Midhat Paşa Semineri Bildiriler ve Tartışmalar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986), 73-74.

³⁸ Ali İhsan Gencer, “Ayastefanos Antlaşması”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 4/225.

Nedim İpek, “1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı”³⁹, Constantin Olteanu, “Plevne Muharebesinde Romen Ordusu”⁴⁰, Rifat Uçarol, “Gazi Ahmet Muhtar Paşa ve 1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı”⁴¹, Teyfur Erdoğan, “1856 Paris Kongresi ve 1878 Berlin Kongresi Arasında Osmanlı Devleti Dış politikası”⁴², John J. Campbell, *French Influence and The Rise of Roumanian Nationalism*⁴³, L. S. Stavrianos, *Balkan Federation: A History of The Movement Toward Balkan Unity in Modern Times*⁴⁴, Vlad Georgescu, *The Romanians: A History*⁴⁵, Çiğdem Dumanlı, *Viyana-Berlin Üzerinden 1848 Devrimlerinin Osmanlı Devleti’ne Etkileri*⁴⁶, Şennur Şenel, “19. ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar”⁴⁷ ve 1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı Zaman Dizini⁴⁸ kitaplarını ve makaleleri inceleyerek konu araştırılmak istenmiştir.

Bu çalışmada, yukarıda kısmen verdiğimiz çalışmaların dışında pek çok dijital, Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Rumence kaynak kullanılmıştır. Çalışmada yaptığımız literatür ve kaynaklar ışığında, Eflak ve Boğdan’ın bağımsızlığında Rusya ve Fransa’nın etkilerini ele almaya çalışılmıştır. Fransa’nın ve Rusya’nın Eflak-Boğdan’ın bağımsızlığına geçmeden bu toprakların tarihini ve Osmanlı Devleti hâkimiyet döneminde yaşanan iç ve dış olaylara yer verilmiştir. Fransa’nın ve Rusya’nın etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için böyle bir yönteme başvurulmuştur.

³⁹ Nedim İpek, “1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 13/16.

⁴⁰ Constantin Olteanu, “Plevne Muharebesinde Romen Ordusu”, çev. Ahmet Onur, *Askeri Tarih Bülteni* 5/10 (1980), 129-145.

⁴¹ Rifat Uçarol, “Gazi Ahmet Muhtar Paşa ve 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı.” *I. Uluslararası Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ve Dönemi (1833-1900) Sempozyumu (Tokat: 5-7 Nisan 2000) Bildiriler*, haz. Zehra Seyfikli (Tokat: Gazi Osman Paşa Üniversitesi Basımevi, 2004), 211-221.

⁴² Teyfur Erdoğan, “1856 Paris Kongresi ve 1878 Berlin Kongresi Arasında Osmanlı Devleti Dış politikası.” *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Ankara, 15-17 Ekim 1997, Sempozyuma Sunulan Tebliğler*, haz. İsmail Soysal (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 170.

⁴³ John J. Campbell, *French Influence and The Rise of Roumanian Nationalism* (New York: Arno Press, 1971).

⁴⁴ L. S. Stavrianos, *Balkan Federation: A History of The Movement Toward Balkan Unity in Modern Times* (Massachusetts: Northampton Publisher, 1944).

⁴⁵ Vlad Georgescu, *The Romanians: A History*. Ed. Matei Calinescu. çev. Alexandra Bley-Vroman (Columbus: Ohio State University Press, 1991).

⁴⁶ Çiğdem Dumanlı, *Viyana-Berlin Üzerinden 1848 Devrimleri’nin Osmanlı Devleti’ne Etkileri* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2017).

⁴⁷ Şennur Şenel, “19. ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar,” *Balkanlar El Kitabı*, Ed. Osman Karatay ve Bilgehan Gökdağ (Ankara: Akçağ Yayınları, 2013), 1/389-402.

⁴⁸ 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı Zaman Dizini (Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, 2004).

I. BÖLÜM

TARİHTE RUMENLER VE OSMANLI DEVLETİ HÂKİMİYETİNDE ROMANYA

1.1. Rumenlerin Etnik Kökeni

Balkanlarda yaşayan halklar hakkında bilgiye sahip olduğumuz ilk zümreler, daha çok Morava Vadisinin batısından Adriyatik bölgesine yayılan bölgede yaşamış olan İlliryalılar ve Ege'den Tuna Nehrinin kuzeyinde yerleşmiş olan Trakyalılardır. Demir Çağı medeniyeti olan bu insanların tamamı kabile şeklindeki bir örgütlenmeye sahipti. Trakyalılar, M.Ö. V. Yüzyılda sistemli bir devlet inşa etmişlerdir. Trakyalıların bir kolu olan Daçyalılar, Rumen ulusunun temelini oluşturmuşlardır.⁴⁹ Daçyalıların sonradan mı geldikleri yoksa Trakyalıların bir kolu mu oldukları tartışmalıdır. AnnaBritannica'daki Romanya maddesinde ise şöyle yazılmaktadır; *“İlkçağda bugünkü Romanya topraklarında İlyrialılar, Traklar ve İskitler oturuyordu. Karadeniz kıyılarında ilk Yunan kolonileri M.Ö. VII. yüzyılda kuruldu. Bölgeye daha sonra girerek yerli halklarla kaynaşan Daçyalılar M.Ö. IV. yüzyılda Yunan dünyasıyla ilişkiye geçtiler.”*⁵⁰ Aurel Decei, Daçyalıların bu toprakların ilk sakinleri olduğunu söylemektedir. Herodot, Daklar (Daçyalılar) hakkında: *“Traklar arasında yiğit ve namusta en ileri gelenler”* demiştir. Arkeolojik araştırmalar, bu kavmin M.Ö. XVIII. yüzyıldan itibaren şimdi ki Romanya topraklarında olan bu ülkede yaşamış olduklarına dair bulgular ortaya çıkmıştır. Buna göre, Daklar şimdiki Romanya'nın ilk yerli halkını meydana getirmişlerdir. Eski Dakia birçok yabancı kavimin istilasına, işgaline uğramış veya onlara bir yol olmuştur. M.Ö. XIII. Yüzyılda İskitler, Dobruca'da VII. yüzyıldan beri Karadeniz kenarına yerleşmiş ve Greklerin kurmuş oldukları şehirde birlikte yaşamışlardır. M.Ö. III. Yüzyılda Keltlerin istilasını meydana gelmiş ve Romanya topraklarında kendi adlarını verdiği Silistre adıyla ilişkilendirilen şehirden Durostorum kalmıştır. Fakat istilaların en önemlisi Romalıların ki olmuştur. Romalılar M.Ö. 72 yılında Dobruca'yı da işgal etmişlerdir. Ancak M.S. 85'te Tuna'nın kuzeyinde Dak kralı Dekebal (80-106) tarafından Romalılar mağlup edilmiştir. Dekebal, Tuna'nın güneyini de geçerek yeni kurulmuş Roma eyaletlerini tehlikeye atmıştır. Roma imparatoru Traianus, 101-105 yıllarında bu topraklara iki sefer

⁴⁹ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 4.

⁵⁰ AnaBritannica, “Eflak” (İstanbul: Ana Yayıncılık-Hürriyet, 1994) 25/333.

düzenlemiş, Dak krallığını yıkıp burayı Roma eyaleti haline getirmiştir.⁵¹ Sonraki 165 yıl boyunca bu topraklar Romalıların egemenliğinde kalmıştır. İmparatorluğun çeşitli yerlerinden getirilen askerler, yöneticiler ve kolonicileri bu bölgeye yerleştirdi, yerleştirilenlerin çoğu Balkanlıydı. Roma İmparatorluğu yerli halkı Romalılaştırmaya başlamış ve büyük oranda başarılı olmuştur.⁵² Roma kültürü ve özellikle Latince bölgede silinmez izler bırakmıştır.⁵³ Roma İmparatoru Aurelianus döneminde doğudan gelen yeni istilalar yüzünden Roma İmparatorluğu 275’de Tuna’nın güneyine çekilmek zorunda kalmıştır.

Dakya’yı Gotlar, Gepidlerin (III-VI), Allanların ve sonraları Slavların işgaline meydan vermiştir. Dak-Romalı kimliğinin temeli Slavlar ile VI. ve VIII. yüzyılda oluşmaya başlamıştır. Dil ve kültür alanında X.–XIV. Yüzyıl içerisinde Rumenlerin siyasi yaşayışları üzerinde önemli etkileri sonucunda asıl Rumen ulusu ortaya çıkmıştır. Latince kökene sahip bir dil konuşan ve Roma kültürüne bağlı olan bu ulus aslen Türk olan birçok kavimle ilişkilere girmiştir. Bunların ilki Hunlar (IV-V) olmuştur. Merkezi Pannonia’da bulunuyordu, bunların meydana getirdikleri imparatorluğun yıkılmasından sonra Avarlar ortaya çıkmıştır (VI-VIII). Hringler ile Tisza ve Tuna ovalarına yerleşmiş olan bu kavim, birkaç kez Eflak ovalarında hâkimiyet kurmuştur. Eski Bulgarlar 679’da Dobruca’dan geçerek, Tuna’nın güneyine yerleştiler ve sonraki yüzyıllarda slavlaşmışlardır. 896’da bu sefer Macarlar, şimdiki Besarabya’nın güneyinden Macaristan’a göç ederken, Moldavya’nın kuzeyinden geçmişlerdir. Macarların hemen akabinde, doğudan gelen Peçeneklerin IX. yüzyıl sonu ile XI. yüzyıl arasında meydana getirdikleri Bozkır imparatorluğu bağımsız Eflak topraklarını da egemenliğine almıştır. Peçenekler, Bizanslılar ve Kumanlar tarafından yenilgiye uğratılınca dağılmıştır. Yerli kavimlerin arasında asimile olup kaybolmuştur. Tuna’nın aşağı bölgesinde 1057’de Kumanlar ortaya çıkmış, bunlar kendilerine Kıpçak derlerdi. Bunların hâkimiyeti 1241 yılına kadar Eflak topraklarına da ulaşmıştır. 1241’de Batu Han döneminde, Bücek komutasındaki Moğol istilasını Eflak topraklarını işgal etmiştir. Kıpçaklardan kalanlar bağımsız Rumen devleti üzerinde sözde hâkimiyetlerini korumuşlar; bu hâkimiyet

⁵¹ Aurel Decei, “Eflak”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997), 4/178-181.

⁵² Jelavich, *Balkan Tarihi*, 10.

⁵³ AnaBritannica, *Eflak*, 333.

1290'da Vidin ve Braniçevo prensleri tanımak zorunda kalmıştır. Nogay'ın oğulları Teki ve Çaka, Tuna'nın aşağı bölgesindeki araziye işgal etmek için savaşımıştır.⁵⁴

Moğol işgalinin Rumenlerin tarihi gelişmeleri üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Macar kralları, X.-XII. yüzyılları içerisinde, Erdel'i işgal ettikten sonra hâkimiyetleri Karpatların güneyine de ulaşmaya başlamıştır. 1233 'te bugünkü Banat diyarı ile Eflâk'ın batı kısmında, uç-beyliği mahiyetinde, Severin (Macar, Szörény) hanlığını oluşturmuştur. 1227'de Papanın yardımı ile Eflak ile Boğdan'ın sınırları üzerinde bir Kumanlar piskoposluğu oluşturmuşlardır. Yine XIII. yüzyılın başında Saksonyalılar ile Erdel'deki Türk-Macar Székelyler Karpatların güneyine yürümeye çalışmıştır. Bağımsız Eflak toprakları üzerinde Rumen siyasi teşkilatının varlığı ilk defa 1247 yılında görülmüştür. Bu tarihte iki voyvodanın adı geçmektedir. İlki ülkenin batı mülkünde Oltenia'da Litovoi ve ikincisi ise Eflak 'taki Seneslaydı. Her ikisi de, Avrupa feodalitesi örfüne uygun olarak, Macar kralına bağlı bulunmaktaydı. Ayrıca doğu tarafında Türkler ile komşu olarak yaşamıştır. Yüzyıllar boyunca kendi memleketlerinde daima gelip-geçen çeşitli kavimlerin hükümdarlığı altında kalmış olan Rumenler, örgütlü bir teşkilattan yoksun olarak, yerleşik bir hayat yaşamışlar ve yerel bir hayat kadrosu içinde, başlıca işleri olan çiftçilik, çobanlık ve bağcılık ile meşgul olmuşlar. Zaten bu şartlar altında bir Rumen devleti var olamıyordu. XIV. yüzyılın başında bu küçük yerel siyasi kurumlar birleşip, toplumlaşmakta başarılı olmuştur. 1310 yılında, Eflak'ta büyük bir voyvoda görülür: Basarabya. Türkçe kökenlidir: Basar Aba. Fakat ailesi çok eskiden Rumenleşmiş idi. Basaraba, Thocomerius'un oğludur.

Fakat asıl Rumen ülkeleri üzerinde hâkimiyetini kabul ettirmeye çalışan Macar kralı, aslen Fransız Robert Károly (Charles Robert) 'nın ordularını 1330 'da, Posada 'da bozguna uğratmıştır. Kazandığı kesin galibiyet üzerinedir ki, daha o günlerde ayrı bir devlet gibi örgütlenmiş olan Eflak bağımsız bir devlet olmuştur. 1330 'den başlayarak, Basarab ülkenin tek beyi yani yöneticisi olmuştur. Moğollar üzerine 1345-1350 yılları arasındaki galibiyetler sonucunda, İbrail halkını Eflak ile birleştirip, Prut nehrinin doğusuna geçerek, Tuna ağızlarının kuzeyindeki toprakları da ilave etmiştir. Eflak ülkesinde olduğu gibi, bu bölgelerde de, Basarabların hâkimiyeti sonucu ile sonraları Basarabia adı verilmiştir. Bağımsız Rumen devletinin kurucusu 1352'de ölmüş ve ilk

⁵⁴ Decei, *Eflak*, 178-181.

başkent olan Câmpulung 'da defnedilmiştir.⁵⁵ Basarab bir süreliğine başkent olarak Campulung (Cimpulung)'u seçmiş olsa da daha sonra Argeş başkent yapmıştır.

Bağımsız Boğdan devletinin ilk prensi I. Boğdan (1359-1365) olmuştur. İlk Rumen yöneticiler devamlı olarak Macar tehdidiyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Lehistan krallığı ve Moğollar da ayrı birer tehlike teşkil etmiştir. Boyarlar olarak adlandırılan asiller, merkezi hükümet için önemli bir sorun teşkil etmiştir. Farklı bölgelerde olduğu gibi buradaki asiller de birbirlerine karşı kumpaslar yapmaktaydı ve ülke dışı güçlerle hareket edip konumlarını güçlendirmeye çalışmıştır.⁵⁶ Modern balkan devletleri ile ilgili Barbara Jelavich Balkan Tarihi 18. ve 19. yüzyıl adlı eserinde şöyle demektedir; *“14. yüzyılın sonuna gelindiğinde modern Balkan devletlerinin temeli atılmış bulunuyordu ki, bu dönemde bu modern devletlerin her birinin bir karşılığı mevcuttu: Eflak, Boğdan ve Erdel'de Romanya; Ortaçağ imparatorluklarında Bulgaristan; Sırp, Hırvat ve Boşnak krallıklarında Yugoslavya; İllirya'da Arnavutluk; Bizans İmparatorluğu'nda ise Yunanistan. Bölge içinde nüfus değişikliklerinin ve bazı göçlerin gerçekleşecek olmasına karşın daha sonraki dönemde, barbar istilalarıyla mukayese edilebilir büyüklükte bir dış müdahale söz konusu olmadı. Bu ilk devletlerin hiçbirinin modern anlamda ulusal olmadıklarını özellikle vurgulamak gerekir. Bu hükümetler temelde, güçlü asillerin bir lider etrafında oluşturdukları ittifakları temsil etmekteydi”*.⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin istilasının hemen öncesinde, Slavca konuşan bir topluluk, kuzeydeki Rumen ve Macarları güneydeki Arnavutça ve Yunanca konuşan insanlardan ayırmıştır. Balkan coğrafyasında yaşayanlar, kendine has insanlar ile birbirini takip eden istilacıların bir sentezini oluşturmuştur. Romanya Prensliklerinde yaşayanlar, Daçyalıların, Rumenlerin, Slavların ve diğer toplulukların torunları olmuştur.⁵⁸ XIV. yüzyılda Balkan toprakları Osmanlı Devleti fetihleri ile yüz yüze kaldığında, siyasi ve toplumsal sistemde var olan bir kısım zayıflıklar işgal edenlerin işini kolaylaştırmıştır. En önemlisi, Hristiyan prenslerin beraberlikten uzak olmalarıydı. Balkan topraklarındaki bu prensler birlikte hareket etmek yerine birbirleri aleyhine Müslümanlarla işbirliğine gitmiştir. Kırsalda yaşayan köylüler, feodalizmin ağır getirileri altında ezilmekteydi, bu yüzden yeni gelen yönetimi rahatlıkla iyi karşılayabilecek durumda olmuştur. Dönemin Bosna prensi

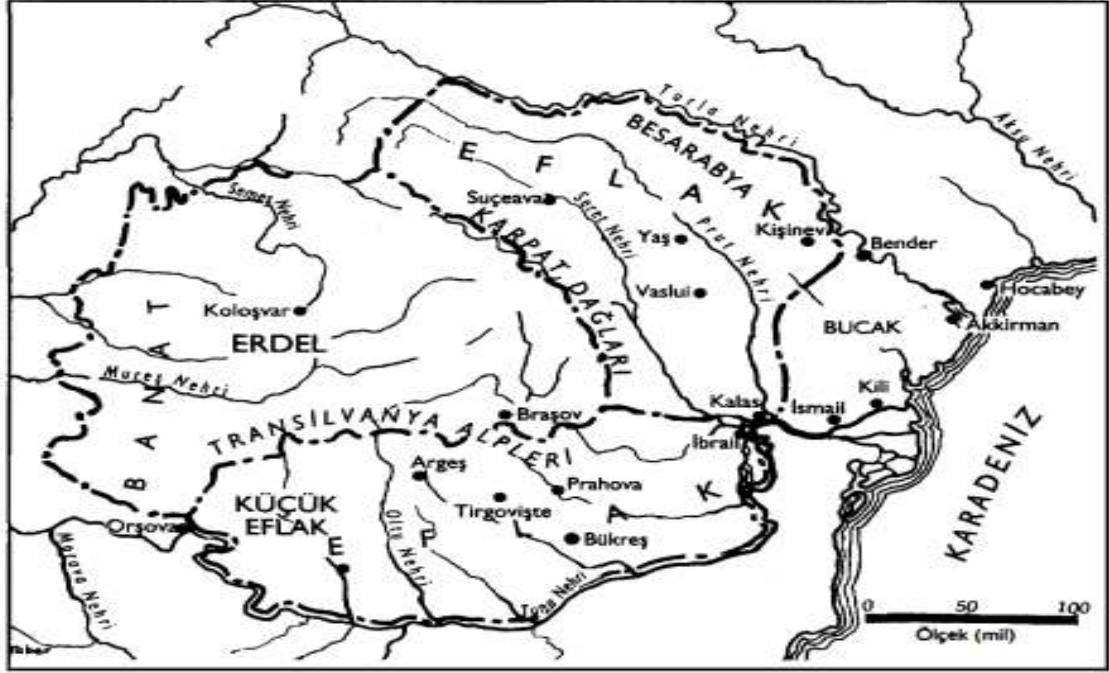
⁵⁵ Decei, *Eflak*, 178-181.

⁵⁶ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 23.

⁵⁷ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 28.

⁵⁸ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 29.

Papa'ya; Türk yetkililerin daha iyi koşullar vaadiyle köylüleri kendi yanlarına çektiğini söylemiştir. Osmanlı Devleti', Balkanlarda yaptığı fetihlerin ilk yıllarında halkı kendi yanına çekebilmek için vergileri ya az almış ya da belli bir süreliğine hiç almamıştır. Yerel yöneticileri belli bir dönem yerlerinde tutmuş ve bu süre zarfında kendi hâkimiyetini pekiştirmeye çalışmıştır.

1.1. Harita: Eflak ve Boğdan ⁵⁹

1.2. Osmanlı Devleti ile Rumenlerin ilk Temasları ve Bölgede Hâkimiyet Kurması

1.2.1. Eflak (Ulahya)

Osmanlı Devleti'nin, Avrupa ile ilk temas noktası Balkan yarımadası olmuştur. Bu fetihler sırasında Tuna nehrinin uç kısmının kuzeyinde Boğdan (Moldova) ile Eflak (Ulahya)'da iki müstakil Rumen Prensliği yer almaktaydı. Osmanlı Devleti'nin Tuna'ya doğru yayıldığı dönemde coğrafi olarak kendisine daha yakın olmasından dolayı ilk temaslar Eflak'la başlamış ve bu temaslar düşmanca olmuştur. 1320 ile 1364 yıllarında Eflak prensliğinin başında Îvanko Basarab'ın oğlu Nikola Aleksandr bulunmaktaydı. Basarab, Macar kralı Layoş'un babası Robert Karoli'nin komuta ettiği bir Macar ordusunu yenmiştir. Epey bir zaman babasının yanında prenslik işleriyle uğraşmış ve 1320 ile 1363 yıllarında bağımsız bir Prens olarak yer alan Nikola Aleksandr'nin Sırp

⁵⁹ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 110.

sındığı savaşına ordusu ile iştirak ettiğine dair bazı kaynaklar bulunmuştur. 1364 yılında Aleksandr öldüğünde prenslik makamına oğlu Vladislav (Vlayku Basarab) geçti. 1364-1375 yılları arasında hüküm sürmüştür. Merkezi Kurtea olan Argeş ırmağının suladığı bölgede bağımsız olarak yönetmiştir. Macarların artan gücü karşısında dayanamayıp olanların hâkimiyetini tanımak zorunda kalmıştır. Vladislav, Macar kralı Layoş (Lajos)'tan Transilvanya bölgesinden Almaş ve Fagaraş beyliklerini zeamet olarak alarak Layoş'un hâkimiyetini kabul etmiştir.⁶⁰ Vladislav (Valayku), Makedonya Sırp kralı Vukaşin ile birlikte Çirmen savaşına katılmıştır.⁶¹ Turnova Bulgar Çarı Şişman, 1368'de I. Murad'ın hâkimiyetini tanımış ve böylece Osmanlı Devleti'nin yardımını alarak Vladislav'ın kayını Çar Sracimir'e ait olan Tuna üzerindeki Vidin'e saldırmıştır. Osmanlı Devleti ile Rumenler arasında meydana gelen savaşta Vladislav'ın kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu savaş Rumenler ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk savaş olmuştur. Osmanlı Devleti hâkimiyetinin Eflak'ta yayılması karşısında, gerçekçi bir siyaset izleyen Vladislav, bu durumdan faydalanmak ve bu süreci en az zararla atlattmak için 1373'te I. Murad ile ittifak yapmıştır. Gerçekleşen savaş sonucunda Osmanlı Devleti ile Rumenler arasında, gelecekteki temaslar için çok önemli olmuştur.⁶² Vladislav'ın ölümünden sonra Eflak prensliğinin başına II. Radu (1375-1386) geçmiştir. Onun zamanında Bulgarlar, Silistre'yi almıştır. Kısa süren Radu hâkimiyetinden sonra yerine oğlu I. Dan (aynı zamanda Vladislav'ın yeğeni) geçmiştir.⁶³ I. Dan, Bulgar krallığında iki kardeş (Stratişmir ve Şişman) arasında devam eden taht mücadelesinde akrabası olan Stratişmir'in tarafını desteklemiştir. Bu olaydan dolayı diğer kral Şişman ile savaşmıştır. I. Dan bu savaşta beylerinin ihaneti sonucunda Şişman'a esir olmuş ve öldürülmüştür. I. Dan'ın yerine kardeşi Mirça (Mircea) 1386 ile 1418 yılları arasında Eflak beyi olmuştur. Mirça prensliğin siyasi ve toplumsal düzeni daha iyi bir konuma getirmiştir. Prenslikteki bazı kurumların isimleri şu şekildedir; prensliğinin başında, Moldavya ve diğer yerlerde de olduğu gibi, bir domn (Latince dominus) bulunur ve buna İslav menşinden gelme bir isim olan voda veya voeyod (ordu komutanı) adı verilmiştir. Domn, prensliğin idari yöneticisi, en büyük hâkimi ve askeri komutanı idi. Mirça kendi bünyesinde bu sıfatları birleştirmiştir. Prenslik divan diye isimlendirilen bir meclise sahipti. Ban (Oltenin valisi), vornie (Prensliğin yöneticisi), logofat (voyvodalık kalemlerinin ismi), vistler (maliye

⁶⁰ Decei, *Eflak*, 178-181.

⁶¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1975), 1/211.

⁶² Decei, *Eflak*, 178-181.

⁶³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/211.

bakanı), spatar (ordu komutanı), stolnio (mutbak kâhyası), comis (mirahor, ahırlar kâhyası), postelnio (prensın daire kâhyası) gibi kurumları oluşturmıştır.⁶⁴ Bu kurumların hepsi Bizans-İslav kültüründen alınmıştır. İdari bölgelerin başında parcalabi'ler bulunmuştur. Sadece kendine yakın ülkelerle değil, Lehistan ve Almanya gibi ülkelerle de iktisadi ilişkiler kurma fırsatı bulmuştur; çünkü Eflak ülkesinin kendi zenginliği çoktu ve voyvoda para basma hakkına sahipti. İlk Rumen parası Vladislav tarafından basılmıştır. Mirça döneminde Eflak en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Genel emirnamelerinde kullandığı unvanlar kendisini Eflak ve kısmen Transilvanya hâkimi ve diğer taraftan da Karadeniz'e kadar uzanan Tuna'nın iki yakasının, Silistre ve Basarabya'nın güneyindeki Türklerin yaşadığı yerlerin hâkimi olduğu anlaşılmaktadır.

Mirça hükümdarlığının ilk yıllarında Dobruca'yı almıştır. Birinci Kosova savaşında Mirça, Sırp despotu Lazar'a yardım etmek için asker göndermiştir. Ama bunlar savaşta yok edilmiştir. 1391 yılında Firuz Bey komutasındaki Türk akıncıları Tuna Nehri'ni geçmiş ve Mirça'nın topraklarını yağmalamıştır.⁶⁵ Bu olay üzerine Mirça, Bayezid'in Anadolu'da olduğu bir kış döneminde Tuna Nehri'ni aşarak Silistre'yi almak için Osmanlı Devleti muhafız güçlerine saldırmıştır. Bu saldırı ile Karınabad Ovası'na kadar ilerlemiş ve buralarda yağma ve katliamlar yapmıştır. Yaşanan bu hadiseleri duyan Osmanlı Devleti hükümdarı Bayezid, 1392 yılında Mirça üzerine sefere çıkmıştır. *“Seferde yardımcı olarak Osmanlı Devleti ordusunda Sırp despotu Lazaroviç, Makedonya Sırp beyi Marko Kıraliyeviç ile Köstendil Sırp beyi Konstantin de bulunuyorlardı”*.⁶⁶ Osmanlı Devleti kuvvetleri önce Vidin sonra Tuna Nehri'ni aşip Kalafat bölgesine varmıştır. Rovine'deki zorlu savaşta (1394) Osmanlı Devleti askerleri galip gelerek Mirça'nın tahtan çekilmesine neden olmuştur.⁶⁷ Mirça savaşı kaybetmesinden dolayı kaçmıştır. Erdel (Transilvanya) bölgesine sığınmıştır. Osmanlı Devleti', Mirça'nın yerine Vlad isimli bir beyi prensliğin tahtına getirip vergiye bağlayıp yanına Osmanlı Devleti muhafızlarını bırakmıştır.⁶⁸ Mirça daha sonra Macar kralı Sigismund'a sığınmak zorunda kalmıştır. Belli bir süre Macaristan'da yaşayan Mirça, 1395 yılında Macar kralı Sigismund'un desteğini alarak prensliğin başına geçmek için harekete geçmiştir. Bu hareket karşısında tutunamayan Vlad kaçmak zorunda kalmıştır.

⁶⁴ Decei, *Eflak*, 178-181.

⁶⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/211.

⁶⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/211.

⁶⁷ Kemal Karpat, “Eflak”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 10/467.

⁶⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/213.

Vlad daha sonra Osmanlı Devleti'nden aldığı destekle Macar kralı ve Mirça'yı zor duruma düşürmüştür. Mağlup olan Mirça bir yıl sonra Haçlı kuvvetlerinin 1396'da Osmanlı Devleti üzerine hareket ettiği sırada Erdel voyvodası Vlad'ın üzerine gitmiştir. Vlad, savaşı kaybederek kaçmış ve yerine (1396) Mirça ikinci defa Eflak prensi olmuştur. Osmanlı Devleti bu durum karşısında sessiz kalmayıp Niğbolu savaşından bir yıl sonra Mirça üzerine bir sefer tertiplemiştir. Savaşı kaybeden Mirça ile Osmanlı Devleti arasında 15 maddelik bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre; *“bütün iç ve dış işlerinde serbest olmak ve prensliğe intihap edilen şahsın hükümeti, Osmanlı Devleti padişahı tarafından tasdik edilmek şartıyla vergiyi (haraç) kabul ile Osmanlı Devleti hâkimiyeti altına girmeye mecbur olmuştur”*.⁶⁹ Böylece anlaşma ile Eflak, Osmanlı Devleti'ne bağlı bir yer haline gelmiştir. Osmanlı Devleti buranın iç işlerine karışmayacak, Müslümanların buraya yerleşmesine izin vermeyecek, zorla din değiştirme uygulamayacak ve Osmanlı Devleti'ne yıllık vergisini gönderecekti. Osmanlı Devleti belgelerinde burası Haraçgüzar ya da Memleketeyn olarak isimlendirilmiştir. Buranın yöneticisine “Voyvoda”, yerli toprak sahiplerine “Boyar” denilmiştir.

Bayezid ile Ankara savaşına katılan Mirça savaşın kaybedilmesinden sonra ülkesine geri dönmüştür. Osmanlı Devleti'nde Fetret Devri'nde yaşanan taht mücadelesi zamanında Musa Çelebi'nin tarafını tutmuş hatta Şeyh Bedreddin olayına da destek vermiştir.⁷⁰ 1416 yılında Mirça'nın karşısına II. Dan tehdit olarak ortaya çıkmıştır. II. Dan, Osmanlı Devleti tarafından desteklenmiş, Macarlar ise Mirça'yı himaye etmişlerdir. Bu yüzden Osmanlı Devleti ile Macarlar arasında mücadele yaşanmıştır. Durum böyleyken II. Dan rakibi Mirça'yı yenmesi ile Mirça, Osmanlı Devleti'ne başvurmuş ve Osmanlı Devleti yardımları karşılığında eskiye dönük bütün vergilerini ve oğlunu rehin bırakmıştır. 1419 yılında Mirça'nın ölmesi ile Macarlar, Mirça'nın oğlu Mihal'ı Eflak prensi olarak kabul etmiştir. Bu olay üzerine Osmanlı Devleti de II. Dan'ı Eflak voyvodası olarak tanımıştır. Bu mücadeleyi Osmanlı Devleti'nin desteklediği II. Dan rakibi Mihal'i yenmiş ve onu öldürmüştür. Eflak voyvodası olan II. Dan komşusu Macarlardan çekindiği için onlarla anlaşma yoluna gitmiştir. II. Dan'ın saltanatı 1420 ile 1431 yılları arasında olmuştur. 1431 yılında II. Dan'ın ölmesinden sonra Eflak voyvodalığına Mirça'nın oğlu Aleksandru Aldea altı yıl prenslik görevinde kalmıştır. 1435 yılında Vlad Drakul, yani Şeytan Vlad, Eflak voyvodası olmuştur. İkiyüzlü bir

⁶⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/213.

⁷⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/214.

politika izleyen Vlad'a karşı II. Dan'ın oğlu III. Dan rakip olmuştur. III. Dan, 1439'da Vlad'ı kaçıırarak prensliği ele geçirmiştir. Osmanlı Devleti''ne iltica etmiş olan Vlad, 1441'de her sene on iki bin duka ve devşirme için her sene beş yüz çocuk vermek şartıyla ikinci defa Eflâk prensliğini elde edip rakibi III. Dan'ı tahttan uzaklaştırmıştır. 1444'deki anlaşmasına kadar Vlad çift taraflı bir politika izleyip bir taraftan Osmanlı Devleti'ya vergi veriyor diğer taraftan ise Macarların kontrolünde bulunuyordu.⁷¹

1.2.2. Boğdan (Karaboğdan-Moldova)

Günümüzde Moldova Devletinin olduğu toprakların bir kısmında kurulmuş olan Boğdan prensliği topraklarında çok erken devirlerden beri yerleşim yeri olmuştur. Bu bölgede yaşayan ilk toplulukların İskitler ve Daklar olmuştur.⁷² Bu ilk yerleşimcilerden sonra çeşitli etnik gruplar ya göç etmiş ya da istila ederek bu topraklara yerleşmiştir. Bunlardan sonra Romalılarla karışmaları sonucunda Romanya halkının özünü meydana getirmiştir. *“Müteakip asırlarda buraya sırasıyla Goth Cermenleri, Alanlar, VI-VII. yüzyıllarda Slavlar ile Hun, Avar ve Bulgar gibi çeşitli Türk kavimleri gelmişlerdir. Bulgarlar Tuna'nın güneyine, IX. yüzyılda gelen Macarlar ise bugünkü Macaristan ovalarına yerleşmişlerdir. Daha sonra yine Türk kavimlerinden Peçenekler ile Kumanlar'ın, XIII. yüzyıldan itibaren de Tatarlar'la Gagauzlar'ın istilâsına uğrayan Moldavya'da bugüne kadar sadece Tatarlar ve Gagauzlar varlıklarını koruyabilmişler, öteki Türk kavimleri yerli halk kitleleri içinde eriyip gitmişlerdir”*.⁷³ Boğdan veyahut Moldavya prensliği, Transilvanya'nın kuzeyinde Maramureş şehrinde ikamet eden küçük bir Eflak'lı (Ulah) asilzade ailesinin, Macar kralı I. Layoş'a karşı isyan ederek bu bölgeye yerleşmesinden sonra kurulmuştur. Asi voyvoda Boğdan 1359'da Moldavya voyvodasını mağlup etmiş ve prensliğin kurucusu olmuştur. Bu olaydan dolayı Moldavya prensliğine Buğdan (Boğdan) prensliği denilmiştir.⁷⁴ Boğdan, Osmanlı Devleti himayesine girmeden önce Boğdan voyvodaları komşuları arasında bir denge politikası izleyerek bağımsızlığını korumaya çalışmıştır. Bu komşuları şunlardır; Macar Krallığı, Polonya Prensliği ve Altın-Ordu Devletiydi. Bu mücadele de bağımsızlığını hukuki değilse bile fiilen sürdürme bilmiştir. Boğdan, Osmanlı Devleti ile doğrudan doğruya temasa girmeden önce Osmanlı Devleti'ne karşı meydana getirilen savunma grubunun içinde yer almıştır. Voyvoda

⁷¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/214.

⁷² Abdülkadir Özcan, “Boğdan”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 6/269.

⁷³ Özcan, *Boğdan*, 269.

⁷⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/215.

Aleksandru Cel Bun (1406-1432), 1412 Lublin Antlaşması ile Macar kralı Sigismund'a ve Lehistan kralı Vladislav Jagello'ya, Osmanlı Devleti tarafından saldırıya uğradıkları takdirde onları korumayı taahhüt etmiştir.⁷⁵ Eğer yardım etmezse iki kral onun topraklarını kendi aralarında paylaşacaktı.

Osmanlı Devleti', Çelebi Mehmed döneminde (1413-1421), Eflak voyvodası Mihail'i 1420 yılında yendikten sonra Dobrice ve Tuna'nın aşağı bölgelerini kontrol altına almıştır. İlk defa Boğdan mülküne akınlar yaparak Dniester nehrinin döküldüğü yerde bulunan Boğdan Limanı ve Akkırman şehrini kuşatmış, fakat alamamıştır. II. Murad zamanında da Osmanlı Devleti'-Boğdan ilişkileri devam etmiş ve İstanbul'un alınmasından sonra prenslik Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kabul etmiştir. Voyvoda Petru Aron, 1455'den itibaren Osmanlı Devleti', Devletine yılda 2000 altın vermek şartıyla varlığını koruyabilmiştir. Fâtih Sultan Mehmed, beyliğin iç işlerine müdahale etmemiştir. Boğdan'ı Bulgaristan ve Macaristan gibi bir Osmanlı Devleti paşası tarafından idare edilen bir eyalet haline getirmemiştir.⁷⁶

Boğdan da tıpkı Eflak gibi bir statüye getirilmiştir. Voyvodayı Boğdan meclisinin üyeleri olan boyarlar seçiyor ama son sözü Osmanlı Devleti padişahları söylemiştir. Padişahın onaylamadığı bir kişi voyvoda olarak kabul edilmemiştir. Boğdan tarihindeki en büyük ve tanınanı olan Stefan Cel Mare, Osmanlı Devleti'ne vergi vermeyerek başına buyruk hareket etmeye başlamıştır. 1475 yılında Rumeli Beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa idaresindeki Osmanlı Devleti ordusunu mağlup etmiştir.⁷⁷ Stefan Cel Mare, bu başarısından dolayı Papa tarafından kendisine "İsa'nın pehlivanı" unvanı verilmiştir. Bu olaylardan bir yıl sonra 1476 tarihinde Fatih Sultan Mehmed bizzat ordusunun başında sefere çıkmıştır.⁷⁸ Osmanlı Devleti kuvvetlerinin içerisinde Eflak kuvvetleri de yerini almıştır. *"Fâtih önce Varna civarında Stefan'a verginin ödenmesini, Cenevizli esirlerin iadesini ve Kili'nin teslimini teklif etti. Teklifin reddedilmesi üzerine Osmanlı Devleti ordusu Boğdan birliklerini Akdere (Valea Alba) mevkiinde büyük bir hezimete uğratarak beyliğin merkezi Suceava'ya girdi, ancak kalesini ele geçiremedi. O sırada Boğdanlıların her tarafı yakıp yıkarak geri çekilmeleri, bu yüzden Osmanlı Devleti ordusunun kıtlık çekmesi, yeniçeriler arasında veba çıkması ve Macar kralının da savaş hazırlıklarına*

⁷⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/217.

⁷⁶ Özcan, *Boğdan*, 269.

⁷⁷ M. Alaaddin Yalçinkaya, "Osmanlı Devletiler Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn)", *Balkanlar El Kitabı*, der. Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ (Ankara: Karam-Vadi Yayınları, 2006), 1/387.

⁷⁸ Halil İnalcık, "Mehmed II", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 28/404.

*başlaması üzerine Fâtih Sultan Mehmed geri çekilmek zorunda kaldı. Fakat birkaç ay sonra kış mevsiminde tekrar sefere çıkan padişah Macarlar tarafından Tuna kıyılarında yapılan kaleleri yıktı”.*⁷⁹

Boğdan’ın kapısı konumunda bulunan Akkirman’ın 1484 yılında ele geçirilmiştir. Bununla Boğdan da hâkimiyet ve iç bölgelere doğru girilip kontrolün tam olarak sağlanması II. Bayezid döneminde olmuştur.⁸⁰ Osmanlı Devleti bu bölgede hâkimiyetini tam olarak sağladıktan sonra fetihlerini hızlandırmıştır. Stefan yaşamının sonlarına doğru yıllık 4000 altına yükseltilecek vergiyi ödemek şartıyla Osmanlı Devleti hâkimiyetini kabul etmiştir.⁸¹ Stefan’ın ölümünden sonra prensliğin başına oğlu Petru Rareş gelmiştir. Rareş Osmanlı Devleti hâkimiyetini kabul etmedi ve Osmanlı Devleti’ne bağlı olan Erdel’i işgal etmiştir. Kanuni Sultan Süleyman, Rareş ’ten 1000 süvari istedi ama Rareş bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine sultan 1538 yılında Boğdan üzerine sefere çıktı ve Suceava ele geçirmiştir. Kanuni’nin bu seferinden sonra Boğdan voyvodalığına Rareş ’in kardeşi olan Çekirge Stefan’ı getirterek Bender ile birlikte Güney Besarabya (Bucak) toprakları Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir.⁸²

1.3. Karlofça Anlaşmasına Kadar Memleketeyn’in Durumu

Osmanlı Devleti’, 1391 yılında Eflak ve 1456 yılında ise Boğdan bölgelerini hâkimiyetine katmıştır.⁸³ Osmanlı Devleti bu topraklara klasik toprak yönetimini değil, daha önce uygulamadıkları bir sistem uygulamış, bir nevi feodal sistemi devam ettirmiştir. Eflak ve Boğdan aynı coğrafya ve aynı ırktan oluşan iki prenslik olarak mevcuttu. Eflak ve Boğdan, Osmanlı Devleti idaresine girince bu iki prenslik tek bir yönetim altında birleştirilme gereksinimi olmamıştır. XVIII. asırda iki prenslik genel olarak “*Memleketeyn*” yani iki memleket olarak adlandırılmıştır. Yine Avrupalılar da bu isimden hareketle Fransızca iki memleket anlamına gelen “*Les Deux Principautés*”

⁷⁹ Özcan, *Boğdan*, 269.

⁸⁰ Mustafa L. Bilge, “Akkirman”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989), 2/269.

⁸¹ İzzettin Çopur, *Tarihte Türk – Rumen İlişkileri* (Ankara: Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2006), 41.

⁸² Özcan, *Boğdan*, 270.

⁸³ Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), 56-57.

ismini bu coğrafya için kullanmıştır.⁸⁴ Coğrafi olarak Tuna Nehri bölgesinde yer almalarından dolayı “*Tuna Prenslikleri*” ismi kullanılmıştır.

Eflak ve Boğdan Prensliğine, Müslümanların yerleşmesi yasaklanmıştır.⁸⁵ Bölgede devşirme sistemi ve tımar sistemi uygulanmamıştır. Ancak sefere çağrılmaları durumunda, emrindeki askerlerle Osmanlı Devleti ordusuna katılmak zorundaydılar. Bu prensliklerin serbest olmalarının bir de bedeli vardı. Her iki prenslik ayrı ayrı vergilerini vermek zorundaydı. Vergilerinin bir kısmını nakit diğer kısmını ise mal olarak vermiştir. Romanya topraklarından gelen verginin mal cinsindeki türü Osmanlı Devleti sarayı ve başkent için hayati bir önemde olmuştur. Romanya toprakları Osmanlı Devleti’ne sadece vergi olarak avantaj sağlamıyordu.

Daha sonra Kanuni Sultan Süleyman döneminde voyvodaların, boyarlar ve din görevlileri tarafından seçilmesi durumuna son verilmiş onun yerine direk padişah tarafından seçilen kişi voyvoda olarak göreve başlamıştır. Bu durum prensliklerin içişlerinde uyguladıkları politikanın direk Osmanlı Devleti tarafından etkilenmesine neden olmuştur.⁸⁶ Bu durum aynı zamanda prensliklerin başına geçmek isteyen kişilerin Osmanlı Devleti’ne ve devlet adamlarına daha fazla vergi vermeyi vaat etmesi ve hediye adı altında rüşvetle voyvoda olmasına neden olmuştur. Eflak ve Boğdan voyvodalarının, İstanbul’daki idari işlerini “Kapıkethüdası” denilen kişiler yapmaktaydı.⁸⁷ Aynı zaman bu prenslikler Osmanlı Devleti için Avrupa’dan istihbarat görevini de üstlenmiş, gelişmelerden hemen haberdar olunmaktaydı.⁸⁸

1.4. Eflak ve Boğdan’ın Vergileri

Eflak ve Boğdan Prensliklerinin Osmanlı Devleti hazinesine cizye ve diğer vergilerini parça parça ödemiştir. Verilen verginin tamamı hazineye gelmezdi, bir kısmı çeşitli ihtiyaçlara göre farklı yerlere gönderilmiştir.⁸⁹ Bazen şartların uygun olmaması durumunda vergiler voyvodalarda kalır ve ertesi yılın vergisi ile birlikte ödenmiştir. 1391 senesinde 3.000 duka altın vergi veren Eflak’ın vergisi 1460 senesinde 10.000 kuruşa

⁸⁴ İsmet Parmaksızoglu, “Memleketeyn”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1976), 23/484.

⁸⁵ Kemal Karpat, *Balkanlar’da Osmanlı Devleti Mirası ve Ulusçuluk*, çev. R. Boztemur (Ankara: İmge Kitabevi, 2004), 359-361.

⁸⁶ Decei, *Eflak*, 184.

⁸⁷ Çopur, *Tarihte Türk – Rumen İlişkileri*, 85.

⁸⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/9.

⁸⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/101.

çıkılmıştır.⁹⁰ 1558 senesinde Eflak voyvodalığı, Osmanlı Devleti’’ne yıllık 50.000 altın vergi vermiştir.⁹¹ 1544 de voyvoda olmak isteyen Petro, Boğdan vergisini 4000’den 12.000 dukaya yükseltmeyi taahhüt ederek beyliğe tayin olunmuştur.⁹² 1456 senesinde Osmanlı Devleti’’ne 2.000 Macar altını ödemeye başlayan Boğdan voyvodalığının yıllık vergisinde zamanla yükselişler olmuştur. 1562 yılın da ise 30.000 altından 40.000 altına çıkarılmıştır.⁹³ 1572 senesinde Boğdan’ın başına getirilen Ioan cel Cumplit döneminde ise bu sayı 60.000 dukaya çıkmıştır.⁹⁴ 1590 yılında Eflak’ın ödediği vergi. yıllık 3000 duka altın, 30 kısırak ve yirmi doğan olmuştur. Bir sonraki yıl vergi iki katına yükseltilmiştir. Bu vergi yükselişinin nedeni, Eflak voyvodasının isyan etmesiydi. XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti hâkimiyetini tanıyan Boğdan’ın yıllık vergisi 4000 duka, 40 kısırak ve 24 doğan iken çeşitli nedenlerden dolayı yükseltilmiştir. Toplamda her iki voyvodalığın ödediği vergi 170 yük akçe haraçtır.⁹⁵ Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi göre, XVII. Yüzyılda her yıl Eflak’tan Hazineye 300 kese haraç gönderilmiştir.⁹⁶ “Riko, XVII. yüzyıl ortasında Eflak vergisinin 120 keseden 260 keseye yükseltildiği söylemektedir. 1784’de Eflak ve Boğdan’a verilen senete kadar XVIII. Yüzyılda Eflak voyvodalığının yıllık geliri 22 yük ve Boğdan’ın ki de 14 yük olarak kaydedilmektedir”.⁹⁷ Bu yıllarda iki voyvodalığa verilen fermanla Osmanlı Devleti her yıl Eflak’tan 610 kese, Boğdan’dan ise 135 kese 444,5 kuruş alındığı kaydedilmiştir.⁹⁸ Bu iki prenslikten gelen diğer malları İsmail Hakkı Uzunçarşılı şu şekilde vermiştir; “*Eflak ve Boğdan, Hazineye verdiği paradan başka, saraya ve Özi valisi vasıtasıyla kadırgaları yağlamak için her sene tersaneye bin fıçı don yağı bin adet sığır gönü gönderirdi. Her sene kiler-i amirenin, yani saray kilerinin ocaklığı olan Eflak ve Boğdan’dan saray matbahı için, XVII. asırda Eflak’tan dokuz yüz okka sarı balmumu, on beş bin okka bal, dört bin kile Eflak tuzu ve Boğdan’dan dokuz yüz okka sarı balmumu ile bin okka bal gelirdi. Bunlardan başka, Eflak’tan yine saray hayvanları için her sene sekiz bin mud arpa ve saray matbahı için*

⁹⁰ Sandor Papp, “Eflak ve Boğdan Voyvodalarının Ahidnâmeleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı Devleti İmparatorluğu’nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 10/745.

⁹¹ Nicolae Jorga, *Yenilmez Türk-Kanuni ve Dönemi*, çev. N. Epçeli (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2008), 184.

⁹² Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/101.

⁹³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/433.

⁹⁴ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 52.

⁹⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/101

⁹⁶ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, haz. Seyit Ali Karaman (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017), 7/478.

⁹⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, haz. Mehmet İpşirli (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018), 1/300–302.

⁹⁸ Vak'anüvis Ahmed Lutfi Efendi, *Lütfi Tarihi* (İstanbul: Tarih Vakfı-Yapı Kredi Yayınları, 1999), 1/362.

yirmi bin koyun ile av kuşları ve bazen av köpekleri gelirdi".⁹⁹ Bu prensliklerden gönderilen ürünlerin gelememesi durumunda başkent İstanbul'un büyük sıkıntı çekmesine neden olacaktır ve ürün fiyatlarının yükselmesine sebebiyet verecekti. Bundan dolayı XVIII. yüzyılda bu bölgeye "*İstanbul'un yiyecek ambarı*" ismi verilmiştir. İstanbul, zirai ürünleri alma konusundaki öncelik hakkını bu şekilde devam ettirmiştir. Temel olarak koyun, sığır ve tahıl satın alınıyordu. Haraç ve gıda ürünlerinin dışında bu voyvodalıklar, gelen yeni padişahın tahta oturmasında dolayı yolladıkları hediyelerin ve nüfuz sahibi devlet insanlarına verdikleri rüşvetlerin de arasında yer aldığı bir dizi haraç ödemek mecburiyetinde kalmıştır. Voyvodalar, hem göreve seçildiği sırada hem de görevleri boyunca belli zamanlarda ödemeler yapmak zorundaydılar. Bu zorluklara karşılık ilgili eyaletler doğrudan Osmanlı Devleti kontrolündeki bölgelerin sahip olmadığı avantajlara sahip olmuştur.¹⁰⁰

1.5. XVI. Yüzyıl Ortalarından XVII. Yüzyıl Sonlarına Kadar Eflak Voyvodalığı

XVI. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı Devleti', voyvodalıklar üzerindeki nüfuzunu büyük oranda güçlendirmiştir. Bu kuvvetli otoriteye rağmen, voyvodalar XVI. ve XVII. yüzyılları içinde birçok kere başkaldırmıştır. Voyvodalıklarda, gerçekleşen bu başkaldırıların arkasında Avusturya, Papalık, Lehistan, Kazaklar ve Rusya var olmuştur. Bu başkaldırıları yüzünden hem voyvodalık yönetimi hem de yerel halk sosyal ve ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir. Meydana gelen bu olumsuzlukların yanı sıra halkın arasında milli bilincin doğmasını sağlamıştır.¹⁰¹ Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan Prensliklerini kendi hâkimiyetine almış olsa da bu hâkimiyet güçlü bir şekilde hissedilmemiştir. Bu durum voyvodaların buldukları ilk fırsatta diğer devletlerle işbirliğine giderek Osmanlı Devleti hükümetinden bağımsızlığını kazanmaya yöneltmiştir.

1577 yılında Eflak voyvodalığına III. Aleksandr'ın oğlu II. Mihne tayin edilmiştir.¹⁰² II. Mihne'nin voyvodalığa getirdiğini öğrenen amcası önceki Boğdan voyvodası Yuvan, Eflak'ta isyan çıkarmak istemiş ancak başarılı olamamıştır. II. Mihne'nin voyvodalığı rakipleri tarafından oynanan entrikalardan dolayı kısa sürmüştür

⁹⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/103.

¹⁰⁰ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 111.

¹⁰¹ M. Alaaddin Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/382.

¹⁰² Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/78.

ve yerini 1583 yılında Petro Çerçel'e bırakmıştır. Petro Çerçel aldığı Fransız eğitimi yüzünden Eflak'ta Fransız hayatını uygulamak istemiş ve bu yüzden Boyarlar tarafından şikâyet edilmesinden dolayı voyvodalıktan alınmış yerine 1585 yılında tekrar II. Mihne getirilmiştir. *"II. Mihne, 1591'de İslamiyet'i kabul ederek Niğbolu sancakbeyliğine tayin edilmiştir. Yerine gelen Radu'nun hal'inden sonra Aleksandr, voyvoda olmuştur"*.¹⁰³ Bu dönemde Rumenlerin Cesur Mihail olarak adlandırdıkları Eflak voyvodası II. Mihail, doğrudan Osmanlı Devleti yönetimini karşı bir başkaldırmıştır. Bu durum sonraları meydana gelecek bağımsızlık olaylarına öncülük etmiştir. İsyanın aslında ortaya çıkmasının temel sebebi II. Mihail'in voyvoda olmak için söz verdiği vergiyi vermekte zorlanması veya vermek istememesidir. Osmanlı Devleti'ne karşı 1592'de hazırlanmış olan ittifak Papa ile Avusturya İmparatoru Rudolf tarafından yönetiliyordu. Bu ittifakta Erdel prensi Sigismund Batori ile Eflak voyvodası Mihail ve Boğdan voyvodası Aron Tranul da yer almıştır. Voyvoda II. Mihail'in isyanını Vezir-i Azam Sinan Paşa'nın tehdidi hızlandırmıştır. İsyan sırasında Mihail, İbrail'i işgal ettikten sonra Tuna Nehrini aşarak Dobrice, Silistre ve Hırsova'yı yağmaladı ve bölgede katliamlar gerçekleştirmiştir. Osmanlı Devleti bölgeye asker göndererek Mihail'in peşine düşmüştür. 1595 yılında Mihail daha önce anlaştığı Erdel'e sığınmıştır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti', Eflak'ın statüsünü değiştirip Macaristan benzeri bir eyalet halinde yenilemiştir. Satırcı Mehmed Paşa beylerbeyi olarak gönderilmiştir. Bu durum üzerine Erdel'e sığınmış olan Mihail 1595 yılının Ekim ayında Erdel kralı Batori'den aldığı 40.000 kişilik bir ordu ile Eflak'a hücum ederek tekrar Eflak'a hâkim olmuştur. Ancak Mihail, Osmanlı Devleti hükümeti ile anlaşıp bazı şartlarını kabul ettirmek istemiştir. İstekler şunlardı; Erdel'in kendisine verilmesi için 600.000 akçe teklif etmişse de kabul edilmemişti, bu üzerine Eflak voyvodası olarak kabul edilmesi için iki katı vergi vermeyi teklif etti ve buda kabul edilmiştir.

Fakat Mihail Avusturyalıların teşvikiyle 1599'da Erdel'i, 1600'de de Boğdan'ı işgal etmiştir. Mihail, bu üç eyaleti birleştirip kendini buranın hâkimi olarak ilan ederek, "Mihai Domn" (yurdun efendisi) unvanını almıştır. Erdel'i kendi toprağına katmak isteyen Avusturyalıların işine bu durum gelmemiş ve Mihail'in sahte siyasetini ortadan kaldırmak için Avusturya kumandanı Başta onu öldürmeye karar vermiş ve meydana gelen çatışmada Mihail öldürülmüştür. Mihail'in bu üç eyaleti birleştirmesi Rumenlerin

¹⁰³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/79.

tek bir çatı altında birleşmesine olanak sağlasa da onun ölümü ile dağılmıştır. 1601’de Vezir Mahmud Paşa ile Şaban Paşa kumandası altındaki Osmanlı Devleti ordusu Eflak’a girmiş oradan da Bükreş ve Tergovişte bölgesini işgal ettikten sonra Mihail’in komutanını yenmişlerdir.¹⁰⁴ II. Mihail (Cesur Mihail)’in öldürülmesinden sonra 1601 yılında voyvodalığa Simion Movila getirildiyse de bu duruma karşı Radu Şerban itiraz etmiştir. Çabalarında muvaffak olamayınca Erdel’e kaçmış oradan aldığı yardım ile voyvodalığı elde etmiştir. Ancak Osmanlı Devleti hükümeti Şerban’ın voyvodalığını tanımadı ve onun yerine 1611 yılında Radu Mihne’yi voyvoda olarak atamıştır. Daha sonra Radu Mihne’de Avusturyalılarla ittifak ettiği öğrenilince voyvodalıktan azledilip yerine 1616 yılında Aleksandr İliyaş getirilmiştir. Ancak o da çıkan köylü isyanında kaçmak zorunda kalınca, yerine 1618 yılında Gavril Movila voyvoda olarak atanmıştır.¹⁰⁵ Ancak eski voyvoda Radu Mihne yeni voyvoda Movila aleyhine bazı komplolar düzenlemiştir. Boyarlarla anlaşarak Movila’yı hükümete şikâyet ettirmiştir. Radu Mihne, Osmanlı Devleti hükümetine Movila’nın ödeyeceği vergi miktarından fazlasını vermeyi taahhüt ederek 1620 yılında ikinci defa voyvodalığa getirilmiştir.

1.5.1. XVI. ve XVII Yüzyılda Boğdan Voyvodalığı

Çekirge Stefan’ın Boğdan halkı tarafından öldürülmesinden sonra Boğdan voyvodalığına Alexandru Comea geçmiştir. Ama o da Lehlilerin desteğiyle Kili, Bender ve Akkirman’a saldırmış olsa da bir başarı elde edememiştir. Bu durum üzerine Kanuni Sultan Süleyman eski voyvoda Petru Rareş’i voyvodalığa tayin etmiştir. Yıllık iki bin duka vergi vermeyi taahhüt etmiştir. Ancak Rareş göreve gelir gelmez yine rahat durmamış ülkeyi bağımsız hale getirmek için çabalamıştır. Diğer Avrupalı devletlerle ilişkiler içinde olmuş hatta Haçlı Seferlerini tertip etmeye çalışmıştır, ancak başarılı olamamıştır.¹⁰⁶ Rareş’den sonra yerine iki defa voyvoda olan Alexandru Lapuşneau ile Yunan asıllı İacob Heraclid Despot gelmiştir. Bunların döneminde Boğdan prensliği iyice zayıflamıştı. Bunlardan sonra voyvodalığa Çel Cumplit getirilmiştir. Kazakların yardımıyla isyan etmiş olsa da üzerine gönderilen Ahmed Paşa ve Kırım Hanı Adil Giray kuvvetlerince mağlup edilip idam edilmiştir. XVI. yüzyılın son çeyreğinde yeniçerilerin isteği üzerine Boğdan voyvodalığına Aron Tiranul geçmiş ve 1.000.000 altına mal olmuştur. Prensliklerin başına gelebilmek için verilen yüksek vergi ödeme sözleri

¹⁰⁴ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/82.

¹⁰⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/82-83.

¹⁰⁶ Özcan, *Boğdan*, 270.

yüzünden voyvodalar Osmanlı Devleti hâkimiyetinden kurtulmak için isyan hareketlerine girişmişler ve bunun için diğer devletlerle ilişkilere girmişlerdir. Bu yüzden bölgede uzun süreliğine voyvodalık yapan kimse olamamıştır. Tiranul'da aynısını yaparak Papa, Avusturya kralı ve Erdel arasında kurulan Kutsal İttifakın içinde yer almıştır. Boğdan kuvvetleri Dobruca'yı işgal ettiler, bu durumdan korkup ve şüphelenen Erdel kralı Tiranul'u öldürmüş olsa da isyan bitmedi yerine tayin edilen Stefan Razvan (Rıdvan) isyanı devam ettirmiştir. Ancak o da Lehliler tarafından öldürülmüştür. Kutsal İttifak hedefine ulaşmadan sona ermiştir. Eflak voyvodası Mihail, önce Erdel prensliğini işgal etti daha sonra Boğdan'ı işgal etmiştir. Böylelikle bu gölgeleri tek bir güç altında birleştirmiş ve bu yüzden ona "Domm" (Yurdun Efendisi) denilmiştir. Ancak bu birleşme kısa sürdü. Avusturyalı General Basta tarafından öldürülmesi ile tekrar parçalandı. Mihail'in öldürülmesinden sonra 1601 yılında Yeremiya Movila Boğdan voyvodası olmuştur.¹⁰⁷ XVII. yüzyıl voyvodalık Boğdan'da yine Movila ailesinden kimseler vardı ve Lehlilerden yardım almıştır. Yeremiya Movila, 1595'den 1606 yılları arasında voyvodalık görevinde bulunmuş ve ölümünden sonra yerine oğlu Simeon Movila voyvoda olduysa da bir yıl sonra o da ölmüştür. Bu dönemle ilgi Osmanlı Devleti tarihi ve Rumen kaynaklarında XVII. yüzyılda voyvoda olmuş olanlarının isimlerini, göreve başlangıç ve bitiş tarihleri birbirini tutmamaktadır ve birbirine karıştırılmıştır.¹⁰⁸

XVI. Yüzyılda Boğdan'da bazı gelişmeler meydana gelmiştir. Bunlardan bir tanesi de Kief Metropoliti Petru, Rum kiliselerinin Boğdan topraklarında teşkilatlanmasına izin vermiştir. Lehistan, Boğdan'ı işgal etmek istemiş ve buna ilişkin Hotin Kalesini işgal etmiştir. Osmanlı Devleti', 1620 yılında kaleyi muhasara edip almak istemişse de başarılı olamamıştır. Bu yüzyılda Boğdan topraklarına birçok Rum din adamı gönderilmiştir. Yerel din adamlarının yerlerini bunlar almıştır. Ayrıca ticaret adı altında Boğdan'ın iç işlerine müdahale etmişlerdir. XVII. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti Prensliklerle fazla ilgilenememiştir. Ancak kuzeyden beliren Rus tehlikesi kendisini net olarak göstermesinden sonra Tuna Prensliklerinin önemi biraz artmış ve Osmanlı Devleti burayla daha fazla ilgilenmeye başlamıştır.¹⁰⁹ Vâsile Lupu, Eflak'ı kendi topraklarına katmak için belli başlı girişimlerde bulunmuşsa da başarılı olamamıştır. Transilvanya saldırısından hemen sonra voyvodalıktan alınmış ve Yedikule'de altı yıl hapis kaldıktan

¹⁰⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/93.

¹⁰⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/94.

¹⁰⁹ Özcan, *Boğdan*, 270.

sonra ölmüştür. 1681 yılında Gheorghe Duca, Podolya ile beraber Boğdan voyvodalığına tayin edilmiş ve ayrıca Kazak Serdarlığı (Ukrayna hatmanlığı)'na da getirilmiştir. 1683 tarihindeki Viyana seferine katılmış ve seferin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Lehistan kralı iki defa Boğdan'ı işgal etmiştir. Osmanlı Devleti kuvvetleri ile 1685 ile 1693 tarihleri arasında Boğdan voyvodası olan Konstantin Kantemir, Lehistan'ın saldırılarına karşı birlikte savaşmıştır. Daha sonra Konstantin Kantemir azledilerek yerine II. Konstantin getirilmişse de yaşanan bir olay üzerine görevden alınmıştır. 1696 yılında Kırım Hanı ve Çerkez Mehmed Paşa'nın önerisi ile yerine Antiyoh Kantemir voyvodalık görevine getirilmiştir. Antiyoh Kantemir iki defa Boğdan voyvodalığına getirilmiştir.¹¹⁰

1.6. Karlofça Antlaşmasından Sonra Eflak ve Boğdan

II. Viyana Kuşatmasından yenilerek ve tarihinde hiç kaybetmediği kadar çok toprak kaybetmesi Osmanlı Devleti'ni sarsmıştır. Bu mağlubiyetten sonra Osmanlı Devleti için Eflak ve Boğdan'ın önemi daha da artmıştır. Devamlı şekilde diğer devletlerden aldıkları siyasi ve askeri yardımlarla isyanlar çıkarmaları, Osmanlı Devleti'ni bıkış bir duruma getirmiştir. Osmanlı Devleti bu durumu çözmek için prensliklere voyvoda olarak yerli boyarlardan değil de sadık ve güvenilir olarak gördüğü Fenerli Rumları voyvodalık makamına seçmeye karar vermiştir. Fenerli Rumlar, divan-ı hümayunda tercümanlık görevleri yürüttükleri için devletin idari ve siyasetini biliyorlardı, bu yüzden bunların görevlendirilmesi tercih edilmiştir. Boğdan sınırında bulunan Lehistan, Karlofça Antlaşmasından sonra artık eski gücünü kaybetmeye başlamıştır. Bu süreçte Lehistan yerine yeni bir güç ortaya çıkmış, bu güç ise Rusya Çarlığı olmuştur. Ruslar resmi olarak Ortodoks mezhebine inanıyorlardı. Aynı mezhepten olan Boğdan ile ilişki kurmaktaydı. Bir savaş çıkması durumunda Ruslara yardım edecekleri kanısına varan Osmanlı Devleti buralarla daha fazla ilgilenmeye başladı. Boğdan'da artan Rus etkisine karşılık Eflak'ta ise bir Avusturya etkisi söz konusuydu.¹¹¹ Osmanlı Devleti için Tuna Prenslikleri (Eflak ve Boğdan) askeri ve özellikle de başkent İstanbul'un gıda deposu görevi yapıyordu.¹¹² Boğdan voyvodası olan Mihail Rakovica, Poltaya savaşından sonra Ruslarla ilişki geliştirmeye başlamıştır. Rus Çarı Petro ile anlaştı ve Osmanlı Devleti'nin bu anlaşmayı haber alması sonucunda Mihail Rakovica voyvodalık görevinden alınmıştır. Görevden alınan voyvodanın yerine yerli birinin

¹¹⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/101.

¹¹¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 5/6.

¹¹² Jelavich, *Balkan Tarihi*, 110.

voyvoda olması gerekirken Osmanlı Devleti bunu uygun bulmayarak 1709 tarihinde yerine Fener Rum beylerinden olan ve divan-ı hümayunda tercüman olan İskerlet-zade Nikola, Boğdan voyvodalığına getirilmiştir.¹¹³ Rusların sınırdaki hareketlerinden dolayı Eflak ve Boğdan'da düzen olmuyor ve Osmanlı Devleti ekseriyetle Boğdan'da sık sık voyvoda değiştirmek zorunda kalıyordu. Boğdan voyvodası Nikola, Kırım hanına saygı göstermediği ve Ruslarla ilişkisi olduğu gerekçesiyle görevden alınıp yine Kırım hanının tavsiyesi ile 13 Nisan 1711 yılında voyvodalığa Küçük Kantemir oğlu Dimitri Kantemir getirilmiştir. Yaşanan bu gelişmeler Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve devletin dış baskılara karşılık verememesi sonucunda olmuştur. Rumen prensleri bu durumdan faydalanmak istemesi sonucu meydana gelmiştir. Eskiden Eflak ve Boğdan'da Habsburg ve Lehistan etkisi çok olurken XVIII. yüzyıldan sonra bunların yerini Ruslar almıştır. Yerli voyvodalar ve boyarlar, Osmanlı Devleti hükümdarlığını ortadan kaldırmak için Ruslarla ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Rusların, 1709 yılında İsveç kralı XII. Şarl'a karşı düzenlediği savaşta voyvodalar etkin rol oynamıştır.¹¹⁴ Eflak ve Boğdan'ın desteği Rusları memnun etmiştir. Ruslar, Eflak voyvoda Kostantin Brinkovenau ve Boğdan voyvodası Dimitri Kantemir ile Luck Antlaşması imzalanmıştır. Boğdan, Rus hâkimiyeti altında bağımsız olmak için Petro ile anlaşmaya varmıştır. Dimitri Kantemir bu bağımsız devletin prensi olacak ve hükümler Kantemir'in aile fertlerinin hakkı olacaktı. Bu gelişmeler doğrultusunda Osmanlı Devleti ile Ruslar arasında Prut Savaşı meydana gelmiştir. Ruslarla anlaşmasına rağmen Eflak voyvodası Brinkovenau harekete geçmemiştir. Ancak Dimitri, Ruslarla olan anlaşmaya göre hareket etmeye çalışmıştır. Eflak ve Boğdan'ın verdiği sözlere güvenerek Rus Çarı Petro ordusunu hareket ettirerek Prut Nehri civarına getirmiştir.¹¹⁵ Osmanlı Devleti bu durum üzerine ordusunu hareket ettirmiş. Onlar da Prut civarına gelmiştir. Osmanlı Devleti ordusunun başında Baltacı Mehmed Paşa, Rus ordusunun başında ise bizzat Çar Petro bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti ordusu, Rusları Falçı civarında sıkıştırmış ve Petro'nun karısı Katerina bir miktar altın göndererek kocasını kurtarmak istemiştir. Baltacı Mehmed Paşa, her ne kadar savaşmak istemişse de Yeniçerilere güvenmeyerek anlaşma teklifini kabul etmiştir. Prut antlaşması Prenslikler üzerindeki Rus etkisini bir süreliğine önlemiştir. Bu yenilgiden sonra Boğdan Voyvodası Kantemir, Rusya'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Eflak

¹¹³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 5/73.

¹¹⁴ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 111.

¹¹⁵ Dimitri Kantemir, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu'nun Yükseliş Ve Çöküş Tarihi II*, çev. Ö. Çobanoğlu (İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1998), 863.

voyvodası Brinkovenau ise Ruslara verdiği sözde durmayıp harekete geçmediği için 1714 yılına kadar görevde kaldı ve Avusturyalılar ile ilişkileri olduğundan şüphelenildiği için dört oğlunun başı kesilmiştir.¹¹⁶ Bu olaylardan dolayı Osmanlı Devleti', Prensliklere yerli voyvoda atamayı durdurup yerine Fener Rum beylerinden voyvoda atadığı dönemi başlatmıştır.

1.6.1. Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar Dönemi (1711-1821)

XVIII. Yüzyılın başında genel olarak Osmanlı Devleti'nin yaşadığı bazı gelişmelerden dolayı işin içinde bulunan Tuna Prensliklerinin Avusturya ve Rusya ile siyasi ve askeri olarak birlikte hareket ediyorlardı. Bu durum Osmanlı Devleti''ni bir hayli telaşlandırmıştır. Bu maksatla Memlekteyn'de uygulanan yönetici seçme mekanizmasını değiştirmeye mecbur bırakmıştır.

Prut Savaş'ında Petro'nun yenik çıkması ve Boğdan voyvodasının Rusya'ya kaçması, Tuna Prenslikleri için bazı önemli sonuçlar meydana getirmiştir.¹¹⁷ Karlofça Antlaşması'nın bir sonucu olarak Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır. Erdel'in Avusturya'ya verilmesi ile Osmanlı Devleti sınır bölgelerinin güvenliğini biraz daha ön plana almaya başlamıştır. Bu maksatla devamlı surette isyan çıkaran ve diğer Avrupalı devletlerle işbirliği yapan yerli boyarlardan seçilen voyvoda sistemini bırakmıştır. Bunun yerine kendisine sadık olarak gördüğü ve daha önce devletin çeşitli görevlerinde bulunan Fenerli Rumlardan "*hospodar*" denilen voyvoda atamaya karar vermiştir. Osmanlı Devleti'nin, Eflak ve Boğdan voyvodalarını direk olarak merkezden göndermesi ve bunları belli bir düzenle Fenerli Rum ailelerden seçilmesi 1711 ile 1821 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.¹¹⁸

Eflak ve Boğdan voyvodalığına gelebilmek için, ilkönce kapı kethüdalığı, donanma tercümanlığı ve daha sonra divan-ı hümayun tercümanlık görevlerinde bulunmak gerekiyordu.¹¹⁹ Fenerli Rum voyvodalar ilk defa Boğdan'a 1709 yılında, Eflak'a ise 1716 tarihinde atanmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin voyvoda olarak atadığı ilk Fenerli divan-ı hümayun tercümanının oğlu Nikola olmuştur. 1709 tarihinde Boğdan voyvodası olan Nikola, Kırım hanı ile anlaşamadığı için bir yıl sonra görevden

¹¹⁶ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 112.

¹¹⁷ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 112.

¹¹⁸ Nicolae Iorga, *A History of Roumania: Land, People, Civilisation*, çev. By J. McCabe (Londra: T. Fisher Unwin, 192), 182.

¹¹⁹ Cafer Çiftçi, "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)," *Uluslararası İlişkiler* 7/26 (2010), 35.

alınmış ve yerine yine Kırım hanının tavsiyesi ile Dimitri Kantemir atanmıştır. 1711 tarihinde meydana gelen Osmanlı Devleti'-Rus savaşında Ruslarla anlaştıkları öğrenilmiştir. Eflak ve Boğdan voyvodaları görevden alınmıştır. Boğdan voyvodasının yerine eski voyvoda Nikola tekrardan göreve atanmıştır. Eflak voyvodalığına ise Brankovano'nun yerine Rumenlerden seçilen son voyvoda olan Stefan Kantakuzen getirilmiştir. 1715 tarihinin sonunda görevden alınan Kantakuzen'in yerine İskerletoğlu Nikolaki atanmıştır.¹²⁰

Osmanlı Devleti'nin, Fenerli Rumlardan voyvoda ataması Rumen halkı tarafından hoş karşılanmamıştır.¹²¹ Eflak ve Boğdan'da hali hazırda Rumların sayısı azımsanamayacak kadardı. Fenerli Rum voyvodalar döneminde ise bu sayı giderek katlanmaya başlamıştı. Bölgedeki yerel toprak sahipleri olan boyarlar; arazi, dini kurumlar ve devlet görevlerinin üzerindeki hâkimiyetlerinin tehlikede olduğunu düşünmeye başlamıştır.¹²² Rumlar buralardaki iş ve zenginlik fırsatlarını çok iyi değerlendiriyorlardı, bu da bölgenin asli sahipleri olan Rumenlerin, Rumlara karşı giderek artan bir öfke duymalarına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin gücü ve hâkimiyeti azaldıkça, Avusturya ve Rusların etkisi artmaya başlamıştır. Bu durum sebebiyle Fenerli Rum voyvodalarda isyan etmişlerdir. Diğer devletlerle işbirliği yapmışlar ve bu yüzden görevden alınmışlardır.¹²³ Zaman zaman Fenerli Rum aileler voyvodalık makamına atanabilmek için birbirlerini ya kötölemişler ya da devlet görevlilerine rüşvet vererek iş başına gelmiştir. Göreve gelen Fenerli voyvodalar, prenslikdeki dini kurumların başına Rumları getirerek buradan zengin olmalarını ve halkı kendi emelleri doğrultusunda hareket ettirmeye çalışmışlardır. Birçok tarihçi Fenerli Rum voyvodalarının dönemini Osmanlı Devleti hâkimiyetinin en kötü dönemi olarak nitelemektedir. Bu dönemde göreve gelen voyvodalar halkın çıkar ve menfaatlerini korumak yerine Osmanlı Devleti ve kendi iktidarlarının çıkarını korumak için çalışmıştır. Osmanlı Devleti hükümetinin buralara gönderdiği voyvodaların bir takım görevler verdi. Bunlar; bölgeyi düşman entrikalarından, dış müdahalelerden korumak ve hükümetin ihtiyaçları için büyük miktarda vergi geliri sağlamaktır.¹²⁴ Yerli voyvodaların yerine Fenerli Rum voyvodalarının atanması gibi büyük değişiklik

¹²⁰ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Cevdet Hariciye* [C.HR], No. 76, 3752.

¹²¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/41.

¹²² Jelavich, *Balkan Tarihi*, 112.

¹²³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/41-42.

¹²⁴ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 112-113.

beklenen başarıyı sağlamamıştır. Öyle ki; görevlendirilen bu hospodarların görev süresi üç yıl olarak belirlenmiş ve eğer gerek duyulursa görev süresi uzatılacağına dair karar alınmış olsa da, bunlar sıklıkla görev süresi dolmadan ya ortaya atılan bahanelerle ya da haklarındaki şikâyetler üzerine görevden alınmıştır.¹²⁵ Gelen bu yeni yöneticiler ne düzeni nede refahı getirebilmişlerdir, aksine huzursuzluk ve anarşiye neden olmuştur.¹²⁶ 1821 tarihine kadar ki Fenerli Rum voyvodalar döneminde Eflak'ta 41, Boğdan'da 36, toplamda 77 voyvoda göreve gelmiştir.¹²⁷

Osmanlı Devleti'nin, Fenerli Rum voyvodalarını atamasındaki bir başka neden ise bölgede güçlü bir konumda bulunan boyarların hâkimiyetini kırmaktı ve bu konuda kısmen başarılı olduğu söylenebilir. Bu uygulamanın etkili olmamasının sebeplerinden birisi görevlendirilen Fenerli voyvodaların, Osmanlı Devleti devlet büyüklerine verdikleri parayı telafi etmek için devamlı bir şekilde halktan aldıkları vergi miktarını artırmış olmalarıdır. Bu uygulamalar sebebiyle yerli Rumen halkında kin ve nefret duyguları gelişmeye başlamıştır. Devamlı şekilde artan vergilerden dolayı halk çareyi ülkeyi terk etmekte bulmuştur. Halkın büyük çoğunluğu Erdel ve Bulgaristan'a kaçmıştır.¹²⁸ Bu nedenle halk Fenerli Rum hospodarlarına itibar etmemeye başlamıştır.¹²⁹ Fenerli Rum hospodaları göreve başladıklarında iki tuğlu paşa rütbesi alırlardı. Genellikle yerel halktan olan boyarlarla devamlı bir düşmanlıkları bulunmaktaydı.

Bu Fenerli voyvodalar, Rumen halkı için önemli adımlarda atmıştır. Bu adımlar sayesinde Eflak ve Boğdan topraklarında özgürlük adına bazı reformlar yapılmıştır. Bu reformlar ile Romanya toprakları Batı'ya açılma çabaları sarf edilmiş, kırsalda yaşayan köylülere kişisel özgürlükler verilmiş, serflik benzeri toprak köleliği kaldırılmış ve sosyal kurumlar meydana getirilmiştir. Örnek vermek gerekirse 1730 yılında Eflak'ta önemli reform yapan Konstantine Mavrokordato dönemi gösterilebilir. Reformlar şu şekildedir; yeni mahkemelerin kurulması, vergi miktarını düzenlenmesi, boyarların ulusal milis kuvveti kurmasının önündeki engelleri kaldırmıştır.¹³⁰

¹²⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/79.

¹²⁶ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 112-113.

¹²⁷ Süleyman Kocabaş, *Avrupa Türkiyesinin Kaybı ve Balkanlarda Panislawizm* (İstanbul: Vatan Yayınları, 1986), 157.

¹²⁸ Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, 57.

¹²⁹ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 60.

¹³⁰ Çiftçi, *Bab-ı Ali'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)*, 37.

Fenerli Rum hospodarlar rejimi ve Osmanlı Devleti'nin yükselen mali baskısından, Rumen boyarlar, bu rejimi ortadan kaldırmak için önlerine çıkan her olayı kendi lehlerine dönüştürmek için mücadele etmiştir. Uluslararası yaşanan bir sıkıntıda hemen Rus ve Avusturyalılardan destek istemiştir. Osmanlı Devleti hâkimiyetini ortadan kaldırarak Rus veya Avusturya'nın hâkimiyeti altında bağımsız veya özerk bir devlet olmaktı. İlk girişimleri Petro zamanında gerçekleşmiş ama Rusların yenilmesiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştı. 1716-1718 yıllarında meydana gelen savaşta Boyarlar, yerli bazı kurumların korunması ve iktidarın önde gelen boyarlara verilmesi şartıyla Avusturya hükümeti ile işbirliği yapmıştır. Bunun sonucunda Pasarofça ile Küçük Eflak Habsburg hâkimiyetine geçmiş ve verilen sözler tutulmuştur. Ancak her iki halk birbiriyle geçinmekte sıkıntı çekmiştir. Avusturya hükümeti bir süre sonra verdiği hakları geri almış ve bu toprakları kendi askeri için bir tahıl deposu olarak görmeye başlamıştır. Özerklik ile ilgili bütün hakları ortadan kaldırmakla kalmayıp yönetime bizzat kendi adamlarını atamıştır.¹³¹ Yaşanan bu olaylardan sonra Memleketeyn insanları Avusturyalılar yerine Ruslarla daha fazla ilişki içine girmiştir.

1736 yılında Osmanlı Devleti'-Rus savaşı başladı. 1737 yılında Avusturya hükümeti de savaşa katılmıştır. Avusturya asıl savaşını Balkanların batısında vermiştir. Rus güçleri 1739 yılında Tuna Prensliklerine bir sefer yapmıştır. Hotin kalesini zapt ettikten sonra Ağustos ayında Yaş şehrine girmiştir. Romanya topraklarına gelen Rus güçlerini boyarlar, Ortodoks din adamları, Osmanlı Devleti ve Fenerli rejiminden kurtulmak isteyen halk büyük bir sevinçle karşılamıştır. Her iki ülkenin savaştıkları topraklar üzerinde farklı planları vardı. Avusturya hükümeti, Küçük Eflak'tan İbrail'e uzanan toprakların hâkimiyetini isterken, Ruslar kendi koruması altında ama Osmanlı Devleti'ne bağlı olmasını istemiştir. Ancak her ikisinin de savaşta yaşanan bazı yenilgiler ile hayalleri gerçekleşmemiştir. 1739 yılında imzalanan Belgrad antlaşması, Küçük Eflak'ın Eflak'la birleşmesini sağlanmıştır.¹³²

Fenerli Rum hospodarlar dönemi altında geçen XVIII. yüzyılda Romanya toprakları üzerindeki Rus tehlikesi artmış ve en son işgal süreçlerini başlatmıştır. Rusların, Romanya (Memleketeyn) topraklarını kendini hâkimiyetlerine alarak Balkanlardaki Slav topluluklarıyla ilişkilerini ileri düzeye çıkarmak istemiştir. Slav

¹³¹ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 115.

¹³² Jelavich, *Balkan Tarihi*, 116.

birliğini oluşturmak gayesindeydi. Bu çerçevede 1768-1774 yıllarında meydana gelen Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı, bu hedeflere ulaşmak için bir adım niteliğindeydi. Rusya'nın Lehistan'ın iç işlerine karışması ve burayı kendi etkisi altına almaya çalışması, Kırım ve bazı Osmanlı Devleti topraklarına tecavüz etmeleri, savaş açmak için Osmanlı Devleti'ne haklı sebepler vermişse de hazırlıksız girilen bir savaşa neden olmuştur.¹³³ Ruslar, Kırım, Karadeniz'in kuzey kıyıları, Memleketeyn topraklarını işgal etmiştir. Tuna Nehrini geçerek Bulgaristan ve Baltık Denizinden dolaşarak Ege adalarına ulaşmıştır.¹³⁴ Çarlık Rusya'sında 1772 yılında meydan gelen Puçagef İsyanı nedeniyle 1772 tarihinde barış görüşmeleri başlamıştır. Rusya, savaşın Osmanlı Devleti tarafından başlatıldığı için tazminat talebinde bulunmuştur. Kırım'a bağımsızlık verilmesi ve Yenikale ile Kerç kalelerinin Rusya'ya verilmesini talep etmiştir. Rusya'ya kaçarak oraya sığınan Boğdan voyvodası Ligor'un tekrardan görevine dönmesi talebinde bulunmuştur. Ancak Osmanlı Devleti', Kırımın bağımsızlığı ve tazminat isteklerini kabul etmemiştir. Bunun üzerine ikinci görüşmeler Bükreş'te başlamıştır. Eflak'ın başkenti Bükreş'te gerçekleştirilen 38 toplantıdan sonra Eflak ve Boğdan için genel af ilan edilmiştir. Gürcistan'daki kaleler Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesine ve Kırım'ın geleceği için bir halk oylamasına gidilmesine karar verilmiştir. 1739 yılındaki Belgrad Antlaşması geçersiz sayılmıştır.¹³⁵ Ancak görüşmeler için tekrar bir araya gelindiğinde Ruslar tazminat isteklerini tekrarlamışlardır. Rusların kefaleti altında bağımsız bir Kırım olmasını istemişlerdir. Osmanlı Devleti tarafının bunu kabul etmemesiyle savaş tekrar başlamıştır. 17 Temmuz 1774 tarihinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Eflak ve Boğdan'ın yapısı değişmiştir. Antlaşmanın 16. Maddesi ile Rusların kontrolü altına giren Eflak ve Boğdan topraklarının tekrardan Osmanlı Devleti'ne verilmesi, el konulan malların geri verilmesi, genel af ilan edilmesi, dini hayatta serbestlik, din görevlilerine belli başlı imtiyazların verilmesi, Rus elçilerinin bu topraklar hakkındaki düşüncelerine itibar edilmesi gibi kararlar alınmıştır.¹³⁶

Küçük Kaynarca Antlaşması ile Karadeniz kıyıları ve Kafkaslarda bir miktar toprak kaybetmesine rağmen Eflak ve Boğdan, Osmanlı Devleti'ne verilmiştir. Ruslar, Eflak ve Boğdan'da voyvoda atamalarına müdahale etmesinin yolunu açmıştır.

¹³³ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 26/524.

¹³⁴ Halil İnalcık, "Yaş Muahedesinde Sonra Osmanlı Devleti-Rus Münasebetleri Rasih Efendi ve Ceneral Kutuzof Elçilikleri," *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi* 4/2 (1946), 195.

¹³⁵ Beydilli, *Küçük Kaynarca Antlaşması*, 524.

¹³⁶ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasal Tarih Metinleri*, 1/127-129.

Avusturya ve Rusya kendilerine yakın voyvodaları atamak için çabalamışlar ve genellikle de başarılı olmuştur. Yapılan bu antlaşma ile Eflak ve Boğdan halkının mağduriyetlerini ortadan kaldırmak için görünmesine rağmen asıl işin altında yatan Memleketeyn üzerinde Rus kontrolünü artırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Antlaşmanın imzalanmasından bir yıl sonra, Eflak voyvodalığına Aleksandr İpsilanti getirilmiş ve köklü reformlar yapmıştır.¹³⁷ Boğdan voyvodalığına ikinci defa getirilen Ligor, I. Abdülhamid'in emriyle öldürülmüş ve yerine Konstantin Muruzi atanmıştır.¹³⁸

1.6.2. 1787-1792 Osmanlı Devleti'-Rus-Avusturya Savaşı ve Yaş Antlaşması

1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya önemli kazanımlar elde etmiştir. Bunlardan bir tanesi, Kırım'ı işgal etmesi için Rusya'ya önemli imkân yolları açmıştır. Antlaşma ile Kırım bağımsız bir devlet haline getirilmiş ve hiç kimse işgal etmeyecekti. Ancak Rusya, bunu kullanmak için harekete geçmeye karar vermiştir. 1783 yılında Rusya, Kırım'ı işgal etmeye başlamıştır.¹³⁹ Ancak yaşanan bu durumdan bazı Avrupalı devletler hoşnut olmamıştır. Bunlar; İngiltere ve Fransa devletleriydi. İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devleti'ne baskı yaparak İsveç ile askeri bir antlaşma imzalatmış ve Rusya ile savaşa girmesine neden olmuştur.

1787 yılında Osmanlı Devleti', gördüğü destek ile Rusya'ya savaş ilan etmiştir. Ancak Avusturya Devleti, Osmanlı Devleti'ne bir mektup göndererek eğer Rusya ile savaşa girilirse kendisinin Rusya tarafını destekleyerek savaşa gireceğini bildirmiştir. Böylece Osmanlı Devleti iki ülke ile savaşmak zorunda kalmıştır. Savaşın başında meydana gelen bir olay Osmanlı Devleti'ni umutlandırmıştır. O olay ise Karadeniz'de bulunan büyük bir Rus donanmasının şiddetli fırtına sebebiyle batmış olmasıydı. Ancak yaşanan bu olay savaş sahasında o kadar büyük bir etki yaratamamıştır. Yaşanan bu olayı telafi etmek isteyen Rus ordusu, Karadeniz'in kuzeyinde Aksu nehri ile Dinyaber Nehirlerinin döküldüğü gölünün kuzeyinde bulunan Suvorov Özü¹⁴⁰ (Ocakov) kalesini işgal etmiştir. Rus ordusu bu başarı dalgasını arkalarına alarak 1 Ağustos 1789 tarihinde Foksani çevresinde başka bir galibiyet daha elde etmişlerdir. Osmanlı Devleti savaş

¹³⁷ Zeynep Sözen, “ Osmanlı Devleti Kültürünün Eflak Ve Bogdan'ın Yaşamına Etkisi”, *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/160.

¹³⁸ Serap Yılmaz, “Bogdan Voyvodası Ligor Aleksandır Gika'nın Ölümü (1777).” *XII.Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994), 1009.

¹³⁹ Kemal Beydilli, “Yaş Antlaşması”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 43/343.

¹⁴⁰ Temel Öztürk, “Özü”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/133.

alanında kötü bir duruma düşmüştür. Tuna cephesinde de mağlubiyetler yaşamış ve bunun sonucunda Ruslar, Besarabya'nın güneyinde, Bucak denilen yerde Tuna'nın Karadeniz'e döküldüğü Kilya üzerindeki bölgede¹⁴¹ bulunan İsmail Kalesini işgal edip orada yaşıyan Müslüman halkı katletmiştir. Memleketeyn, Avusturya ve Rusya tarafından işgal edilmiştir. Her iki tarafta Memleketeyn topraklarında hak talep ederek buradaki topraklar üzerindeki emellerini yerine getirmek istemiştir. Rusya, Balkanlardaki Slavlarla doğrudan temasa geçmek için Memleketeyn topraklarını kendi egemenliğine almak istiyordu. Avusturya ise bu toprakları kendi ülkesini beslemek için önemli görmekteydi ve Karadeniz'e ulaşmak istiyordu. Ancak bu emellerine ulaşmalarının önündeki en büyük engel Fransa ve İngiltere devletleriydi. 1790 yılında Prusya ile yapılan antlaşma ile Prusya, Osmanlı Devleti''ni destekleyerek savaşa girecekti. Bu durum savaşın uzamasına neden olacağından bazı ordu mensuplarınca karşı çıkılmasına rağmen gerçekleşmiştir.¹⁴² Ancak sahada beklenen başarılar sağlanamadı ve yaşanan bu mağlubiyetler sebebiyle Osmanlı Devleti barış müzakereler için nabız yoklamaya başlamıştır.¹⁴³ Yapılan müzakereler sonucunda Avusturya ile 4 Ağustos 1791 yılında Zıştovi antlaşması imzalanmıştır.¹⁴⁴ Rusya ile 1792 tarihinde Yaş Antlaşması imzalanmıştır. Zıştovi Antlaşması'nın 4. Maddesi gereğince Avusturya işgal ettiği Eflak ve Boğdan topraklarından çekilecek ve buralar eskisi gibi Osmanlı Devleti hâkimiyeti altına girecekti.¹⁴⁵ Rusya Devleti ile imzalanan Yaş Antlaşmasının 3. Maddesine göre; Turla Nehri Osmanlı Devleti ve Rusya devletleri arasında sınır kabul edilmiştir, 4. Madde ile de Bucak çevresindeki Kili, Akkerman, Bender, İsmail ile birlikte Boğdan'da Rus işgali altındaki bölgeler Osmanlı Devleti''ne geri verilmiştir.¹⁴⁶ Ancak imzalan bu antlaşma ile Rusya Memleketeyn üzerindeki etkisini artırmıştır ve Boğdan ile komşu olmuştur.¹⁴⁷ Osmanlı Devleti', Kırım'ın Rusya'ya verilmesini, Kafkasya'da da sınır Kurban Nehri olarak seçilmiştir.¹⁴⁸ Yaş Antlaşması ile Osmanlı Devleti', Gürcistan'daki Rus işgalini

¹⁴¹ Feridun Emecen, "İSMÂİL", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 23/82.

¹⁴² Beydilli, *Yş Antlaşması*, 343.

¹⁴³ Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 291.; Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), 37.

¹⁴⁴ Kemal Beydilli, "Zıştovi Antlaşması", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 44/471.

¹⁴⁵ Zülfiye Koçak, "Son Osmanlı Devleti-Avusturya Mücadelesinde Değişen Dengeler ve Zıştovi Antlaşması", *Akademik Bakış* 11/22 (2018), 277.

¹⁴⁶ Zülfiye Koçak, "1787-1792 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı'nda Değişen Dengeler ve Yaş Antlaşması", *Tarih İncelemeleri Dergisi* 32/2 (2017), 477.

¹⁴⁷ William Hale, *Türk Dış Politikası 1774-2000*, çev. P. Demir (İstanbul: Mozaik Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2003), 10.

¹⁴⁸ Kurat, *Türkiye ve Rusya*, 291.

tanımak zorunda kalmıştır. Bu antlaşma ile Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı iyi konum elde etmiştir. Karadeniz'de Rus hâkimiyeti artmış, böylece Karadeniz'de tek söz sahibi olan Osmanlı Devleti'ne ortak çıkmış oldu. Böylece boğazlar üzerindeki Rus baskısı da oluşmaya başlamıştır. Yaşanan bu olaydan sonra Osmanlı Devleti artan Rus tehdidi karşısında Hotin, Bender, İsmail ve Özi şehirlerindeki askeri varlıklarını artırmış ve bu şehirlerdeki kaleleri güçlendirmeye başlamıştır. Özellikle İsmail şehri Ruslara karşı önemli bir konuma yükselmiştir.¹⁴⁹ Alınan tedbirlere rağmen Rusların, Eflak ve Boğdan'daki etkisi artmış ve işgaller peşi sıra gelmeye başlamıştır.

1.6.3. 1806-1812 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı ve Bükreş Antlaşması

Sırbistan ve Karadağ'da Rusların kışkırtma ve destekleri ile isyan hareketleri patlak vermiştir. Osmanlı Devleti'nin içerde takip ettiği ıslahat hareketleri birçok kimse tarafından suiistimal edilmiş ve kendi çıkarları için kullanmışlardır. Gerçekleşen ıslahat hareketleri yetersiz görülmüş ve daha özgürlükçü hakların verilmesini talep etmeye başlamıştır. Bu isteklerin yerine getirilmemesi hasebiyle Sırp isyanı Rusların da desteğiyle daha geniş alanlara yayılmaya başlamıştır. İsyân hareketine, Karadağ'da katılmıştır. Gerçekleşen bu isyanları destekleyen Avusturya ve Rusya, bu topraklarda Osmanlı Devleti'nin atılmasını ve oluşacak olan küçük ulus devletlerini de kendi himayelerinde olmasını istiyorlardı. Rusya ve Avusturya desteğini alan isyancılar, yenilik taraftarı devlet adamlarının yanlış hareketleri ve halk görüşlerine rağmen yaptıkları hareketlerden güç kazanmıştır.¹⁵⁰

Osmanlı Devleti ile 1792 yılında imzalamış olduğu antlaşmanın üzerinden uzun bir zaman geçmeden Rusya, Sırp ve Karadağlı isyancıları desteklemeye devam etmiştir. Sırp isyanının lideri olan Kara Yorgi "Sırp Gospodarı" lakabını alarak bazı isteklerde bulunmuştur. İsteklerinden en önemlisi; Osmanlı Devleti'nin, Sırbistan'ın bağımsızlığını tanıyacak" bu gerçekleşene kadar savaşımaya devam edeceklerini bildirmiştir. Rusya ve Avusturya meselenin düzeltilmesi için Osmanlı Devleti'ne başvurmuştur. Avusturya'nın isyanın sona ermesi için istediği şartlar şöyleydi; Sırpların tabi bir devlet olarak serbest bırakılmaları, Kara Yorgi'nin Sırbistan Prensi olarak tanınması, makul bir vergi istenmesi, prensin indirilmesi veya değişiklik meydana geldiğinde yeni bir prensin atanmasını teklif etmesi gibi hususlardan oluşmaktaydı.

¹⁴⁹ Emecen, *İsmail*, 83.

¹⁵⁰ Ziya Nur Aksu, *Osmanlı Devleti Tarihi* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1994), 3/76.

Rusya'nın şartı ise şuydu; Eflak voyvodası İpsilanti sülalesinden birinin tayinini talep etmiştir. Her koşulda Sırbistan'ın elden çıkacağını düşünen Osmanlı Devleti bu şartları kabul etmede tereddüt etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu sıkıntılı halinden faydalanarak İngiliz ve Rus ittifakından kopararak kendi yanına çekmeye çalışan Fransa devreye girmiştir. Fransız elçisi General Sebastiani, imparatorundan aldığı emirle Osmanlı Devleti'ne bazı vaatlerde bulunmuştur. Fransa'nın vaatleri şöyleydi; Osmanlı Devleti ile bir askeri koruma antlaşmasıyla "ittifak muahede-i hafiyesi" ve Eflak ile Boğdan topraklarının korunmasını taahhüt etmiştir. Bununla Bab-ı Ali'nin Ruslara karşı olan düşmanlığını körüklemiştir. Osmanlı Devleti', Fransa'nın vaatlerine aldanarak Eflak ve Boğdan voyvodalarını görevden almıştır.¹⁵¹ Ancak Osmanlı Devleti', 28 Ağustos 1806'da görevden aldığı voyvodaları 13 Ekim'de tekrar görevlerine iade etmiştir.¹⁵² Buna rağmen Fransa İmparatoru Napolyon ile III. Selim görüşmelerine devam etmiştir. Osmanlı Devleti Fransız yakınlaşmasından korkan Rusya, hâlihazırda Fransa ile devam eden savaşa Osmanlı Devleti'nin de katılmasından çekindiği için savaş ilan etmeden 16 Kasım 1806 tarihinde Eflak ve Boğdan topraklarını işgal etmeye başlamıştır.¹⁵³ Osmanlı Devleti bu duruma hazırlıksız yakalanmıştı. Bunun nedeni Rusya ile Fransa'ya karşı mevcut olan ittifaka güvenerek durumun müzakere yoluyla hal edileceğini düşünmesidir. Şartlar mevcut olmamasına rağmen 1806 tarihinde bir kez daha Osmanlı Devleti – Rus savaşı çıkmıştır. Rusya, 22 Kasım 1806 tarihinde Eflak ve Boğdan topraklarını tekrardan işgal etmek için Hotin, Yaş, Bender ve Tuna çevrelerine saldırmış, 27 Aralık 1806 günü Bükreş'i ele geçirmiştir.¹⁵⁴ Osmanlı Devleti mevsimin kış olmasından dolayı ancak 7 Ocak 1807 tarihinde savaş ilan edebilmiştir. 1812 tarihine kadar devam eden savaşta askeri hareketlilik kısıtlı olmuştur.¹⁵⁵ 18 Mayıs 1812'de Osmanlı Devleti ile Rusya arasın Bükreş Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Prut Nehrinin Tuna'ya ulaştığı bölgeden Kili boğazına kadar olan bölge Osmanlı Devleti ile Rusya arasında sınır olmuştur. Rusya, 3 ay içinde Eflak ve Boğdan'daki işgal bölgelerinden çekilecekti. Eflak

¹⁵¹ Ayla Efe, "Silistre Eyaletinde Osmanlı Devleti-Rus Savaşları Küçük Kaynarca'dan Berlin'e," *OTAM* 19/19 (2006), 146.

¹⁵² Aksu, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/77-78.

¹⁵³ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 135.

¹⁵⁴ Selin Aslantaş, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu'nda Sırp İsyanları (1804-1815)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 2005), 122-123.

¹⁵⁵ Ali Kemal Meram, *Türk-Rus İlişkileri Tarihi* (İstanbul: Kitap Yayınları, 1969), 149-150.

ve Boğdan'dan iki yıl vergi alınmayacağı da antlaşmanın içindeki maddelerden birisi olmuştur.¹⁵⁶

Bükreş Antlaşması ile Boğdan'ın bazı kritik yerler olan Kili, Bender ve Akkirman bölgesi ve orada yaşıyan Müslüman halk Rusya hâkimiyetine girmiş ve Besarabya denilen bölge 106 yıl boyunca Rusların hâkimiyetinde kalmıştır.¹⁵⁷ Meydana gelen bu olaylar bölgede yaşıyan son karışıklık olmamıştır. Memleketeyn'deki Fenerli beylerin hâkimiyeti 1821 yılında meydana gelen Yunan ayaklanması ile sona ermiştir. Eflak ve Boğdan'daki Fenerliler meydana gelen Yunan isyanına destek olmuşlar hatta burayı bir harekât merkezi haline getirmek istemiştir. Yaşıyan isyan Eflak bölgesinde İpsilantiler ve Stourtzalar adlı Rum ailelerin ve bölgedeki yüksek rütbeli rahiplerin desteği ile başlamıştır. Boğdan topraklarındaki olaylar ise Rus çarının desteği ile Bükreş'te Tudor Vladimirescu isminde bir Rumen köylü liderliğinde Rumların kendilerini sömürdüğünü ve Rumen halkını kurtarmak için isyan etmesi ile başlamıştır.¹⁵⁸

Aleksandr İpsilanti'nin yönettiği Rum isyan hareketi, Boğdan voyvodası olan ve aynı zamanda Rum kökenli olan Mihail Suca tarafından desteklenmiştir.¹⁵⁹ Meydana gelen Rum isyanına Eflak ve Boğdan halkı destek vermiş ve Rumlara karşı isyan eden Tudor Vladimirescu isyana karşı savaşmıştır. Osmanlı Devleti meydana gelen bu isyanı bastırmak için Rumeli askerlerini harekete geçirmişse de başarılı olamamıştır. Osmanlı Devleti', Rum isyanının diğer Rum bölgelerine sıçramaması için önlemler almaya çalışmıştır. Rum isyanının ilk süreci başarılı olamamış ve isyanın asıl hedefi olan Yunan topraklarında fazla etkili olamadan son bulmuştur. Yaşıyan bu olaylar ile Osmanlı Devleti çok güvendiği Rumlara karşı güvenini kaybetmiş ve bunun bir sonucu olarak II. Mahmud, Eflak ve Boğdan'daki Fenerli Rum voyvodalarının tayinini kaldırmış ve yerine eskiden olduğu gibi yerli Boyarlardan voyvoda görevlendirmeye başlamıştır.¹⁶⁰

1821 yılında meydana gelen isyanın ilk bölümü Eflak ve Boğdan topraklarında cereyan etmiştir. İpsilantiler ve Stourtzalar gibi aileler ve Eflak'taki büyük rahipler bu

¹⁵⁶ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 7/249-250-253; Bükreş Antlaşması'nın imzalanması sürecine dair yapılmış bir çalışma için bkz. Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812," *Belleten* 46/181 (1982), 73-119.

¹⁵⁷ Uygur, *1857 Eflak ve Boğdan Seçimlerine Fransız Müdahalesi ve Sonuçlarına Dair Bir Araştırma*, 171.

¹⁵⁸ M. Alaaddin Yalcınkaya, *Osmanlı Devletiler Döneminde Eflak ve Boğdan*, 393.

¹⁵⁹ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Cevdet Dahiliye [C.DH]*, No.195, 9708.

¹⁶⁰ Cezmi Karasu, "XVI.-XIX. Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan," *Türk Tarihinde Balkanlar*, Ed. Zeynep İskefiyeli, Bilal Çelik, Serkan Yazıcı (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2013), 450.

isyanda önemli görevler üstlenmişti. Boğdan'da meydana gelen Vladimirescu isyanı Osmanlı Devleti'ne karşı değil Rumlara karşı meydana gelmiştir. Tekrar Rumenler arasından voyvoda atanması Rumen birliği adına önemli bir adım olmuştur. 1826 yılında imzalanan Akkirman antlaşması ile Osmanlı Devleti', Eflak ve Boğdan'a atanacak olan voyvodalar hususunda Ruslara danışmayı kabul etmiştir.¹⁶¹ Ancak yaşanan Navarin olayı ile Osmanlı Devleti donanması Fransız, İngiliz ve Ruslar tarafından yok edilmiştir. Osmanlı Devleti yaşanan bu olayı sadece protesto ve tazminat istemekle kalmıştır. Osmanlı Devleti', boğazları Rus gemilerine kapatmış ve yürürlükte olan Akkerman antlaşmasını da yürürlükten kaldırmıştır. Bu olay üzerine Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Meydana gelen bu savaş 1827-1829 yılları arasında devam etmiştir. Ruslar, Eflak ve Boğdan topraklarını işgal etmiştir. Savaş, Osmanlı Devleti'nin yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Savaş sonunda 14 Eylül 1829 tarihinde Edirne Antlaşması imzalanmıştır.¹⁶² Osmanlı Devleti', Eflak ve Boğdan'a bazı imtiyazlar vermek zorunda kalmıştır. Verilen imtiyazlara göre voyvodalar ömür boyu görevde kalacaklar, Osmanlı Devleti buraların işlerini voyvodalara bırakacak ve Ruslar tarafından yapılacak bir düzenlemeyi kabul edecekti.

Memleketeyn toprakları 1827 yılından 1834 yılına kadar Rus işgali devam etmiştir. Bu sürede Rusya, Kışself adında bir generali burada Eflak ve Boğdan işlerini Rusya'nın istediği şekilde düzenlemiştir. Kışself, Romen boyarlar ve rütbeli papazlardan bir meclis oluşturmuş ve buranın iç idaresi için bir nizamname hazırlamış ve Osmanlı Devleti bunu kabul etmek zorunda kalmıştır.¹⁶³ Söz konusu nizamnameye göre; boyarların imtiyazlarını, köylü üzerindeki haklarını, vergiden muafiyetlerini belirlemekte ve bütün memurlukların ancak onların görevlendirilmesini kabul etmiştir. Yine aynı nizamnameye göre; burada boyarlardan oluşan milli bir meclisin kurulacak ve voyvodaları seçme, kanun yapma, vergilerin belirlenmesi gibi haklara sahip olmuştur. Bir nevi anayasa hükmünde olan bu nizamname ile aristokrasili ve milli bir karakter kurmuştu. Osmanlı Devleti ile Rusya bu nizamnamenin düzgün bir şekilde yürütülmesine fırsat vermemiş olsalar da bu girişim Eflak ve Boğdan topraklarında milliyetçilik ve milli birlik düşüncesinin bir sonucu olarak kalmıştır. Kabul edilen bu nizamname ile Osmanlı

¹⁶¹ Georges Castellon, *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl*, çev. A. Yaraman-Başbuğu (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995), 232.

¹⁶² Alexander Bitis, "1828-1829 Türk-Rus Savaşı ve Edirne Antlaşması", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/711.

¹⁶³ Decei, *Eflak*, 703.

Devleti', Rusya'ya karşı bazı sorumlulukların altına girmiştir. Bu sorumlulukların en önemlisi, Eflak ve Boğdan meclislerinin seçeceği voyvoda düzenlenmesi olmuştur. Ama Osmanlı Devleti meclis tarafından seçilen voyvodayı tasdik etmezse Rusya ile anlaşıldıktan sonra meclise istedikleri kişiyi önerebilir ve bu kişi voyvoda seçilecekti. Kabul edilen bu nizamname ile Rusya, Eflak ve Boğdan önemli hâkimiyet kazanmış ve Osmanlı Devleti'nin buralardaki hâkimiyetini zayıflatmıştır.¹⁶⁴

1.7. Eflâk ve Boğdan'da Milliyet Fikrinin Gelişmesi

Eflak ve Boğdan topraklarında milliyetçilik fikri, diğer milletler gibi hızlı ve halkçı bir savaş sonucunda gelişmemiştir. Bu topraklardaki milliyetçilik fikri öncelikle kültür ve eğitim alanlarında kendini göstermeye başlamıştır. Daha sonra yabancı ülkelere giden ve gelen insanlar kendileri ile birlikte dışarıda meydana gelen fikirsel gelişmeleri bu topraklara taşımıştır. 1789 yılında Fransa'da meydana gelen devrim kendi fikirlerini askeri, siyasi ve kültürel yollarla bütün dünyaya yaymıştır. Fransız Devrimi'nin ortaya çıkardığı yeniliklerden en önemlisi milliyetçilik olmuştur. Bu düşünceye göre aynı dili, kültürü ve tarihi paylaşan toplulukların bir ulus (millet) olarak tanımlandığı ve bunların kendi ülkelerini kurmaları için bir engel olmadığını beyan etmesidir. Eflak ve Boğdan halkına Ulah denilmektedir.¹⁶⁵ Bu grubun bir kısmı Transilvanya denilen Macaristan'ın kontrolündeki bölgede yaşamaktaydı. 1700'lerde "Uniate" kilisesi inşa edilmiş. İlk başlarda İstanbul'daki Fener Patrikhanesine bağlıydı ama daha sonra Roma'daki Katolik kilisesine bağlanmıştır. Bu nedenle, Transilvanya bölgesinden Roma'ya kilise eğitimi almak için buralardan insanlar gönderilmiştir. Bu yerlere dini eğitim almak için gidenler orada batı toplumlarıyla tanışmıştır. Burada kendi halklarının tarihini öğrenmiştir. Bu durum bu insanlar üzerinde derin tesirler bırakmaya başlamıştır.¹⁶⁶ Kendilerinin Osmanlı Devleti'nden önce müstakil bir topluluk olduklarını ve atalarının kahramanlık tarihine biraz daha ilgi göstermeye başlamıştır. Kendi milletleri hakkında çeşitli bilgiler öğrenen bu öğrenciler, topraklarına döndüklerinde bazı çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Bu çalışmalardan bir tanesi Transilvanya bölgesinde yine aynı isim ile bir okul kurmuştur. Bu okulda, Daçya'nın geçmişini ve Rumenlerin, Roma ile olan dini ilişkilerini araştırmaya ve okutmaya başlamıştır. Başlatılan bu hareket ile XVIII. yüzyılın sonunda ediplerin yetişmesine yol açmıştır. Eğitim alanında atılan önemli adımlardan bir tanesi

¹⁶⁴ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/45-46.

¹⁶⁵ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 16.

¹⁶⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/46.

ise 1780 yılında Samuel Klein tarafından Rumen grameri hazırlanıp yayınlanmıştır. Yine aynı yıllarda George Sinkai, Transilvanya'nın eski dönemlerine ait tarihi kaynaklardan bir külliyat oluşturmuştur. Pierre Major "Transilvanya Dağlarının eski tarihi" adıyla bir kitap yazmıştır. Rumenler ile Sırlar, Tamşuvarin Banat coğrafyasında birlikte edebi okullar oluşturmuşlar ve buralarda yayınlar yapmaya girişmişlerdir. Bu bölgedeki okullarda eğitim görenler Eflak ve Boğdan'da milliyetçilik fikrinin yayılmasında etkili olmuştur. Yaşanan bu gelişmelere boyarlarda tepkisiz kalamamıştır. 1816 yılında Bükreş'te bir mühendislik okulu açması için Boyarlar Georg Lazar'dan istemiştir. Bir mühendislik okulu olmasına rağmen tarih, felsefe ve siyasi bilgiler gibi derslerde okutulmaya başlanmıştır.¹⁶⁷ Rusya tarafından hazırlanıp Osmanlı Devleti tarafından kabul edilen nizamname sayesinde bu yeni fikirler kendilerine rahat bir hareket alanı oluşturmuştur. Eskiden eğitim dili Yunanca ve Fransızcadı ancak bu milliyet hareketinin ortaya çıkması ile yavaş yavaş Rumence eğitim dili haline gelmeye başlamıştır. Bu süreç XIX. yüzyılda daha da gelişmiş, Eflak ve Boğdan'daki büyük şehir ve kasabalarında gazeteler ve dergiler yayınlanmaya başlanmıştır. Gerçekleşen bu olaylar ile Rumen halkında bir milli şuur oluşmaya başladı ve milli birliktelik fikrinin hızla gelişmesine hizmet etmiştir.

1.7.1. Eflak ve Boğdan'da 1848 Devrimine Yönelik Tepkiler

1848 devrimleri bütün Avrupa'yı etkilediği süreçte Eflak ve Boğdan (Memleketeyn) toprakları da Osmanlı Devleti'nin gündemini meşgul eden önemli bir konumda olmuştur. 1848 Şubat ayında Paris'te meydana gelen devrim, çok hızlı bir şekilde Boğdan topraklarında ilk etkisini göstermeye başlamıştır.¹⁶⁸ 1848 tarihinde ilk olarak Transilvanya Rumenleri isyan etmiştir.¹⁶⁹

27 Mart 1848 tarihinde, aralarında gelecekte Romanya'nın tarihinde önemli bir yer alacak olan Alexandru Ioan Cuza ve Mihail Kogalniceanu'nun da bulunduğu bir grup Boğdan voyvodası Sturdza'dan isteklerinin yazılı olduğu bir dilekçe vermiştir. Bu dilekçedeki istekleri şunlardır; ulusal bankanın kurulması, meclise karşı sorumlu bir hükümetin kurulması, sansürün kaldırılmasını talep etmiştir. Bu isteklere sert tepki gösteren Boğdan voyvodası Sturdza, bu grubun birçok üyesini yakalayıp sürgüne

¹⁶⁷ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/47.

¹⁶⁸ Togay Seçkin Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 26.

¹⁶⁹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/47.

göndermiştir.¹⁷⁰ Yaşanan bu olay neticesinde Yaş şehrine Osmanlı Devleti ve Rusya birer komiser göndererek olayların incelenmesini istemiştir. Bir boyar, devrimcileri desteklediği için memleketten gönderilmiştir. Ancak aldığı tedbirlere rağmen devrimci olayları durduramayan Sturdza görevden istifa etmiştir. Devrimci hareketler sadece Boğdan'da etkili olmadılar aynı zamanda Eflak topraklarında da daha şiddetli ve etkili olaylar meydana gelmiştir.

Eflak'ta yönetimden memnun olmayanlar bir devrimci komite kurarak voyvoda Bibesco'dan Ruslara karşı olan grubun başına geçmesini istediler ancak Bibesco bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine komitenin liberal yöneticisi köylülere ve orduyu ayaklandırarak bir kurucu meclisin kurulmasını ve toprakların köylülere verilmesini talep etmiştir. Halk büyük bir kalabalıkla voyvodanın sarayına yürümüştür. Olayların üstesinden gelemeyeceğini anlayan voyvoda geçici bir hükümetin kurulmasını kabul ettikten sonra istifa etmiştir. Metropolitin temsil ettiği yeni hükümet sansür uygulamasını kaldırmıştır. Ancak izlenilecek metot hakkında anlaşmazlığa düştüler ve iki gruba bölündüler. Bu gruplardan bir tanesi liberaller diğeri radikaller olmuştur. Liberaller esas var olan nizamnamenin uygulanmasını isterken radikaller ise Rumence konuşan bütün toprakları kapsayan bir cumhuriyetin kurulmasını talep etmiştir.

Eflak ve Boğdan topraklarında yaşanan bu gelişmeleri dikkatli bir şekilde izleyen Rus Çarı, 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması'nın 5. Maddesine aykırı olmasına rağmen bu devrim hareketine bir an önce müdahale etmek istemiştir. Rus ordusu Temmuz ayında Boğdan daha sonra ise Eflak'ı işgal etmiştir.¹⁷¹ Tam bu süreçte Osmanlı Devleti ordusu da Bükreş'e girmiştir. Bölgede bulunan Osmanlı Devleti komiseri Ticaret ve Nâfia Nâzırı Süleyman Paşa yönetimindeki heyet ilk olarak isyancıların oluşturduğu geçici hükümetin dağıtılmasını ve bu olaylara neden olan şikâyetleri dinlemek istemiştir.¹⁷² Ancak Rusya'nın baskıları ile isyancılar ile müzakereleri ilerletememiştir ve yaşanan askeri olaylar ile bu topraklar 1851 yılına kadar Osmanlı Devleti işgalinde kalmıştır.¹⁷³

¹⁷⁰ Castellan, *Balkan Tarihi*, 295.; Vasile Maciu, "1848 Devrimi Sırasında Türk-Rumen İlişkileri," *Belleten* 35/139 (1971), 404.

¹⁷¹ Abdullah Saydam, "Osmanlı Devleti'nin Siyasi İlticalara Bakışı Ya da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi," *Belleten* 61/231 (1997), 342.

¹⁷² Dan Berindei, "Osmanlı Devleti ve Eflak'taki 1848 İhtilali." *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002), 136, ; Maciu, *1848 Devrimi Sırasında Türk-Rumen İlişkileri*, 406.

¹⁷³ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 103.

Sonuç olarak 25 Eylül 1848’de Osmanlı Devleti Bükreş’i işgal etmiş ve devrimciler tutuklanarak devrim hareketi sonlandırmıştır.

Devrim hareketinin bastırılmasından sonra Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasında konunun hal edilmesi için görüşmeler başlamıştır. Bu görüşmeler sonucunda 1 Mayıs 1849 yılında Balta Limanı Antlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti’, Rusya’nın belirlediği iki yeni voyvodayı 7 yıllığına atayacak, Eflak ve Boğdan’da boyarlardan oluşan iki ayrı meclis oluşturulacak, buralardaki olayların tam olarak bitmesine kadar her iki devlette burada 25.000 ile 30.000 kadar asker bulunduracak ve buralarda yine her iki ülkenin birer komiseri bulunacaktır.¹⁷⁴ Ama yapılan bu anlaşmaya rağmen Eflak ve Boğdan’daki Rus baskısı azalmamıştır.

Yaşanan olaylara bakıldığı zaman bu topraklar üzerindeki Rus ilgisi etkisini zamanla daha da artırmıştır. Bunun sebepleri ise Rusya’nın Balkan topraklarında yaşayan diğer Slavlarla doğrudan sınır komşusu olup bunları kendi etkisine alarak büyük Slav devletini kurmak ve yine bunlar üzerinden boğazlar üzerinde hak talep ederek Osmanlı Devleti’’ni kendi kontrolüne almak veya yıkılacak olan Osmanlı Devleti’nin mirasına sahip çıkmaktır. Bu planın önündeki engellerden bir tanesi Osmanlı Devleti karakolu görevini üstlenen Memleketeyn topraklarını yok etmektir. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Balta Limanı Antlaşmasını ile devrimciler kendilerini baskı altında hissederek Paris’e kaçmışlar ve buradan liberal ve milli bir Romanya Devleti kurmak için çalışmalara başlamıştır. Osmanlı Devleti ile Rusya arasında varılan mutabakat Kırım Savaşına kadar devam edebilmiştir.¹⁷⁵

1.8. Kırım Savaşı ve Eflak-Boğdan’da İşgaller Dönemi (1853-1856)

Kırım Savaşı’nı aslında tek bir nedene bağlamak yanlış olacaktır. Rusya, II. Katerina döneminden beri boğazları ele geçirmek ve Balkan toprakları ile sıcak denizlere inmek istemiştir. Rusya, 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile kendisine Osmanlı Devleti topraklarında yaşan Ortodoksların hamisi ve koruyuculuğunun verildiğini iddia etmiştir. Rusya, bunu kullanarak Osmanlı Devleti’nin içişlerine müdahale etmek istemiştir. Rus Çarı I. Nikola bu emellerine ulaşmak için

¹⁷⁴ *Mecmûa-i Muâhedât* (İstanbul: Ceride-i Askeriyye Matbaası, 1297-1298), 4/112-115. ; Coşkun Üçok, *Siyasî Tarih Dersleri* (Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1957), 171. ; Orhan Köprülü, “Fuad Paşa, Keçecizâde”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 13/202.

¹⁷⁵ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/48.

kendisini Ortodoksların lideri olarak görmüştür. 1828-1829 Osmanlı Devleti'-Rus savaşı sonucunda imzalanan Edirne Antlaşması ile hem Ortodoksların hem de Osmanlı Devleti'ni kendi himayesine almak için bir fırsat yakalamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin izlediği politika ile 1840 ve 1841 yıllarında imzalanan Londra Antlaşması ile Rusya, Osmanlı Devleti üzerindeki tesirini kaybetmeye başlamıştır. Rusya, kaybettiği etkisini tekrar kazanmak için 1844 yılında Çar I. Nikola, İngiltere Devletine, Osmanlı Devleti'nin paylaşılmasını teklif etmiştir. Ancak İngilizler böyle bir anlaşmaya yanaşmayınca, Rusya kendisinin bir sorun olarak gördüğü Osmanlı Devleti sorununu tek başına çözüme kavuşturmak için harekete geçmiştir. Rusya bir kez daha İngiltere ile anlaşmak için harekete geçmiştir. 9 Ocak 1853 tarihinde Petersburg'da verdiği bir yemekte, İngiliz Elçisi Sir Hamilton Seymour'a Osmanlı Devleti''ni paylaşma teklifinde bulunmuştur. Çar I. Nikola, İngiliz elçisine Osmanlı Devleti tehlikeli ve bunalımlı bir vaziyette, tedbir almadan eğer bu hasta adam ölürse bizim için önemli sıkıntılar doğurur demiştir. Bunun üzerine İngiliz elçisi şu cevabı vermiştir; Hasta adam diyorsunuz, bunun ölümünü beklemektense ona yardım ederek iyileştirmek daha doğru olmaz mı? ¹⁷⁶ diyerek cevap vermiştir.

1.8.1. Kutsal Yerler Meselesi

Kutsal yerler meselesi Kudüs şehrinin 1516 yılında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmesinden sonra Hristiyanlarca kutsal sayılan Kutsal Kabir (Holy Spulchre), Kamame Kilisesi (Church of Nativity), Merkad-i İsa ve Kilisesi, Beytü'l-lahim Mağarası ve Kilisesi, Merkad-i Meryem ve Kilisesi kutsal yerler olarak kabul edilmiştir.¹⁷⁷ Kudüs şehrinin hâkimiyeti Osmanlı Devleti'ne geçtikten sonra buraların bakım ve onarımının nasıl ve kimler tarafından yapılacağı bir sorun olmuştur. Kutsal yerlerle ilgili iki Hristiyan mezhep olan Ortodokslar ve Katolikler arasında bir rekabet yeri olmuştur. Tarihler 1 Kasım 1847 yılını gösterdiğinde Beytüllahim'deki Ortodoks ayini sırasında kutsal yıldızın kaybolması ile iki Hristiyan mezhep arasında problem ortaya çıkmıştır.¹⁷⁸ Fransa, Katolikleri desteklerken, Rusya ise Ortodoksları destekleyerek Osmanlı Devleti''ne baskı yapmaya başlamıştır. Bu sorun Küçük Kaynarca

¹⁷⁶ Ahmet Eyicil, *Siyasi Tarih (1789-1939)* (Ankara: Gün Yayınları, 2005), 160-161.

¹⁷⁷ Ömer Faruk Harman, "Kudüs", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 26/327.

¹⁷⁸ İhsan Satış, "Tanzimat Döneminde Kudüs ve Çevresinde Avrupalı Devletlerin Nüfuz Mücadelesinden Bir Kesit: Hristiyan Cemaatlerin İmar Faaliyetleri," *Ankara Üniversitesi Osmanlı Devleti Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 34/34 (2013), 186.

Antlaşması ile ortaya çıkan bir problem olmuştur. Ancak Rusya uygun zamanın gelmesi beklemiştir. İlk olarak 1847 yılında dilendirilmeye başlanılan ve 1852 yılında ise yaşanan olaylar ile uluslararası bir problem olmaya başlamıştır. Rusya ile Fransa arasında Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan Hristiyan halkın himayesi konusunda anlaşmazlık mevcuttu. Osmanlı Devleti her iki ülkenin de isteklerini yerine getirmek için mücadele etmiştir. Osmanlı Devleti bu olayı yatıştırmak için büyük çaba sarf etmiştir. Ancak 28 Mayıs 1850 yılında Fransa'nın İstanbul elçisi General Aupick, Osmanlı Devleti'ne bir nota vererek 1740 yılında Katoliklere verilen 9 mahallin Ortodokslar tarafından işgal edildiğini söyleyerek buraların tekrardan Katoliklere verilmesini istemiştir. Bu konuyu çözüme kavuşturmak için bir komisyon kurulmuş ve komisyon Fransa'nın talebini haklı bulmuştur. Ancak Rusya konuya müdahil olarak var olan durumun devamından yana olduğunu bildirmiştir. Yaşanan bu durum üzere Osmanlı Devleti her iki tarafı da mutlu edecek bir çözüm bularak buralardaki kutsal yerlerin ortak ibadet yeri ve ortak yönetim oluşturmaya karar vermiştir. Rusya bu durumu kullanarak Osmanlı Devleti'ne savaş açmak için bahane olarak görmektedir ve bu karara sert tepki göstermişse de amacına ulaşamamıştır. Ancak Rusya'nın durmaya niyeti yoktu ve olayı daha da sıkıntıya sürüklemek için özel yetkilere sahip bir elçi görevlendirmiştir.¹⁷⁹ Çar I. Nikola tarafından Prens Mençikof olağanüstü yetkilere sahip bir elçi olarak İstanbul'a gönderilmiştir. Mençikof'un taşıdığı unvanlar şöyleydi; Prens, Amiral, Deniz İşleri Bakanı, Finlandiya Genel Valisi unvanlarıydı.

Mençikof, 28 Şubat 1853 yılında kendisi ile birlikte gönderilen heyet ile İstanbul'a¹⁸⁰ görkemli bir şekilde gelmiştir. Prens Mençikof, 2 Mart 1853'te uyulması gereken bütün protokol kurallarını yok sayarak Hariciye Nazırı ve Sadrazam'ı ziyaret etmiştir. Mençikof, Sadrazam'dan Hariciye Nazırı Fuat Paşa'nın görevden istifasını verene kadar resmi görüşmelere başlamayacağını bildirmiştir. Onun bu isteği kabul edilmiş ve Fuat Paşa istifa etmiştir.

Yaşanan bu olay ile Prens Mençikof, Osmanlı Devleti'ni baskı altına alarak taleplerini kabul ettirmek istemiştir. 19 Mart 1853 tarihinde Rus elçisi, Osmanlı Devleti'ne isteklerini iletmiştir. Bu isteklere göre; Kutsal yerler sorunu Ortodoksların lehine çözümlenecek ve bu haklar bir ferman ile garanti altına alınacak.¹⁸¹ Rusya, bu

¹⁷⁹ Bekir Sıtkı Baykal, "Makamat-ı Mübareke Meselesi ve Babiâli," *Bellekten* 23/90 (1959), 244-253.

¹⁸⁰ Yahya Okçu, *Türk-Rus Mücadelesi Tarihi* (Ankara: Yeni Matbaa, 1949), 119. ; Eyicil, *Siyasi Tarih*, 161.

¹⁸¹ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 162.

isteği ile Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan Ortodoksların hamiliğini almayı kesinleştirmek istemiştir. Prens, bu isteklerinin kabul edilmemesi halinde Rusya'nın Osmanlı Devleti ile olan bütün ilişkilerini keseceğini, belli Osmanlı Devleti topraklarını işgal edeceğini ve Memleketeyn topraklarında bağımsız bir devlet kuracağını söylemiştir.

Rus elçisinin asıl önerisi Rusya ile Osmanlı Devleti'nin bir ittifak antlaşması yapmaktır. Bu ittifakın içeriği şöyledir; Osmanlı Devleti savaşa girerse Rusya Devleti ona deniz ve kara kuvvetleriyle desteğe gelecekti, bu ittifakta Rusya'nın avantajı ise Osmanlı Devleti ona Ortodoksların hamiliğini verecekti. Ancak Osmanlı Devleti'nin böyle bir antlaşmayı kabul etmesi demek onun hükümlanlık haklarının çiğnenmesi, Rusya kontrolüne girmesi demekti ve bu yüzden kabul etmek istememiştir. Söz konusu durumdan çıkmak için yollar arayan Osmanlı Devleti diğer yabancı devletlere başvurma gereksinimi duymuştur. Fransız ve İngiliz elçileriyle bu öneriyi görüşmüş ve onların fikirlerini aldıktan sonra 21 Nisan 1853 tarihinde Rusya'nın istekleri reddedilmiştir.¹⁸²

Bu durumun hemen ardından İngiltere, deniz filosunu Çanakkale önlerine göndermiştir. Prens bu ortamda, İstanbul'daki Fransız ve İngiliz elçileri ile bir toplantı yaparak kutsal yerler problemini ortak bir çözüme kavuşturmuşlardır. Ancak Rusya'nın asıl niyeti anlaşmak değil problem oluşturarak Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ederek Osmanlı Devleti'nden daha fazla toprak ve hak talep etmektir. Buna hizmet etmesi için Prens Mençikof, 5 Mayıs 1853 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir ultimatom vererek, Ortodoksların hamiliğinin kendilerine verilmesi için Osmanlı Devleti'ne 5 gün süre verdi ve isteklerinin kabul edilmemesi halinde ilişkilerin kesileceğini iletmiştir.¹⁸³ Osmanlı Devleti yaşanan bu olayların savaş ile sonuçlanacağını düşünerek İngilizler'den yardım sözü aldıktan sonra bu ultimatom reddedilmiştir. Yaşanan bu son olay üzerine Sultan Abdülmecit tarafından yönetimdeki bazı devlet adamlarının görevlerine son verilmiş onların yerine Fransız ve İngiliz hükümetleri ile aralarının iyi olduğunu düşündüğü şahısları getirmiştir. Bunlar şöyledir; Mehmed Ali Paşa sadrazamlık görevinden alınarak yerine Giritli Mustafa Naili Paşa, Mustafa Reşit Paşa'da Hariciye Nazırlığına atanmıştır. Böylece Fransız ve İngilizlerden destek alınması amaçlanmıştır.¹⁸⁴ Göreve yeni başlayan Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa olayın iyice incelenmesi için biraz süre istemiştir.

¹⁸² Eyicil, *Siyasi Tarih*, 162.

¹⁸³ Bilal Şimşir, "Kırım Savaşı Arifesinde Mustafa Reşid Paşa'nın Yazışmaları." *Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994), 79.

¹⁸⁴ Abdurrahman Şeref Efendi, *Tarih Musahabeleri*, sad. E. Koray (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985), 66-117.

Bunun üzerine Prens Mençikof, zaten 15 Mayıs günü itibariyle iki ülke arasındaki ilişkinin kesildiği ancak yine de bekleyeceğini söylemiştir. Bu cevaptan sonra 17 Mayıs'ta Bab-ı Ali tarafından 46 kişiden oluşan bir meclis toplanmış ve Rusya'nın istekleri konuşulmuş ve varılan sonuca göre bu isteklerin kabul edilemeyeceği bildirilmiştir.¹⁸⁵ Bu ret cevabı üzerine Prens Mençikof yeni bir metin kaleme alarak isteklerinin kabul edilmesini istemiştir. Mençikof bu isteklerinin cevabını beklemeden 28 Mayıs 1853 tarihinde İstanbul'dan ayrılmıştır.¹⁸⁶

Yaşanan bu durum üzerine Osmanlı Devleti', Avusturya, Fransa, Prusya ve İngiltere devletlerine birer nota vererek, Anadolu kıyılarında ve Tuna ile birlikte boğazlarda bir kısım askeri tedbir aldığını bildirmiştir.¹⁸⁷ Rusya Devleti son bir girişimde bulunarak Osmanlı Devleti Hariciye Nazırı Reşid Paşa'ya başka bir kesin uyarı vererek isteklerinin 8 gün içinde kabul edilmesini aksi takdirde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edeceğini bildirmiştir.¹⁸⁸

1.8.2. Savaşın Başlaması

Rus Çarı I. Nikola, verilen ültimatom ile Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemesi üzerine ne yapmak gerektiğini soranlara şu cevabı vermiştir; "*Padişahın tokadının acısını hala yüzümde duyuyorum*" cevabını vermiştir.¹⁸⁹ Rusya, Osmanlı Devleti'nden istediklerini diplomatik yollarla kabul ettiremeyeceğini anlayınca bu sefer savaş yoluna başvurmaya başlamıştır.

3 Temmuz 1853 yılında Prens Gorçakov kumandasındaki Rus ordusu harekete geçerek Prut Nehri'ni geçmişler ve Boğdan topraklarını işgal etmiştir. Osmanlı Devleti bu durumu Silistre Valisi Mehmed Said Paşa tarafından bildirilmesiyle haberdar olmuştur.¹⁹⁰ İlk olarak Boğdan ve sonrasında Eflak'a yaklaşık 50.000 Rus askeri ile bölgeyi işgal etmiştir.¹⁹¹ Prens Gorçakov yönetiminde Prut Nehri'ni geçen 4. ve 5. Süvari Fıkraları, 10. ve 15. Piyade takımları, 34 ve 7. Kazak atlı alayları ile 4. Ordu takımı

¹⁸⁵ Şimşir, *Kırım Savaşı Arifesinde Mustafa Reşid Paşa'nın Yazışmaları*, 80-81.

¹⁸⁶ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 162.

¹⁸⁷ Erdoğan Keleş, "Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi," *OTAM* 23/23 (2008), 163.

¹⁸⁸ Üçok, *Siyasi Tarih Dersleri*, 176. ; Baykal, *Makamat-ı Mübareke Meselesi ve Babıali*, 258.

¹⁸⁹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/232.

¹⁹⁰ Osmalı Arşivi (BOA), *İrade Dahiliye [İ. DH]*, No. 274, 17189.

¹⁹¹ Mehmet Rezan Ekinci, *Osmanlı Devleti-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-1856)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005), 20.

Boğdan topraklarını işgal etmiştir. Buraları işgal ettikten sonra 5. Süvari fıkrası ve 34. Kazak atlı alayı Bükreş'e doğru yola çıkmıştır.

Yapılan bu olay Osmanlı Devleti ile savaş anlamına gelse de Çar I. Nikola maksatlarının savaş olmadığını Avrupa devletlerine gönderdiği bir bildiri ile Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesinin nedeni, Rusya'ya antlaşmalarla verilen haklarını korumak için olduğunu söylemiştir. Yaşanan bu olayı savaş nedeni olarak Osmanlı Devleti değerlendirmesi gerekirken, İngiltere'nin önerisi ile Rusya'yı haksız hale getirmek için karşılık vermemiştir. Gerçekleşen bu işgal hareketi Osmanlı Devleti'ni ilgilendirdiği kadar Avusturya ve Prusya'yı da ilgilendirmiştir. Çünkü Balkan topraklarında yaşanacak bir olay onları da etkiliyordu. Bu nedenle Avusturya yaşan bu işgali protesto etmiş ve sınıra askeri güç sevk etmiştir. Prusya ise Rusya ile müttefik olmasına rağmen oda protesto etmekten geri kalmamıştır.¹⁹²

Rus ordusu, Prut Nehri'ni geçtikten sonra, 8 Temmuz 1853 yılında bir beyanname yayınlarak Çar'ın Ortodoks mezhebinin hamisi olarak tedbiren bu toprakları işgal ettiğini ilan etmiştir.¹⁹³ Aynı zamanda Rusya bölgedeki kocabaşılara bir yazı göndererek işgal etmesinin nedenini açıklamıştır. Bu açıklamasında; Osmanlı Devleti'nin bölgede adalet ve hakkaniyetle davranmasını talep ettiğini ancak bunu yapmak istemeyen Osmanlı Devleti yüzünden buraları işgal etmek zorunda kaldığını bildirmiştir. Boğdan voyvodası Osmanlı Devleti'ne gönderdiği bir mektubunda Rusların kendisine Osmanlı Devleti ile olan ilişkisini kesmesini ve verilen vergiyi geciktirmesini istediğini söylemiştir.¹⁹⁴ Bu durum üzerine Osmanlı Devleti', 25 Temmuz 1853 yılında Eflak ve Boğdan voyvodalarına bir ferman göndererek, yaşanan işgalden dolayı Osmanlı Devleti adına oraları yönetmenin imkânsız olduğunu bildirerek var olan Rus işgali bitene kadar Eflak ve Boğdan topraklarından ayrılımlarını istemiştir. Eflak ve Boğdan voyvodaları halktan gelen talepler üzerine görevlerine devam etmek istediklerini beyan etmelerine rağmen, Mustafa Reşit Paşa voyvodalara oradan ayrılımlarını söylemiştir.¹⁹⁵

Bu olaylar karşısında Avrupalı devletler, Fransa ve İngiltere, Osmanlı Devleti'nin yanında olduklarını bildirmiştir. Avrupalı devletlerin, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmemesi konusunda uyarmalarının nedenlerinden bir tanesi de bir Avrupa savaşının

¹⁹² Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/232.

¹⁹³ Halûk Gürsel, *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri* (İstanbul: Baha Matbaası, 1968), 109.

¹⁹⁴ Cezmi Karasu, "XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/744.

¹⁹⁵ Şimşir, *Kırım Savaşı Arifesinde Mustafa Reşit Paşa'nın Yazışmaları*, 87.

çıkarmaması ve Fransa'nın bu durumu kullanarak Ren bölgesine saldırmasını önlemek içindi. Bu nedenlerden dolayı problemin bir konferans ile çözüme kavuşması için Avusturya Viyana'da toplanacak bir konferans teklif etmiştir. Taraflar bu teklifi kabul ederek 12 Temmuz 1853 tarihinde toplanmıştır.

Viyana'da yapılan konferansa Avusturya, Prusya, Fransa ve İngiltere katılmıştır.¹⁹⁶ 28 Temmuz 1853 tarihinde konferansta alınan kararlar Viyana Notası olarak adlandırılan kararlar taraflara bildirilmiştir.¹⁹⁷ Yapılan bu konferanstan pek memnun olan Osmanlı Devleti bu kararlara şerh koymuştur. Öncelikle Rusya'nın Eflak ve Boğdan işgallerini sonlandırmasını ve metinde bazı değişikliklerin yapıldıktan sonra kabul edeceğini bildirmiştir. Rus Çar'ı I. Nikola, Prusya'nın isteği üzerine Viyana notasını kabul etmiştir.¹⁹⁸ Osmanlı Devleti 21 Ağustos 1853 tarihinde metin üzerinde değişiklikler yapılması ile ilgili talebini taraflara iletmıştır. Rusya, metin üzerinde herhangi bir değişikliği kabul etmeyeceğini bildirmiştir.

Yaşanan bu gelişmeler ile Viyana Konferansı hiçbir olaya çözüm sağlayamamıştır. Bu durum üzerine Rusya, Eflak ve Boğdan'daki işgallerine tekrar başlamış ve Osmanlı Devleti'nin yaşananlara savaşıla cevap vermekten başka çaresi kalmamıştır. Bu süreçten sıkılan Osmanlı Devleti halkı İstanbul'da yürüyüşler yaparak Rusya'ya savaş ilan edilmesini istemiştir. Bu olaylar yaşanırken 26-27 Eylül 1853'de Çırağın Sarayı'nda toplanan Meclis-i Umumi savaş kararı almış ve kararı Sultan Abdülmecit'te bildirmiştir.¹⁹⁹ Şeyhülislam'dan alınan fetva da karara eklenmiştir. Sultan Abdülmecit, 4 Ekim 1853 tarihinde yayınladığı hatt-ı hümayun ile savaş emrini ilan etmiştir. Osmanlı Devleti aldığı savaş kararını diğer Avrupalı devletlere bildirmiştir. Rusya'ya 15 gün süre verilmiş eğer söz konusu işgalini bitirmezse savaşıla başlayacağını iletti ve 15 gün sonra savaşıla başlamıştır.²⁰⁰

Osmanlı Devleti'nin Rumeli ordusunun komutanı Ömer Lütfi Paşa, Balkanlar'dan harekete geçerek Eflak ve Boğdan'a yürümüştür. İşgali yürüten Rus ordusunun komutanı Gorçakov'a 4 Ekim'de bir ultiatom verilmiştir. Bu ultiatom ile Eflak ve Boğdan'da çekilmesi için süre verildi ama Gorçakov bu ultiatomu reddetmiştir.

¹⁹⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/233.

¹⁹⁷ Turhan Şahin, *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988), 540. ; Ali Fuat Türkgeldi, *Mesâil-i Mühimme-i Siyasiye*, yay. Haz. Bekir Sıtkı Baykal (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987), 1/25.

¹⁹⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/233.

¹⁹⁹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/233.

²⁰⁰ Karasu, *XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri*, 744.

Harbiye Nezareti, 26 Ekim 1853 tarihinde Ömer Paşa'ya saldırı emri vermiştir.²⁰¹ Bu olay sonrası Osmanlı Devleti ordusu Küçük Eflak'a saldırıp burayı ele geçirmiştir. Yine aynı tarihlerde Rusya işgalini meşru hale getirmek için bir bildiri yayınlamış ve Osmanlı Devleti ile anlaşma imkânının kalmadığını ve silaha başvurmaktan başka çaresinin olmadığını bildirmiştir.²⁰²

Savaş iki cephede başlamış, Balkan cephesi ve Kafkas cephesinde. Asker sayısı olarak her iki ordu da birbirlerine denkti. Ama Osmanlı Devleti ordusu talim ve düzen yönünden Ruslara göre hazırlıksızdı. Daha önceden mevki alan Rus topçuları Osmanlı Devleti topçularına göre daha iyiydi.²⁰³ Osmanlı Devleti bu savaşa yaklaşık 290.000 askerle katılmış, bunların 140.000'ni Balkan cephesindeki Müşir Ömer Lütfi Paşa'nın komutasındaydı. Geri kalan 150.000'ni ise Kafkas cephesi komutanı Abdülkerim Paşa emrindeydi.

Rus komutanı Gorçakof'un emrindeki Balkan cephesindeki Rus askeri sayısı ise 148.000, Kafkas cephesindeki General Voronzov emrinde ise 160.000 Rus askeri mevcuttu.²⁰⁴ Savaşın başlamasından birkaç gün sonra Fransız ve İngiliz donanmaları Beşiğe Koyu'ndan hareket ederek İstanbul'a gelmiştir. Bu duruma çok sinirlenen Rusya her iki devleti de 1841 Londra Boğazlar Antlaşmasına aykırı hareket ettiklerini iddia eden bir protesto metni yayınlamıştır. Fransa ve İngiltere bu protestoya cevap olarak Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak için böyle hareket ettiklerini bildirmiştir.²⁰⁵ Savaşın Kafkas cephesindeki Osmanlı Devleti ordusu, Rus ordusuna karşı fazla direnemedi ve Kars'a kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır. Tuna'daki savaşta taraflar birbirlerine güç yettirememiştir. Osmanlı Devleti'ni Tuna'nın diğer tarafına atmak ve Eflak ile Boğdan topraklarını kalıcı olarak almak isteyen Rus ordusu yaptığı taarruzda başarılı olamamıştır. Ocak 1854 tarihinde Rus ordusu ile Osmanlı Devleti ordusu arasında yaşanan ve 5 gün süren mücadeleden başarısız olan Rus komutan Gorçakof görevden alınmış yerine Paskevich görevlendirilmiştir.²⁰⁶

²⁰¹ Karasu, *XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri*, 745.

²⁰² *Osmanlı Devleti Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*, (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2006), 40-42. (Belge No: 10 – HR. MKT. 50/81_1).

²⁰³ A. Tevfik Gürel, *Kırım Savaşı* (İstanbul: Askeri Matbaa, 1935), 28.

²⁰⁴ Saim Besbelli, "1853-1855 Türk – Rus ve Kırım Harbi," *Ordu Dergisi* 181 (1957), 47.

²⁰⁵ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 163-164.

²⁰⁶ Özcan Yeniçeri, "Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Paris Barış Antlaşması", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 12/846.

Bu süreçte yaşanan bir olay savaşın seyrini önemli oranda değiştirmiştir. Osmanlı Devleti filosu Batum'da bulunan askerlere gıda ve askeri yardım götürürken yaşanan bir fırtınadan korunmak için Sinop Limanı'na gelmiştir. Bunu haber alan Rus filosu 30 Kasım 1853'te Osmanlı Devleti donanmasına saldırmış ve donanmasını komple yok etmiştir.²⁰⁷ Bu olay ile Rusya askeri olarak önemli bir başarı sağlasa da, daha sonra yaşanan gelişmeler Osmanlı Devleti lehine olmuştur. Rusya'nın, Osmanlı Devleti'ni sıkıştırdığını anlayan Fransa ve İngiltere açık bir şekilde Osmanlı Devleti'ni desteklediklerini bildirmiştir. Osmanlı Devleti donanmasının Ruslar tarafından yok edilmesi ile boğazlar saldırıya açık hale gelmiştir. Böyle bir durum Fransa ve İngiltere'nin çıkarlarına da zarar veriyordu. Bu olay ile Fransız ve İngiliz donanmaları boğazlardan geçerek Karadeniz'e çıkmıştır. 27 Şubat 1854 tarihinde Fransa kralı III. Napolyon ile İngiltere kraliçesi Victoria, Rusya'ya bir ultimatom göndererek ondan Osmanlı Devleti toprak bütünlüğüne saygı göstermesini, işgal ettiği yerleri boşaltması ve Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etmemesini talep etmiştir. Rus Çarı I. Nikola bu ultimatomu kabul etmedi ve ardından ordusuna Tuna'yı geçmesi emrini vermiştir.²⁰⁸

1.8.3. Avrupalı Devletlerin Savaşa Katılması

Yaşanan gelişmeler üzerine çıkarlarının tehlikeye girmesini istemeyen Avrupalı devletler olaya bir şekilde müdahale etmek istemiştir. Sorunu çözmek için Avusturya'nın daveti üzerine Viyana'da bir konferans düzenlenmiş ve konferansta alınan kararlar Viyana Notası olarak anılmıştır. Ancak alınan kararları kabul etmeyen ve düzeltilmesini isteyen Osmanlı Devleti'nden dolayı olumlu bir sonuca ulaşılamamıştır. Yine de yaşanan olaylardan uzak kalamayan Fransa ve İngiltere donanmalarını İstanbul'a göndermiştir. 30 Kasım 1854'de yaşanan Sinop olayı ile Osmanlı Devleti donanması, Ruslar tarafından yok edilmesi ile Fransa ve İngiltere donanmalarını Karadeniz'e göndermiştir. Bununla boğazların güvenliğini sağlamak ve Rusya'ya, Osmanlı Devleti'nin yanında olduklarını göstermek istemişlerdir.

Fransız kralı ve İngiliz kraliçesi birlikte Rusya'ya bir ultimatom vererek işgal ettiği topraklardan çekilmesi ve Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarına saygı göstermesini istemiştir. Ancak Rus Çar'ı I. Nikola bunu reddetti ve ordusuna Tuna'yı geçme emri vermiştir. Meydana gelen durum karşısında niyetlerini daha açık olarak dile

²⁰⁷ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 164.

²⁰⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/243.

getiren Avrupalı devletler Aralık 1853 tarihinde başka bir bildiri yayınlamışlar ve savaş sonrasında yaşanacak sınır değişikliklerini kabul etmeyeceklerini, Viyana Notası bir kez daha taraflardan Osmanlı Devleti'ne göndermiştir. Osmanlı Devleti'nde toplanan Meclis-i Vükela 16-18 Aralık tarihlerinde durumu görüşmüş ve şu cevabı vermiştir. Rusya'nın işgal ettiği Eflak ve Boğdan topraklarından geri çekilmesi, Ortodoksların hamisi iddiasından vazgeçmesini ve Osmanlı Devleti toprak bütünlüğünün dört Avrupalı devlet tarafından garanti verilmesini isteyerek Viyana Notasını bir kez daha kabul etmemiştir.²⁰⁹ Osmanlı Devleti', 31 Aralık 1853'de ise Avrupalı devletlerin İstanbul'daki elçilerine, Rusya'nın Eflak ve Boğdan topraklarından çıkmasını barış görüşmelerinin başlaması için şart koşturmuştur.²¹⁰

Avrupalı devletlerin konuyu barış yoluyla çözüme kavuşmak istemesi bir sonuç vermeyince Rusya'ya bir ultimatoma vermiş ve 5 gün için cevaplamalarını istemiştir. Rusya bu ultimatoma olumsuz cevap verince Fransa ve İngiltere 12 Mart 1854 yılında İstanbul'da Osmanlı Devleti ile bir ittifak antlaşması imzalamıştır. İttifak antlaşmasını Osmanlı Devleti adına Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa, İngiltere adına İstanbul elçisi Lord Stratford De Tedcliffe ve Fransa adına yine İstanbul elçisi General Baraguay d'Hilliers imzalamıştır. Söz konusu antlaşmaya göre Fransa ve İngiltere haksız yere saldırıya uğrayan Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumak için lazım gelecek miktarda asker göndermeyi kabul etmiştir. Gönderilen askerler Osmanlı Devleti askeri makamlarına bağlı olmayacaklar ama bölgede uygulanan Osmanlı Devleti kanunlarına uyacaklarını bildirmiştir. Askeri birlikler birlikte hareket edeceklerdi. Savaş sonunda imzalanacak barış antlaşması metni birlikte hazırlanacaktı.²¹¹

Yapılacak antlaşmadan 40 gün sonra Fransa ve İngiltere bölgede bulunan bütün askeri varlığını geri çekecekti.²¹² Antlaşma imzalandıktan sonra 24 Mart 1854'te Fransa ve İngiltere, Rusya'ya savaş ilan etmiştir.²¹³ Savaşa katılan Fransa ve İngiltere rağmen Rusya geri adım atmamış aksine işgal hareketini genişletmiştir. 1 Nisan 1854 tarihinde İbrail, Kalas ve Tulça aracılığıyla Dobruca topraklarını işgale girişmiştir.²¹⁴ Osmanlı

²⁰⁹ Keleş, *Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi*, 174.

²¹⁰ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, 1/32.

²¹¹ Cevdet Paşa, *Tezâkir*, haz. C. Baysun (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986). 1/24.

²¹² İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Devleti Tarihi Kronolojisi*, 4. Cilt (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1947), 151-152.

²¹³ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 164.

²¹⁴ Nicolae Jorga, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu Tarihi*, çev. N. Epçeli (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2009), 5/391.

Devleti müttefikleri olan Fransa ve İngiltere, Rusya ile savaş Kırım ve Baltık Denizi'nde başlamıştır. Mayıs ayında müttefikler Gelibolu'ya büyük miktarda asker çıkarmıştır. Mayıs ayında Rus askerleri Silistre'ye kadar gelmişler ve yaşanan savaşta Ruslar ağır kayıplar vermiştir. Osmanlı Devleti askerleri Tuna cephesinde Ruslara karşı başarılı olmuş ve Eflak, Boğdan'daki Rus askerlerini geri itmişler ve buraları kontrol altına almıştır. Osmanlı Devleti', Eflak ve Boğdan'ı kurtardıktan sonra 14 Haziran'da Avusturya ile bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşmaya göre Avusturya Eflak ve Boğdan'ı geçici olarak Ruslara karşı işgal edecekti.²¹⁵

1. Madde: Avusturya İmparatoru işgal altında bulunan Eflak ve Boğdan'daki işgalci Rus askerlerini çıkartmak için müzakerede bulunmayı ve hatta gerekirse bölgeye lüzumu kadar asker sevk etmeyi taahhüt etmiştir.

2. Madde: Avusturya Devleti'nin bölgeye askerî harekâta bulunması durumunda konuyu Osmanlı Devleti ordusunun başkumandanına bildirmesi kararlaştırılmıştır.

3. Madde: Avusturya'nın Eflak ve Boğdan'ın idaresi hususunda Osmanlı Devleti ile birlikte hareket etmesine ve Osmanlı Devleti'nin içişleri konusunda Memleketeyn'e verdiği imtiyazlara riayet edilmesine karar verilmiştir.

4. Madde: Avusturya'nın Osmanlı Devleti'nin hükümdarlık hakları ve toprak bütünlüğü konuları kabul edilmeksizin Rusya ile hiçbir barış girişiminde bulunmaması taahhüt edilmiştir.

5. Madde: Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bir barış yapılması ve bu antlaşmanın hedeflerinin sağlanması yani Eflak ve Boğdan'daki Rus işgalinin sona erdirilmesi durumunda Avusturya'nın askerlerini Memleketeyn'den çekmek için hemen gerekli hazırlıklara başlaması kararlaştırılmıştır.

6. Madde: Avusturya'nın Eflak ve Boğdan'ı geçici olarak işgal etmesi durumunda Osmanlı Devleti'nin Avusturya askerlerinin hareket ve ikametlerinde her türlü yardım ve kolaylığı göstermesi ve Avusturya askerinin ihtiyaçlarının ya İstanbul'daki Avusturya elçisi vasıtasıyla Bâb-ı Âlî'ye bildirilmesi ya da doğrudan doğruya Memleketeyn'deki memurlar tarafından giderilmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte Avusturyalı askerlerin disiplin ve asayişlerinin sağlanmasına Avusturyalı komutanların özen

²¹⁵ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Dâhiliye [İ.DH]*, No. 301, 19100. Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 64.

göstermeleri ve Avusturya birliklerinin bölgedeki emlak sahiplerinin haklarına, Memleketeyn'in kanun ve âdetlerine riayet etmeleri kararlaştırılmıştır.

7. Madde: Antlaşmanın imzalanmasının ardından 4 hafta içerisinde, fakat mümkünse daha önce, İstanbul yahut Viyana'da teati edilmesine karar verilmiştir.

Böylece Avusturya, Rusya'ya karşı resmi olarak savaşa girmiştir. Yapılan bu antlaşmaya Rusya sert tepki göstermesine rağmen bir şey yapamamıştır. Eflak ve Boğdan Rus işgalinden kurtulduktan sonra Avusturya Devleti yapılan antlaşma uyarınca Eflak ve Boğdan topraklarına girmiştir. Osmanlı Devleti gönderdiği müfettiş ile halka Avusturya işgalinin geçici olduğunu ve tepki vermemelerini istemiştir. Bu antlaşma ile buradaki savaş sona ermiş ve müttefikler ağırlığını Kırım'a vermiştir.²¹⁶ 13 Eylül 1854'de müttefik güçler Kırım'a asker çıkarmıştır.²¹⁷ Kafkas cephesinde Ruslara karşı duramayan Osmanlı Devleti ordusu Doğu-Beyazıt'ı Ruslara kaptırmıştır. Müttefik güçler Kırım'a asker çıkarmak için Sivastopol'u kuşatma altına almıştır. Zor duruma düşen Rusya kendisine müttefik olarak Prusya ve Avusturya'yı seçmiş ama her iki ülkede buna yanaşmamıştır. 26 Ocak 1855 tarihinde ileride siyasi birliğini sağlamak için destek arayan Piyemonte, Fransa ve İngiltere ile yaptığı antlaşma ile savaşa katılmıştır.²¹⁸ Kendisine karşı artan askeri baskıya karşı direnmekte zorlanan Rusya sıkıntıya düşmüştür. Yaz ayında 140.000 asker Sivastopol'u kuşatmıştır. Savaşın bu şiddetli döneminde Rus Çar'ı I. Nikola, 2 Mart'ta vefat etmiştir.²¹⁹ I. Nikola'nın yerine II. Aleksandr geçmiştir. Müttefikler 9 Eylül tarihinde Sivastopol'u ele geçirmişler ve Rusya'yı sıkıştırmıştır. Kafkas cephesinde ise Ruslar ilerleyişlerini sürdürüp 27 Kasım'da Kars'ı ele geçirmiştir. Tüm bu yaşanan gelişmeler Rusya'yı barış arayışlarına itmiştir.

1.8.4. Viyana Görüşmeleri

Tuna cephesinde Rusların ağır kayıplar vermesi ve Avusturya'nın buralara yerleşmesi ile bu cephe kapanmıştır. Ancak Rusya için durum hiç iyi gitmiyordu çünkü müttefik güçler karadan ve denizden Rus askerlerini hırpalıyorlardı. 2 Mart 1855'te Çar I. Nikola'nın da vefat etmesi durumu daha da kötüleştirir. Ancak I. Nikola'nın yerine çar olan II. Aleksandr ülkesinin düştüğü bu kötü durumdan kurtarmak için müttefiklerle barış görüşmeleri için nabız yoklamaya başlamıştır. Viyana Notasındaki maddeleri bir kez

²¹⁶ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 165.

²¹⁷ Emin Âli Çavlı, *Kırım Harbi Paris Muahedesi 1856* (İstanbul: Kılmi Kitabevi, 1957), 42.

²¹⁸ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Devleti Tarihi Kronolojisi*, 4/163.

²¹⁹ Yeniçeri, *Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Paris Antlaşması*, 849.

daha kabul ettiği ayrıca diğer konular üzerine müzakere edebileceklerini bildirmiştir. Böylece barış umutları oluşmaya başlamıştır. Fransa, Avusturya, İngiltere, Osmanlı Devleti ve Rus murahhasları Viyana’da 15 Mart 1855 tarihinde toplanmıştır.²²⁰ Daha önce 1854’de yapılan görüşmelere elçiler katılmışken, bu sefer ki Viyana görüşmelerine ülkelerin Dışışleri bakanları ile temsil edilmiştir. Sadece Osmanlı Devleti istisna olarak Viyana’daki görüşmelere Viyana sefiri Arif Efendi’nin katılmasını istemiştir.²²¹ Viyana’daki ilk toplantı 15 Mart’ta başlamış ve toplantıyı yönetmesi için Avusturyalı bakan Kont Buol seçilmiştir. Toplantının ilk ele aldığı konu Eflak ve Boğdan olmuştur. Bu konu ile ilgili 9 maddelik bir metin oluşturulmuş ve söz konusu metine göre; Rusya’nın Eflak ve Boğdan üzerindeki himayesine son verilecek ve Osmanlı Devleti bu eyaletlere verdiği imtiyazlar büyük devletlerin kefaletine bırakacaktı.²²² Osmanlı Devleti’ni temsil eden Arif Efendi görevden alınmış ve yerine Ali Paşa görevlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde Karadeniz ile ilgili 3. Madde üzerinde bir anlaşma yapılamamıştır. Antlaşma’nın 4. Maddesinde ise gayrimüslimlerle ilgili görüşmeler düzgün bir şekilde yapılamamıştır.²²³ Söz konusu görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamayınca toplantı sona ermiştir.

1.8.5. Savaşın Sona Ermesi

Viyana’daki görüşmelerden bir sonuç çıkmayınca Ruslar ve müttefikler savaşa devam etmiştir. Ancak yapılan savaşlarda Rusya iyice gücünü kaybetmeye ve gerilemeye başlamıştır. 9 Eylül 1855’te Sivastopol’un müttefiklere kaptırılması²²⁴ Rusya’nın iradesini kırmıştır. Rusya siyasi ve ekonomik olarak zor bir duruma girmiş ve bu şartlar altında savaşı sürdürme imkânı kalmamıştır.²²⁵ Rusya’nın barış isteği karşısında müttefikler arasında görüş ayrılı ortaya çıkmıştır. Fransa barış yapmak isterken, İngiltere savaşa devam etmek istemiştir. İngiltere olayı bir adım öteye götürüp Baltık Deniz’inde bir cephe açmak istemiştir. İngiltere, Rusya’yı tam olarak kendine bir daha gelemeyecek hale sokmak istemiştir. İngiltere bunu yapmak için İsveç ile bir antlaşma imzalamıştır. Fransa ise ilk etapta isteklerine ulaşmış ve daha fazla Rusya’yı yıpratmak istemiyordu,

²²⁰ Costin Scorpan, *Istoria Romaniei* (Bucureşti: Editura Nemira, 1997), 140.

²²¹ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 117, 5758.

²²² Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 1/49-50.

²²³ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 1/55-77. Engelhardt, *Tanzimat ve Türkiye*, çev. A. Reşad (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1999), 127-128.

²²⁴ Ali İhsan Gencer, “Kırım Harbi”, *Doğuştan Günümüze Büyük İşlam Tarihi* (İstanbul: Çağ Yayınları, 1993), 11/474.

²²⁵ Kemal Beydilli, “Paris Antlaşması”, *Diyanet İşlam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/170.

Çünkü ileride Rusya ile dostluk kurmak istiyordu. İngiltere, Fransa'nın savaşmak istememesi üzerine barış yapmaya karar vermiştir.²²⁶ İşte tam bu zamanda Avusturya, Rusya'ya bir ültimatom göndermiş ve barış için şu şartları belirtmiştir;²²⁷

- Rusya'nın Memleketeyn zerindeki hak iddialarından vazgeçmesi.
- Osmanlı Devleti'nde yaşayan Ortodoksların hamiliğinden vazgeçmesi ve yapılan antlaşmalara uymasını.
- Tuna Nehrindeki gemilerin serbestçe hareket etmesi ve bütün Avrupa'nın katılacağı bir ortak komisyonun kurulması
- Karadeniz'in tarafsızlığını kabul etmesini istemiştir.

Rusya, Avusturya'nın ltimatomda belirttiğı şartları kabul etmek zorunda kalmıştır. Rusya'nın bu ültimatomu kabul etmesi üzerine barış antlaşmasının yapılması için Paris'te bir kongrenin yapılmasına karar verilmiştir.²²⁸

1.9. Paris Kongresi ve Paris Barış Antlaşması

1.9.1. Paris Kongresi

Paris Kongresi 25 şubat 1856 tarihinde Kırım Savaşı'nı bitirmek ve savaş sonucuna göre bir barış antlaşması imzalamak için toplanmıştır.²²⁹ Kongre'ye savaşın tarafları olan Fransa, İngiltere, Osmanlı Devleti', Avusturya, Rusya, Prusya ve Piyemonte'nin katılmasıyla başlamıştır. Kongre başkanlığına ev sahibi olan Fransa'nın Dışışleri Bakanı Kont Valevski seçilmiştir. Bu kongre kendi içinde bir ilke sahne olmuştur. Osmanlı Devleti ilk defa Avrupa sisteminin içine Hristiyan olmayan bir devlet olarak katılmıştı. Osmanlı Devleti', oluşturulacak Avrupa düzeninde yer almıştır. Tanzimat'ta kadar Osmanlı Devleti denge siyaseti izlemesine rağmen Avrupa düzeni içindeki haklardan faydalanmayı hiç istememiştir. Bu durumu genel olarak Avrupalı devletlerde istemiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin bu haklardan yararlanmasını en çok Rusya istememiştir. Ancak meydana gelen gelişmeler Osmanlı Devleti'ni artık buna mecbur etmiştir.²³⁰ Kongreye Osmanlı Devleti adına Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşa başkanlığında bir heyet gönderilmiştir.

²²⁶ Yeniçeri, *Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Paris Antlaşması*, 848.

²²⁷ Harold Temperley, "The Treaty of Paris of 1856 and Its Execution," *The Journal of Modern History* 4/3 (1932), 389.

²²⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/244.

²²⁹ Beydilli, *Paris Antlaşması*, 171.

²³⁰ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/244.

Paris'te yapılan bu kongre 1815 Napolyon savaşlarından sonra Viyana'da yapılan kongreden sonra en geniş katılımlı kongre olma özelliğine sahipti.²³¹ Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletlerin yararlandığı haklardan yararlanması kararı Paris Barış Antlaşması'nın 7. maddesi ile sağlanmıştır.²³² Bu antlaşma uyarınca Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altına alınmıştır. Bu kongrede devletler Osmanlı Devleti'nin haklarını korumak için toplanmış olarak görünmelerine rağmen aslında her devlet kendi çıkarlarını korumak için masaya oturmuştu. Bu durum barış görüşmeleri sırasında kendi yeterince göstermiştir.

Görüşmeler 25 Şubat 1856 tarihinden 16 Nisan 1856 tarihine kadar toplam 21 celse olarak yapılmıştır.²³³ Paris kongresinde görüşülen konuların temelini Viyana'daki görüşme şartlarına göre ilerlemişti. Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan'da bir takım ıslahatlar yapması ağırlıklı konulardan bir tanesi olmuştur. Osmanlı Devleti daha önce verdiği ve yürürlükte olan nizamnamenin uygulanmasını ve yeni imtiyazların verilmesine gönüllü değildi. Eflak ve Boğdan'ın birleştirilmesi ve yabancı bir prens tarafından idare edilmesini kesinlikle kabul etmiyordu.²³⁴ Osmanlı Devleti yetkilileri her ne kadar Eflak ve Boğdan'ın birleşmesini kabul etmese de kongrede bu konu devamlı olarak dile getirilmiştir. Osmanlı Devleti'ni temsil edenlerden Ali Paşa bu konu ile ilgili Fransa kralı III. Napolyon görüşmüşse de III. Napolyon, Eflak ve Boğdan'ın birleşmesinden yana olduğu fikrini söylemiştir. Ona göre bu birleşmenin gerçekleşmesi Rusya'nın önünde geçilmez bir engel oluşturacağını dile getirmiştir. Ali Paşa ise birleşme ile sadece birkaç boyarın faydasına olacağını ve halkın bundan kötü etkileneceğini söylemiştir. Söz konusu birleşmeden Rusya'nın olumlu etkileneceği bölgede Rus etkisini artıracaklarını beyan etmiştir.²³⁵ Bu birleşme konusu Fransa, Piyomente ve Rusya tarafından desteklense de, İngiltere ve Avusturya tarafından benimsenmemiş ve antlaşmada yer almamıştır. Kongre sonucunda Eflak ve Boğdan ile ilgili antlaşma şartlarının Avusturya Dışişleri Bakanı Boul, Fransa'nın Viyana elçisi Bourqueney ve Osmanlı Devleti'nden ise Ali Paşa'nın

²³¹ A.B. Şirokorad, *Rusların Gözünden Osmanlı Devleti-Rus Savaşları* (İstanbul: Selenge Yayınları, 2009), 401.

²³² Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 1/244.

²³³ Beydilli, *Paris Antlaşması*, 171.

²³⁴ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 1/375.

²³⁵ Cezmi Karasu, "Uluslararası Diplomasi İle Osmanlı Devleti'nden Ayrılma Modeli Olarak Romanya'nın Bağımsızlığı," *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri* (Ankara: Genelkurmay Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2006), 2/132.

temsil ettiği bir komisyona verilmiştir.²³⁶ Söz konusu komisyonun İstanbul’da görev yapmasını uygun bulunmuştur.

1.9.1.1. 30 Mart 1856 Paris Barış Antlaşması

Barış görüşmeleri 30 Mart 1856 tarihinde sona ermiř²³⁷ ve 34 maddeden oluşan bir antlaşma imzalanmıştır. Söz konusu antlaşma ile taraflar işgal ettikleri yerlerden geri çekilecek, esirleri karşılıklı olarak serbest bırakacaklar ve genel af kararı alınmıştır. Yine bu antlaşma ile Osmanlı Devleti’, Avrupa devletler sisteminin bir parçası olarak kabul edilmiş ve toprak bütünlüğü teminat altına alınmıştır. Antlaşmada 20 ile 27 arasındaki maddeler Eflak ve Boğdan ile ilgili maddelerdir.²³⁸ Söz konusu maddeler şöyledir;

20.-21. Maddeler: *Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki Besarabya sınırı yeniden belirlenmiş; Rusya’nın Besarabya’nın bir kısmını terk etmesine ve bu toprakların Boğdan’a eklenmesine karar verilmiştir.*

22. Madde: *Eflak ve Boğdan’ın Osmanlı Devleti’ne bağlı kalıp imzacı devletlerin ortak kefaleti altında alınmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte bu iki beyliğin sahip oldukları imtiyaz ve muafiyetlerin devamına ve hiçbir devletin Eflak ve Boğdan beyleri üzerinde hâkimiyet kurmaya ya da iç işlerine karışmaya kalkmamasına karar verilmiştir.*

23. Madde: *Osmanlı Devleti’, Eflak ve Boğdan’ın özerk idare biçimi, dinî serbestlik ile ticaret ve seyrüsefer haklarını vermeyi taahhüt etmiş, yürürlükte olan kanun ve nizamların yeniden ele alınmasını kabul etmiştir. Bu doğrultuda bir komisyonun kurulmasına karar verilmiştir.*

24. Madde: *Osmanlı Devleti Eflak ve Boğdan’da birer “divân-ı mahsûs” kurulmasını kabul etmiştir.*

25. Madde: *Kurulacak divanların fikirlerinin önce antlaşmanın 23. maddesi gereğince kurulacak komisyon tarafından değerlendirilmesi, komisyonun konuyu mükâleme meclisinin merkezi olan Paris’e arz etmesi ve burada yapılacak değerlendirmelerin ardından bir hatt-ı hümayun ile Memleketeyn nizamının tesisi hedeflenmiştir.*

²³⁶ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 1/106.

²³⁷ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 1/341-353

²³⁸ Ahmed Lûtfi Efendi, *Vak’anüvîs Ahmed Lûtfi Efendi Tarihi*, yay. Münir AKTEPE (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Edebiyat Fakültesi 182 Matbaası, İstanbul 1984), 9/239-241.

26. Madde: Eflak ve Boğdan'ın iç güvenlik ve sınır muhafazası için bir millî askerî kuvvet oluşturmaya ve Osmanlı Devleti'nin bu konuda beyliklerle işbirliği yapmasına hükmedilmiştir.

27. Madde: Memleketeyn'de bir huzursuzluk veya asayiş sorununun çıkması durumunda Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle müzakere etmeksizin müdahale etmemesi kararlaştırılmıştır.²³⁹

İmzalanan Paris Antlaşması ile Kırım Savaşı'na sona ermiş ve yapılan antlaşmanın devamlılığı Avrupa'daki mevcut koşulların devam etmesine bağlıydı. Osmanlı Devleti bu antlaşma ile kaybettiği toprakları geri almış ve üstüne Basarabya'nın bir kısmını da kendi toprağına eklemiştir.²⁴⁰ Paris Barış Antlaşması ile Sırbistan, Eflak ve Boğdan Avrupalı devletlerin ortak garantisi altına alınmıştır. Bu antlaşma ile Memleketeyn üzerindeki Rus etkisi azalsa da bu sefer Avrupalı devletlerin kendi çıkarları için buralarda bazı talepler de bulunmalarına neden olmuştur. Antlaşma ile ilk etapta sadece Rusya'nın zararlı çıktığı görünürken aslında Osmanlı Devleti de sonrasında yaşanan gelişlerle bu savaşta ve sonrasında imzalanan antlaşma da zararlı çıkmıştır. Söz konusu antlaşma ile Eflak ve Boğdan kendi gelecekleri ile ilgili söz hakkına sahip olmalarına imkân veren bir mekanizma oluşturulmuştur. Yine bu antlaşma ile eskiden Eflak ve Boğdan ile ilgili düzenlemelerde Rusya ile fikir alışverişinin de bulunan Osmanlı Devleti şimdi antlaşmada imzası bulunan bütün ülkelerle fikir alışverişinde bulunmak zorunda kalmıştır.²⁴¹

II. BÖLÜM

BİRLİKTEN BAĞIMSIZLIĞA ROMANYA'NIN ORTAYA ÇIKIŞINDA RUS VE FRANSIZ ETKİSİ

Avrupa'da meydana gelen özgürlük ve milliyetçilik dalgalarının etkisi Eflak ve Boğdan topraklarında da kendini göstermiştir. Meydana gelen 1848 devrimleri sürecinde Eflak ve Boğdan toprakları arasındaki sınırlarda olan gümrükler kaldırılmış ve ortak bir

²³⁹ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 63-64.

²⁴⁰ Beydilli, *Paris Antlaşması*, 171.

²⁴¹ Ion Bulei, *Romanii in Secolele XIX-XX* (Bucureşti: Editura Litera, 2011), 53.

sistem oluşturulmuştur.²⁴² Yaşanan devrim ve isyan hareketi aslında var olan Osmanlı Devleti yönetimine değil artan Rus baskısına karşı yapılmıştır.²⁴³ Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusya meydana gelen devrime orduları ile müdahale etmişler ve devrimcileri sürgüne göndermiştir. Sürgünde olan devrimciler Fransa'ya gitmiştir. Burada Fransızca öğrenmiş, devrimci fikirlerini geliştirmiş ve Romanya'nın bağımsızlığı için kendilerine mücadele alanı oluşturmuşlardır.

Eflak ve Boğdan'dan kaçan devrimcilerin oluşturduğu yapılar, Fransa ve Avrupa kamuoyunun dikkatini Romanya'ya ve onun bağımsızlığı için mücadele etmeleri için çaba sarf etmiştir. Devrimciler bağımsızlık için yabancı devletlerin desteği olmazsa bunun gerçekleşmesinin imkânsız olduğunu biliyorlardı. Çünkü hâkimiyetinde yaşadıkları Osmanlı Devleti ve devamlı olarak topraklarını işgal eden Rusya'ya karşı etkili olacak güçleri yoktu. Fransa hükümeti ilk başlarda buna pek sıcak bakmasa da daha sonra değişen koşullar Fransa'yı buna sevk etmiştir. Bu fikri en çok savunan III. Napolyon, boğazlarda tehlike oluşturmak isteyen Rusya'nın önünde bir tampon devlet olarak Romanya'nın bağımsızlığını desteklemeye başlamıştır. Ancak Rusya'da Fransa ile ilişkilerini geliştirmek ve kendisine karşı oluşan bloku yıkmak istiyordu. Bu yüzden Fransa'nın savunduğu Romanya'nın birleşme fikrini gizliden desteklemiştir. İngiltere ve Avusturya'nın desteğini alan Osmanlı Devleti böyle bir adımın atılmasına şiddetle karşı çıkmıştır. Çünkü bunu Eflak ve Boğdan'ın bağımsızlığa giden yoldaki ilk taş olarak görmüştü.

Viyana konferansında Eflak ve Boğdan halkının Latin ırkından olduğunu dile getiren Fransa temsilcisi, III. Napolyon'un emirleri doğrultusunda hareket ederek bu iki voyvodalığın birleştirilmesi için çaba sarf etmiştir. III. Napolyon, Eflak ve Boğdan üzerinde Fransa etkisini artırıp doğuda Fransa'nın çıkarlarına uygun bir devlet kurmak istemiştir.²⁴⁴ Bu fikirler ışığında Fransa, Avusturya'ya Eflak ve Boğdan'ı işgal etme teklifinde bulunmuştur. Avusturya bunun karşılığında Lombardiya'yı ve Piyemonte krallıklarını serbest bırakacaktı. Ancak Avusturya bu teklifi reddetti, çünkü bu iki krallığı serbest bıraktığı takdirde İtalya siyasi bütünlüğünü sağlayacaktı.²⁴⁵ Bunun üzerine Fransa kralı III. Napolyon yeni fırsat yakalamıştı. Paris kongresinde bu fikrini bir daha dile

²⁴² Uygur, *XIX. Yüzyıl Fransız Seyyahı ve Diplomati Edouard Antoine Thouvenel'e Göre Osmanlı Devleti*, 73.

²⁴³ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 6/48.

²⁴⁴ Uygur, *XIX. Yüzyıl Fransız Seyyahı ve Diplomati Edouard Antoine Thouvenel'e Göre Osmanlı Devleti*, 168-169.

²⁴⁵ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 105.

getirmiştir. Onun önerisi şu şekildeydi; Eflak ve Boğdan siyasi olarak Romanya adı altında birleşecek ve Hristiyan bir prens tarafından yönetilecekti.²⁴⁶ Bu prens ise Parma Dukası olacaktı. Ancak Fransa'nın önerdiği bu teklifi sadece Piyemonte ve Rusya temsilcisi onaylamıştır. Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin temsilcileri şiddetle karşı çıkmış ve hatta Osmanlı Devleti temsilcisi Ali Paşa, bu kongrenin Osmanlı Devleti topraklarını paylaşmak için toplanmadığını söylemiştir. Fransa bu seferde hedefine ulaşamamıştır. Ancak Fransa, antlaşma metnindeki maddeleri kendi istediği doğrultuda yorumlayıp birleşme için Osmanlı Devleti'ne siyasi baskı uygulamıştır.²⁴⁷

2.1. Paris Antlaşmasındaki Eflak Ve Boğdan İle İlgili Maddelerin Uygulanması

30 Mart 1856 tarihinde imzalanan Paris Antlaşmasının imzalanmasından sonra Avusturya'nın Eflak ve Boğdan topraklarını boşaltmadan hemen önce Osmanlı Devleti buralara iki voyvoda atamıştır. Savaşın önceki Eflak prensi Aleksandr Chica tekrar görevine atanmış, Boğdan'da ise boyar olan Theodor görevlendirilmiştir.²⁴⁸ Bu iki voyvoda da Eflak ve Boğdan'ın birleşmesine karşıydı. Paris kongresinde imzalanan antlaşma gereğince bir komisyon toplanıp Eflak ve Boğdan ile ilgili çözüm üreteceklerdi. Ancak bu komisyon gerekli çözümü bulamayınca 6 Ocak 1857 yılında Paris'te bir Avrupa kongresinin toplanmasına karar verilmiştir. Toplanan kongreden şu sonuçlar çıktı. Besarabya'nın sınırları belirlendi ve Tuna deltası Boğdan'dan ayrılmış ve doğrudan Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştı. Prut Nehri üzerinde bulunan ve yeni alınan yerler Boğdan voyvodalığına verildi. Avusturya işgal ettiği Eflak ve Boğdan topraklarından 26 Mart 1857 tarihine kadar boşaltacaktı. Bu konuların açığa kavuşturulmasından sonra Osmanlı Devleti', Paris Barış Antlaşmasının 24. maddesine 13 Ocak'ta buralarda divan oluşturulması için ferman yayınlamıştır.²⁴⁹ Bu fermanın hazırlanmasında ve nasıl işleyeceğine ilişkin hükümleri Fransa'nın İstanbul elçisi Thouvenel tarafından hazırlanmış ve taraflar tarafından uygun bulunmuştur.²⁵⁰ Hazırlanan fermana göre sultanın hâkimiyeti altında Bükreş ve Yaş şehirlerinde bir meclis oluşturulacaktı ve bu meclisler 9'ar kişiden oluşan toplamda 18 üyenin meydana getirdiği ortak bir komite oluşturulacaktı. Eflak ve Boğdan'daki Osmanlı Devleti hâkimiyeti vergi almaktan başka

²⁴⁶ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)* (İstanbul: Alkım Yayınevi, 2010), 385.

²⁴⁷ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/55.

²⁴⁸ Constantin Giurescu, *Chronological History of Romania* (Bucharest: Editura Enciclopedica Romana, 1974), 191.

²⁴⁹ Jorga, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu Tarihi*, 1/414.

²⁵⁰ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/55.

bir şey olmayacaktı. Böylece konu siyasi ve hukuki olarak uluslararası bir nitelik kazmış ve Fransa'nın oluşturulacak komisyon üzerinde etkisi artmıştır.²⁵¹

2.1.2. III. Napolyon'un Baskısı

III. Napolyon doğuda Fransa'nın bayrağının dalgalanmasını ve siyasi olarak kendi güçlü göstermek istiyordu. Kendi ülkesinde yaşayan Rumenlerin, Fransa kamuoyunda oluşturduğu baskı ile bu işin üzerine biraz daha eğilmiştir. Bu sebepler her ne olursa olsun Eflak ve Boğdan'ın birleşmesi için Eflak ve Boğdan'lılar üzerinde ve Osmanlı Devleti üzerinde baskısını artırmıştır. Bu hedefine ulaşmak için Paris Antlaşmasını kullanmıştır. Antlaşma ile uluslararası bir komisyon kurulmuş ve bu komisyon Eflak ve Boğdan'daki meclis seçimleri için toplanmıştır. Fransa, 5 Şubat 1857 yılında yayınladığı bir bildiri ile bu komisyonu baskı altına almak istemiştir. Fransa'nın yayınladığı bildiride şunlar mevcuttu; Fransa'nın Kırım savaşı bitmeden, Viyana'daki kongrede Eflak ve Boğdan'ın birleşmesi taraftarı olduğunu ve bu fikrini Paris kongresinde de savunduğuna işaret ederek, bu birleşmenin var olan Osmanlı Devleti hâkimiyetine zarar vermeyeceğini dile getirmiştir.²⁵² Daha önce bahsettiğimiz bu birleşmeye Fransa, Rusya ve Piyemonte destek vermiştir. Fransa böyle yaparak yapılacak seçim sonuçlarının kendisinin istediği gibi olmaması durumunda itiraz etmek için bahane yaratmaya da çalışmıştır.

2.1.3. 1857'de Eflak ve Boğdan'da Meclis Seçimleri

Eflak ve Boğdan'da oluşturulacak divan, 13 Ocak 1857 yılında yayınlanan fermanla bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu komisyon uluslararası bir başka komisyon tarafından hazırlanacaktı. Kurulacak divana din görevlileri ve bürokratlardan belli sayıda kişi seçilecekti.²⁵³ Fransa divan seçimlerinde kendisinin istediği sonucun çıkması için Osmanlı Devleti ve Reşid Paşa'ya elçilik aracılığıyla baskı kurmaya çalışmıştır. Fransa seçimlerden önce bölgeye bir devlet yetkilisini göndererek var olan durum hakkında halkın nabzını yoklamış ve kimlerin meclis seçimlerine katılacağı ve kimlerin birleşme taraftarı olduğu hakkında bir rapor hazırlamıştır. Fransa, seçimler öncesinde bölgede kendisine ve birleşmeye muhalif kişileri belirlemiş ve bunlarla gizliden mücadele etmekten geri kalmamıştır.

²⁵¹ Uygur, *1857 Eflak ve Boğdan Seçimlerine Fransız Müdahalesi ve Sonuçlarına Dair Bir Araştırma*, 175.

²⁵² Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/55.

²⁵³ Georges Bibesco, "Roumanie 1843-1859. Règne de Bibesco. Lois et Décrets, 1843-1848, Insurrection de 1848," *Histoire et Légende* 2 (1894), 654-655.

Boğdan'da seçim hazırlıkları yapılırken Thouvenel, Osmanlı Devleti'nin önemli devlet adamları olan Reşid Paşa, Ali Paşa, Fuad Paşa ve Saffet Paşa üzerinde ciddi baskılar yapmıştır.²⁵⁴ Eflak ve Boğdan'da Haziran 1857 tarihinde yapılan seçimlerde Boğdan'da birleşme taraftarı olmayan voyvodalar kazanmıştır. Bu durum Fransa'nın çıkarlarıyla ters düştüğü için Fransa, Rusya, Prusya ve Piyemonte seçim sonuçlarına itiraz etmiştir.²⁵⁵ İtirazın gerekçesi olarak da, Boğdan kaymakamının sahte listeler oluşturduğu ve birleşme taraftarlarının seçime girmesine engel olduğunu beyan etmiştir.²⁵⁶ Fransa seçim sonuçlarının böyle olmasını Osmanlı Devleti ve Avusturya'nın direk veya dolaylı olarak sebebiyet verdiğini iddia etmiştir.

İstedığı sonucu alamayan III. Napolyon, Osmanlı Devleti üzerinde siyasi baskısını artırmaya karar vermiştir. İstanbul'da bulunan Fransa elçisi Thouvenel'e baskı yapması için emir verilmiştir. Thouvenel, seçimlerin geçersiz ve tekrar yapılmasını istemiştir. Kırım savaşından önce Mençikof'un benzeri bir şekilde hareket etmiştir. Seçimlerin iptal edilmemesi durumunda Fransa'nın Osmanlı Devleti ile olan bütün ilişkilerini keseceği yönünde tehdit etmekten geri durmamıştır. Fransa'nın bu tehdidine Prusya ve Rusya, Fransa'nın bu hareketlerini desteklemiştir. İngiltere, İstanbul'daki elçisine her ne olursa olsun İstanbul'dan ayrılmamasını söylemiştir.

Bu arada III. Napolyon boş durmamış İngiltere kraliçesi ile görüşmüş ve Osmanlı Devleti''nden barbar olarak bahsetmiş ve Osmanlı Devleti topraklarının kendi aralarında paylaşmayı önermiştir. Ancak İngiltere bu teklifi kabul kısmen kabul etmiştir. Eflak ve Boğdan'daki seçimlerin yenilenmesi konusunda kendisine destek vereceğini söylemiştir. Fransa, İngiltere'den isteği desteği bulamayınca bu sefer Rus Çarı ile anlaşma yoluna girmiştir.²⁵⁷ Kırım Savaşı ile Rusya'ya karşı savaşan Fransa bu sefer onunla anlaşmak istemiştir. Yapılan siyasi baskılar karşısında ilk önce direnmeye çalışan Osmanlı Devleti yapılan girişimlerin var olan antlaşmalara aykırı olduğunu söylemiştir. Fransa, Boğdan seçimlerinin iptal edilmesi için Osmanlı Devleti'ne 4 Ağustos tarihine kadar süre veren bir nota vermiştir. Rusya, Prusya ve Sardunya elçileri de Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerini kestiklerini bildirmiştir.²⁵⁸

²⁵⁴ Uygur, *1857 Eflak ve Boğdan Seçimlerine Fransız Müdahalesi ve Sonuçlarına Dair Bir Araştırma*, 180.

²⁵⁵ Cevdet Paşa, *Tezâkir*, yay. C. Baysun (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960), 13-20/25.

²⁵⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/56.

²⁵⁷ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/59.

²⁵⁸ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 1/438-440.

Yapılan baskılar sonucunda Sadrazam Mustafa Reşit Paşa istifa edip yerine Giritli Mustafa Paşa görevlendirilmiştir.²⁵⁹ Ancak Fransa'ya desteğini bildiren İngiltere ve diğer devletlerin baskılarına Osmanlı Devleti daha fazla direnemeyerek seçimlerin tekrar edilmesine karar vermiştir. Ali Paşa 24 Ağustos 1857 tarihinde Boğdan kaymakamına gönderdiği bir telgrafta yapılan seçimlerin iptal edileceğini ve yeni seçimler için gerekli hazırlıkların yapılmasını emir etmiştir.²⁶⁰ Bu olay ile Eflak ve Boğdan seçimleri Fransa'nın istediği şekilde yapılacaktı. Boğdan seçimleri 19 Eylül'de, Eflak seçimleri ise 26 Eylül'de yapıldı ve seçimlerden birleşme yönünde sonuç çıkmıştır.²⁶¹

Seçilen divan 19 Ekim'de Mihail Kogalniceanu tarafından verilen öneri ile bazı kararlar almıştır. Alınan kararlar şöyledir; Osmanlı Devleti ile yapılan anlaşma uyarınca Rumen ülkesi özerk ve tarafsız olacaktır. Eflak ve Boğdan, Romanya adı altında birleşerek tek bir devlet olacaktı. Avrupalı hükümdar hanedanlardan birisinin Prens olarak seçilmesi istenecek ve anayasal bir temsil hükümeti inşa edilecek. Mihail Kogalniceanu'nun Boğdan meclisinde verdiği önerinin bir benzeri 20 Ekim'de Eflak meclisinde bulunan Constantin Kretzulescu tarafından önerilmiş ve meclis tarafından kabul edilmiştir²⁶². Eflak meclisi bu kararların ardından başka bir karar daha almış ve ülkenin yönetiminin yabancı bir prene verilmemesi halinde Boğdan ile birleşme kararlarını iptal edeceğini beyan etmiştir.²⁶³

Osmanlı Devleti', Eflak ve Boğdan meclislerinin almış olduğu bu kararların Paris Antlaşması maddelerine ve meclisin normalde sadece içişleri ile ilgili karar alma yetkisine sahip olduğunu beyan etmiştir. Alınan bu kararlara itiraz eden Osmanlı Devleti''ne İngiltere'de destek vermiştir. Ancak daha sonra Osmanlı Devleti'nin Londra sefiri olan Kostaki Musurus Paşa, Hariciye Nezareti'ne 20 Ekim'de gönderdiği bir mektupta Londra hükümetinin söz konusu yabancı prens seçilmesi hususunda kendisini tartışmaya yetkili görmediğini Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir.²⁶⁴ Osmanlı Devleti söz konusu isteklere karşı sert bir tavır almış ve meclisleri kapatma kararı almıştır. Ocak 1858 tarihinde kapatma kararları Eflak ve Boğdan kaymakamlarına ulaşmış ve gerekli hususun yapılması istenmiştir. Eflak ve Boğdan meclislerinin kapatılması nedeni ile bölgede

²⁵⁹ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Dosya Usulü [İ. DUT]*, No. 190, 28.

²⁶⁰ Giurescu, *Chronological History of Romania*, 192.

²⁶¹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/58.

²⁶² Bibesco, *Roumanie 1843-1859. Règne de Bibesco. Lois et Décrets, 1843-1848, Insurrection de 1848*, 510.

²⁶³ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 150, 7914.

²⁶⁴ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 149, 7835.

herhangi bir olumsuzluk meydana gelmemiştir. Ancak birleşme tarafını destekleyenler ile desteklemeyen devletler konuyu tartışmaya başlamıştır. Fransa, Rusya, Prusya ve Piyemonte, Eflak ve Boğdan meclislerinin aldığı kararı desteklemiştir. Avusturya, İngiltere ve Osmanlı Devleti bu kararların Paris Antlaşmasına uygun olmadığını ve bu yüzden meclisleri kapatmanın doğru olduğunu beyan etmiştir. Ancak devletlerarasında çıkan bu görüş ayrılıkları sonucunda yeni bir toplantının meydana gelmesine ihtiyaç olmuştur. Bükreş'te görev yapan Avrupa komisyonu 3 Nisan'da son raporunu vermiş ve Mayıs ayında Paris'te devletlerarasında bir toplantı yapılmıştır.²⁶⁵

2.1.4. Paris Toplantısı ve 19 Ağustos 1858 Kararları

Paris toplantısının arifesinde 3 Ocak'ta sadrazamlığının ilk ayının dolması ile birlikte vefat eden Mustafa Reşit Paşa'nın yerine sadrazamlığa Ali Paşa getirilmiştir. Fransa bu durumu kendisi için iyi karşılamıştır. Çünkü Mustafa Reşit Paşa İngiliz dostu olarak biliniyor ve yerine gelen Ali Paşa ve Fuat Paşa ise Fransız dostu olarak değerlendirilmiştir. 22 Mayıs'ta başlayan Paris toplantısı, 19 Ağustos 1858 tarihine kadar devam etmiştir.²⁶⁶ Toplantıya Fransa'yı temsilen Walewski, Rusya'yı M. Kiselev, İngiltere'yi Lord Cowley, Piyomente Krallığını M. Villamarina ve Osmanlı Devleti'ni Hariciye Nazırı Fuad Paşa²⁶⁷ temsil etmiştir. Eflak ve Boğdan seçimlerinde Bükreş'te olan Avrupa komisyonu üyelerinin hazırladığı rapor toplantıya katılanlara verilmiştir. Bu rapor ile taraflar ikiye ayrılmış ve iki ayrı fikir dile getirilmiştir. Toplantıda Fransa, Eflak ve Boğdan'ın bir yabancı prens tarafından yönetilmesini savunmuş, buna karşılık Osmanlı Devleti ise bu fikre karşı çıkmış ve adet üzerine ayrı yönetilmesini bunun dışında buraların iyiliği için önerilecek fikirlere açık olduklarını belirtmiştir.²⁶⁸ Fransa'nın bu teklifine yine Rusya, Prusya ve Piyemonte tarafından desteklenmiştir. Avusturya ve İngiltere ise Osmanlı Devleti'nin tezini savunmuştur.²⁶⁹ Kırım Savaşı ile Avrupa gündemine gelen Eflak ve Boğdan konusu 1858 tarihine kadar canlılığını korumuştur. Paris'te yapılan görüşmeler sonrasında 19 Ağustos 1858 tarihinde Eflak ve Boğdan ile ilgili yeniden planlanması için bir antlaşma imzalanmıştır. Antlaşma toplamda 50

²⁶⁵ Jorga, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu Tarihi*, 5/421.

²⁶⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/60.

²⁶⁷ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, 1/193. ; Enver Ziya Karal, *Büyük Osmanlı Devleti Tarihi* kitabının 2. Cildinin 60. Sayfasında Prusya'nın da toplantıya katıldığını yazmaktadır.

²⁶⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/60.

²⁶⁹ M. Smith Anderson, *Doğu Sorunu*, çev. İ. Eser (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001), 170.

maddeden oluşmuş ve 9 Ekim’de onaylanmıştır.²⁷⁰ Antlaşma metninde uzlaşılan maddeler şöyledir;

- Osmanlı Devleti’nin hükümdarlığı altında kalmak koşuluyla, Eflak ve Boğdan birleşerek Eflak ve Boğdan Birleşik Memleketler adını alacak.
- Eflak yıllık iki milyon beş yüz bin kuruş, Boğdan ise bir milyon beş yüz bin kuruş verecek.
- Eflak ve Boğdan’ın ayrı ayrı meclisleri ve voyvodaları olacak.
- Her iki memleketinde voyvodaları kendi meclisleri tarafından seçilecek, padişah tarafında onaylanacak ve ömür boyu görevde kalacaklar.
- Memleketlerin her ikisi de içişleri ile ilgili voyvodaların hazırlayacağı kanunlar meclisleri tarafından onaylanacak.
- Her iki memleketi ilgilendiren konularda karar vermek için ortak bir komisyon kurulacak.
- Her ikisinin de ortak bir Yargıtay’ı olacak.
- Her zaman toplantı halinde olacak bir komisyon her iki voyvodalıktan 4’ü voyvoda 4’ü de meclis tarafından seçilen 16 üyesi olacak.
- Eflak ve Boğdan’ın milis güçlerden oluşan birer ordusu olacak ve bir tehdit durumunda birleşecekler.²⁷¹

Paris’te üzerinde uzlaşılan antlaşma uyarınca Eflak ve Boğdan hukuki yönden Osmanlı Devleti’ne bağlı olacaktır. Böylece isim ve idari yönden birlikteliğe doğru önemli bir adım atılmıştır. Her iki tarafı da memnun eden bir adım atılmıştır. Eflak ve Boğdan vergi vermek dışında Osmanlı Devleti ile hiçbir bağı kalmamıştır. Voyvoda seçiminde her ne kadar padişahın onayı gerekse de askeri ve diğer kurumlar ile birleşme kısmen sağlanmıştır. Eflak ve Boğdan halkı bu adımı yeterli bulmamış ve antlaşma maddelerinden faydalanarak bir oldubitti ile tek voyvoda altından birleşmiştir.²⁷²

2.2. Albay Couza’nın Eflak ve Boğdan’a Müşterek Voyvoda Seçilmesi

Paris toplantısından alınan kararlar göre, Eflak ve Boğdan oluşturulması gereken yeni düzen ile ilgili gerekli hatt-ı hümayun Osmanlı Devleti tarafından 21 Ekim’de ilan edilmiştir. Buna göre Eflak ve Boğdan’da iki yeni meclis göreve başlayacak. Söz konusu meclisler kendilerine bir voyvoda seçeceklerdi ama farklı farklı voyvodaların

²⁷⁰ Osmanlı Devleti Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856), 83-84. (Belge No: 28 – A.) DVN. DVE. 80/4).

²⁷¹ Karal, Osmanlı Devleti Tarihi, 2/61.

²⁷² Giurescu, *Chronological History of Romania*, 194.

seçileceğine dair bir bilgi yer almıyordu. Her iki mecliste bu boşluktan yararlanarak aynı voyvodayı seçmiştir. 17 Ocak'ta Boğdan, 1848 olaylarında yer almış ve daha sonra Paris'e kaçmış olan eski boyarlardan Albay Alexandru Ion Couza'yı voyvodalığa seçmiştir.

Bu olayları takip eden ve Yaş şehrinde bulunan Arif Bey ile Boğdan kaymakamları durumu Hariciye Nezareti'ne ve Sadaret'e bildirmiştir.²⁷³ Gelen bu haber doğrultusunda Cuza'nın yeterli şartlara sahip olup olmadığı araştırılmıştır.²⁷⁴ Bir süre sonra Eflak'ta da voyvodalık seçimleri yapılmıştır. Birleşme taraftarları yaptıkları gösterilerle meclis üzerinde baskı oluşturup Albay Alexandru Ion Couza'yı 5 Şubat 1859'da voyvoda olarak seçirmiştir.

Cuza'nın voyvoda seçilmesi ile Eflak ve Boğdan meclisleri aynı kişiyi voyvoda seçmişler ve şekil olarak birleşme meydana gelmiştir. Albay Cuza'nın ilk önce Boğdan sonra da Eflak Meclis'i tarafından voyvodalığa seçilmesi birçok kişi için sürpriz olmuştu. Eflak'ta voyvodalığa Gheorghe Bibescu ile Barbu Stirbei toprak sahipleri tarafından destekleniyordu.²⁷⁵ Boğdan'da voyvodalığa Mihail Sturdza ile oğlu Grigore'nin isimleri geçmekteydi.²⁷⁶ Cuza'nın hem Eflak hem de Boğdan voyvodası olarak seçilmesi Osmanlı Devleti yönetiminde şaşkınlığa neden olmuştur. Çünkü böyle bir gelişmeyi kimse beklemiyordu ve ne tepki verileceği bilinmiyordu. Eflak ve Boğdan halkında Cuza'nın ortak voyvoda seçilmesi büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Osmanlı Devleti yaşanan bu olaya tepki gösterdi ve kabul etmek istemedi. Şubat ayında Eflak ile Boğdan'da olan komiserlerini geri çağırmıştır.²⁷⁷ Bu sırada bazı olaylar meydana gelmiştir.

Fransa kralı III. Napolyon'a bir İtalyan milliyetçisi tarafından suikast teşebbüsü gerçekleşmiş ve suikast zanlısı neden İtalya'nın birliği için III. Napolyon'un çalışmadığını söylemiştir. Fransa kralı III. Napolyon bu olay üzerine İtalya'nın birliği için çalışmaya başlayacağını ve Avusturya'ya karşı mücadele edeceğini söylemiştir. Eflak ve Boğdan'ın birleşmesine karşı Osmanlı Devleti''ni destekleyen Avusturya'yı saf dışı bırakarak Osmanlı Devleti''ni yalnız bırakmak için çabalamıştır. Fransa Dışişleri Bakanı,

²⁷³ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 95.

²⁷⁴ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 164, 8778.

²⁷⁵ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 149, 7852.

²⁷⁶ C.C. Giurescu vd., *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977)*, çev. A. Uzgören (İstanbul: Habora Kitabevi, 1977), 165-167.

²⁷⁷ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 164, 8819.

Eflak ve Boğdan seçimlerinde kısa bir süre sonra 10 Şubat'ta Albay Cuza'yı her iki memleketin ortak voyvodası olarak tanımıştır.²⁷⁸

Osmanlı Devleti', Albay Cuza'nın Eflak ve Boğdan'ın ortak voyvoda olarak seçilmesinin Paris Antlaşması'na aykırı olduğunu dile getirmeye devam etmiştir. İngiltere bu duruma ilk başlarda itiraz etmiştir. İngiltere, Cuza'nın bir bildiri yayınlamasını ve Eflak voyvodalığından vazgeçmesini istemiştir.²⁷⁹ Cuza'nın her iki memlekette voyvoda olarak seçilmesini şaşkınlıkla karşılamıştır. Ancak İngiltere bu itirazında fazla ısrar etmeyerek Osmanlı Devleti''ni yalnız bırakmıştır.

Meydana gelen bu itirazlara bir çözüm buluna bilmesi için Nisan 1859 tarihinde Paris'te bir toplantı yapılmıştır. Fransa, İngiltere, Rusya ve Prusya, Osmanlı Devleti ve Avusturya temsilcilerinin itirazlarına karşı çıkmıştır. Fransa'yı destekleyen devletler yeni bir problemin ortaya çıkmaması için bu seçim sonuçlarını kabul etmiştir. Osmanlı Devleti çoğu Avrupa devletinin Cuza'yı her iki memleketin voyvodası olarak tanıma yönündeki kararlarına daha fazla karşı çıkamamış ve Cuza'nın voyvodalığını kabul etmiştir. Tek bir voyvoda altında birleşmiş olan Eflak ve Boğdan ayrı ayrı yönetilecekti. Eflak ve Boğdan'da iki ayrı bakanlar kurulu ve iki meclis ile yönetilecekti. Osmanlı Devleti'nin buralara komiser gönderme ve seçilecek voyvodanın İstanbul'a getirilmesi hususlarında diğer Avrupalı devletlerle fikir birliğine varmıştır.²⁸⁰

Paris toplantısı ile alınan kararları Osmanlı Devleti bir mazbata ile duyurmuştur. Bu mazbata Avrupalı devletlerin tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanmış ve söz konusu mazbatayla, Albay Cuza'nın şahsına mahsus olarak Eflak ve Boğdan prensliği verilmiştir. Cuza, 19 Ağustos 1858 tarihindeki antlaşma metnine bağlı olacak, İstanbul'a gelecek, Eflak ve Boğdan Prenslikleri idari yönden ayrı ayrı yönetilecekti.²⁸¹ Albay Cuza, 25 Eylül 1859 tarihinde Osmanlı Devleti tarafından atanmıştır. Osmanlı Devleti', Albay Cuza'nın voyvodalığa seçilmesi ile ilgili iki ayrı emir yayınlamış, Bükreş ve Yaş'a göndermiştir.²⁸² Albay Cuza'ya müşir rütbesi verilmiştir. Albay Cuza, voyvodalığının Osmanlı Devleti tarafından tanınmasından sonra Eflak ve Boğdan halkına bir bildiri ile birleşmenin gerçekleştiğini ve Rumen milletine gerçekleştiğini duyurmuştur. Albay Cuza, Osmanlı

²⁷⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/62.

²⁷⁹ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 164, 8809; Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Sadaret Amedi Kalemi Evrakı [A.]AMD*, No. 90, 62.

²⁸⁰ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Meclis-i Mahsus [İ. MMS]*, No. 133, 5695.

²⁸¹ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Meclis-i Mahsus [İ. MMS]*, No. 132, 5671.

²⁸² Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi [HR. MKT]*, No. 305, 74.

Devleti ile arasındaki durumu düzeltmek için 16 Şubat 1860 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir mektup göndermiş ve memleketin faydası için çabaladığını ve Sultana teşekkür ettiğini bildirmiştir. Osmanlı Devleti de buna cevap olarak, memleketin iyi idare edildiği için hoşnut olduğunu dile getirmiştir.²⁸³ Osmanlı Devleti', Cuza'nın yaptığı işleri takdir ettiği ve aralarında herhangi bir problemin olmadığı anlaşılmıştır.²⁸⁴

2.1. Harita: Romanya'nın genişlemesi, 1861-1920²⁸⁵

Albay Cuza, İstanbul'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Albay Cuza resmi bir törenle karşılanmış, Sultan Abdülmecid ve diğer devlet adamlarıyla görüşmüştür. Sultan, Cuza'ya çeşitli hediyeler taktim etmiştir. Bu görüşmelerden bir yıl sonra Cuza problem yaşadığı bir konuyu dile getirmiştir. Eflak ve Boğdan'ın ayrı ayrı olarak yönetilmesi ile ilgili Albay Cuza bazı zorluklar yaşamıştır. Albay Cuza bu zorlukları ortadan kaldırmak için Osmanlı Devleti ve diğer garantör devletlere bir layiha göndererek, her iki memlekette bulunan ve ayrı ayrı görev yapan bakanlar kurulu ile divanların birleştirilmesini ve iki memleketin ortak konuları ile ilgili karar almak için kurulan merkez meclisin kaldırılmasını istemiştir.²⁸⁶ Osmanlı Devleti bu isteğe direk olarak karşı

²⁸³ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 174, 9498.

²⁸⁴ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 207, 11934, 2.

²⁸⁵ Jelavich, *Balkan Tarihi*, 316.

²⁸⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/61.

çıkamamış, diğer Avrupalı devletlerin fikirlerini öğrenmek istemiştir. Fransa ve İngiltere bu istek için birlikte hareket etmiş ve kabul edilmesini istemiştir. Rusya'da Fransa ve İngiltere'nin fikrini savunmuştur. Osmanlı Devleti yine tek başına kalmış ve kabul etmekten başka çaresinin olmadığını görmüştür. Kabul etmezse bu konunun tekrardan toplantı ile kabul edileceğinden ve prestijinin düşmemesi için kabul etmiştir.

Osmanlı Devleti atacağı yanlış adımlarla Eflak ve Boğdan'ın tamamen kaybetmemek için ortaya atılan isteği bir şartla kabul edeceğini bildirmiştir. O şart ise şudur; Cuza'nın voyvodalığı boyunca Eflak ve Boğdan'ın bakanlar kurulu ile divanların birleştirilmesine ve Fokşan'da bulunan merkezi meclisin dağıtılması, Cuza'nın istifası veya ölümü durumunda, Eflak ve Boğdan eski statülerine geri dönecek ve 1858 Paris Antlaşmasının maddelerine göre tekrardan kurulacak.²⁸⁷ İstanbul'da Haziran 1861 yılında Osmanlı Devleti temsilcileri ile kefil devletlerin elçileri arasında gerçekleşen görüşmelerden sonra bu şartlar kabul edilmiştir. Sultan, 2 Kasım günü Cuza'nın isteklerini bir ferman ile kabul etmiştir. 5 Şubat 1862 günü ortak meclis toplanmış ve Romanya birliği fiilen oluşmuştur.²⁸⁸

2.2.1. Albay Cuza Dönemi Reformları ve 28 Haziran 1864 Tarihli Senet

Albay Cuza 20 Mart 1820 yılında Huşi'de doğmuştur, Paris, Bologna ve Pavia'da eğitim almıştır. Ailesi, Boğdan'ın zenginlerinden olan Albay Cuza, Yaş'ta meydana getirilmeye çalışılan 1848 yılındaki devrimde önemli bir rol oynamıştır. Devrim olaylarına katıldığı için sürgüne gönderilmiştir. Sürgün hayatının bitmesi ile geri gelmiş ve orduda görev yapmış daha sonra 1858 tarihinde albay rütbesi almıştır.

1857 tarihindeki seçim döneminde Osmanlı Devleti ve Avusturya'nın etkilerini protesto olaylarına katılarak tanınmıştır.²⁸⁹ Albay Cuza, liberal ve mason olarak bilinmektedir. Yedi yıllık görev süresinde Romanya'nın modern halinin temellerini atmıştır.²⁹⁰ Albay Cuza, 5 Şubat 1862 tarihinde Bükreş'te ortak meclisin göreve başlaması ile Eflak ve Boğdan'ın kurumlarını reform uygulamak ve gereken kanunları hazırlamak için mücadele etmiştir. Ne yazık ki Cuza bu reformları uygulamakta önüne bazı sıkıntılar çıkmıştır. Meclis 'deki üyeler siyasi ve politik tartışmalara girmiştir.²⁹¹ Bu süreçte Albay Cuza'nın istifa ettiği ile ilgili bazı haberler ortaya atılmıştır.

²⁸⁷ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 2/63.

²⁸⁸ Jules de Clerq, "Recueil des Traités de la France, Sous les auspices du Ministère des Affaires Etrangères 1877-1880," A. Durant et Pedone-Laurie Editeurs 7 (1881), 247.

²⁸⁹ Bulei, *Romanii in Secolele XIX-XX*, 55.

²⁹⁰ Castellán, *Balkanların Tarihi*, 321.

²⁹¹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/8.

Osmanlı Devleti', diğer Avrupalı devletlere başvurarak bu haberin doğruluğunu teyit etmek istemiştir. İngiltere ve Avrupa başkentlerindeki Osmanlı Devleti elçilerinin gönderdiği haberlere göre bu istifa olayının gerçek olmadığı anlaşılmıştır. Albay Cuza, mecliste oluşan ve reformlar önünde bir engel olan muhalefeti etkisiz kılmak ve otoriter bir düzen oluşturmak için kendisine destek veren 23 Ekim 1863 ve 7 Şubat 1865 yıllarında hükümeti oluşturan Kogalniceanu destek vermiştir.²⁹²

1848 Devrimleri sürecinde devrim sözcüsü iken ön plana çıkan Kogalniceanu başbakanlığı süresince Albay Cuza'ya önemli destekler vermiştir.²⁹³ Albay Cuza bazı tartışmalı ve tepki çeken reformlar yapmıştır. Bunlardan bir tanesi 17 Kasım 1863 tarihinde ilan ettiği reform programıdır. Bu reform programı çerçevesinde 29 Aralık'ta çıkardığı ve ülkenin topraklarının 4/1'ne tekabül eden manastır topraklarının devletleştirilmesi olmuştur.²⁹⁴ Bu karara manastırlar ve Rusya'nın desteklediği patrikhane itirazda bulunmuşlarsa da Albay ve hükümet bu kanundan vazgeçmemiştir.²⁹⁵ Yapılan bu reformlar bazı kesimlerin çıkarlarına zarar verdiği için itiraz etmiştir. En çok itiraz edenler; büyük toprak sahipleri reformları vakitsiz ve haksız bulurken, Avrupa'da eğitim görmüş gençler ise yapılan bu reformları yetersiz gördüklerini açıklamıştır.

Albay Cuza, 28 Mart 1864 yılında çıktığı bir yurt dışı seyahati sırasında bir isyan olayı gerçekleşmiş ve ordu zamanın da müdahale ederek isyanı bastırmıştır. Bu isyan hareketi nedeniyle Osmanlı Devleti ise Cuza'yı uyarmış ve halkın haklı isteklerini yerine getirmesini istemiştir. Buna cevap veren Cuza, Osmanlı Devleti'nin kendisinin içişlerine müdahale etmemesini istemiştir.²⁹⁶ Bu karışık durumda vekiller, 1863 tarihinde Albay Cuza'nın hükümetine güvensizliklerini beyan etmişlerdir. 1864 tarihinde Prens Albay Cuza'nın verdiği bir kanun teklifi de reddedilince, Cuza tehlikeli bir işe kalkışmıştır. Albay Cuza, III. Napolyon'un yaptığı gibi yaparak 14 Mayıs 1864 tarihinde ordu ile birlikte meclisi kapattı ve basın kanununu bir oylama ile halka onaylattı ve görevde olan bütün memurlara yemin yoluyla yeni sistemi kabul ettirmeye çalıştı, kabul etmeyenleri istifaya zorlamıştır.²⁹⁷

²⁹² Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [I.HR]*, No. 198, 11279.

²⁹³ Cezmi Karasu, "Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı'na Romanya," *Balkanlar El Kitabı*, Ed. Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay (Ankara: Akçağ Yayınları, 2013), 1/522-523.

²⁹⁴ Giurescu vd., *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977)*, 198.

²⁹⁵ Castellon, *Balkanlar Tarihi*, 321.

²⁹⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/10.

²⁹⁷ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/8.

Osmanlı Devleti bu duruma karşı tepki göstermiş, Albay Cuza'nın uyarılmasına ve Avrupalı devletlerle bu olay ile ilgili fikir alışverişine karar verilmiştir. Osmanlı Devleti''ni sadece İngiltere desteklemiş, Fransa ise bu durumun Osmanlı Devleti hâkimiyetine ve çıkarlarına zarar vermediğini beyan etmiştir.²⁹⁸ Osmanlı Devleti', beklediği desteği bu seferde bulamamıştır. Bunun sonucunda Albay Cuza'yı İstanbul'a davet ederek olay ile ilgili kendilerini bilgilendirmesini istemiştir. Bab-ı Ali, Cuza'yı Köstence'den alması için gemi göndermiştir.²⁹⁹ Bükreş'te kendisine karşı olan muhalefeti ortadan kaldıran Albay Cuza, Osmanlı Devleti ile olan problemleri de çözmeyi başarmıştır. İstanbul'a 7 Haziran sabahı ulaşan Prens Cuza resmi bir törenle karşılanmıştır. İstanbul'a gelen Albay Cuza'yı, Fransa, Prusya, İngiltere ve Avusturya elçileri ziyaret ederek hoş geldiniz dileklerinde bulunmuştur. 8 Haziran günü Padişahla görüşen Albay Cuza daha sonraki gün Sadrazam ve Hariciye Nazırı ile görüşmüştür. Daha sonra Avrupalı devletlerin elçilerine iadeyi ziyaret yapmıştır. Normalde 16 Haziran'da dönmesi gerekirken Memleketeyn işleri hakkında gerçekleştirilecek olan ıslahatlarla ilgili kararların gecikmesi üzerine 20 Haziran'a kadar kalmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda Albay Cuza ülkesi ile ilgili değişiklikler yapmak için Osmanlı Devleti''nden onay almıştır. Albay Cuza ile Ali Paşa arasında yapılan bir antlaşma ile 30 Mart 1856 Paris Antlaşmasına ve 19 Ağustos 1858 Paris Konvansiyonu'na bir takım eklemeler yapılmış ve bu eklemeler diğer Avrupalı devletlerin İstanbul'daki elçilerine gönderilmiş ve onlarda onaylamıştır.³⁰⁰ Bunların onaylamasından sonra 28 Haziran 1864 yılında Paris Konvansiyonu'na ilave olarak 20 maddeden oluşan senet yürürlüğe girmiştir. Senetle yürürlüğe giren maddeler şöyledir.

- *Hükümet idaresi ve yasama gücü voyvoda, Senato ve Meclis'e verilmiştir. (1.- 2. Maddeler)*

- *Voyvodaya kanun teklifinde bulunma hakkı verilmiş, kanun teklifinin müzakeresi ise Senato ve Meclis'e verilmiştir. Meclis ve Senato'nun onayı olmadan hiçbir kanunun voyvoda tarafından onaylanamamasına karar verilmiştir. (3. Madde)*

- *Seçimle belirlenen Meclis'te başkanlık görevini üstlenecek reisin voyvoda tarafından bir yıl süre atanmasına ve bu kişinin Meclis içerisinde biri olmasına karar verilmiştir. (4. Madde)*

²⁹⁸ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 207, 11934,2.

²⁹⁹ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı [A.] MKT. MHM*, No. 303, 52.

³⁰⁰ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Meclis-i Mahsus [İ. MMS]*, No. 133, 5688.

- Senato'nun ülkedeki metropolitler, diyakozluk piskoposları ve en üst kıdemli general gibi üst düzey yetkililere ek olarak 64 kişiden oluşması ve bu 64 üyenin yarısının 3 yılda bir değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Senato reisliği göreviyse başmetropolite verilmiştir. (7.-8.-11. Maddeler)

- Meclis'te görüşülen kanun taslağının Senato'ya sunulması ve kabul edilmesi halinde voyvodanın tasdikine sunulması yöntemi benimsenmiştir.

Senato'nun kanun taslağı üzerinde bir düzenleme yapması durumunda ise söz konusu taslağı Meclis'e iadesi yolu belirlenmiştir. (14. Madde)

- Memleketteki bütün memurların atanmasının ardından kanun ve nizamlara itaat edeceğine ve voyvodaya sadık kalacağına dair yemin etmeleri zorunluluğu getirilmiştir. (17. Madde)

- Voyvodaya bağlı olarak çalışmak üzere ehliyet ve tecrübe sahibi kişilerden oluşan bir idare meclisinin kurulmasına karar verilmiştir. Ancak bu meclisin hiçbir kuvvet ve iktidarı bulunmaksızın kanun taslaklarını incelemekle sorumlu olması kararlaştırılmıştır. (19. Madde)³⁰¹

İstanbul'a gerçekleştirilen ziyarette bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden bir tanesi de Memleketeyn'deki seçimlerle ilgili olmuştur. Seçime katılan adayların 100 duka irad kadar servetinin olmasıdır. Diğer mesleklerde çalışan öğretmen, mühendis, mimar, doktor ve din adamların ise üç bin kuruş maaş almalıdır. Bazı bölgelerle ilgili seçilecek milletvekili sayısı belirlenmiştir. Osmanlı Devleti bu antlaşma ile yeni düzenlemelere gitmiştir.

Albay Cuza, Meclisi devre dışı bırakarak yapmayı düşündüğü reformlara hız vermiştir. Mayıs 1864 yılında "Statüde" ismiyle yeni bir anayasa yapmıştır.³⁰² Albay Cuza, Avrupalı devlerin desteğini alarak reform çalışmalarına hız vermiştir. Ülkedeki toprakları halka dağıtmak için Ağustos 1864 tarihinde toprak reformu yasasını yürürlüğe koymuştur.³⁰³ Bu yasa ile ülkedeki boyarların topraklarında yaşayan halkı toprak sahibi yaparak bir nevi serfliği yok etmiştir. Bu süreçte yine siyasi af yasasını ilan etmiştir. Medeni Kanunu ile ilgili yasayı 16 Aralık 1864 tarihinde kabul etmiştir. Medeni Kanun

³⁰¹ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 109-110.

³⁰² Roderic H. Davison, *Osmanlı Devleti-Türk Tarihi (1774-1923)*, çev. M. Moralı (İstanbul: Alkım Yayınevi, 2004), 159.

³⁰³ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 173.

hazırlanırken Fransız, İtalyan ve eski Rumen yasalarından faydalanmıştır.³⁰⁴ Belediyeler, Ceza Kanunu ve Sayıştay makamını kurmuştur.³⁰⁵ Albay Cuza eğitim alanında da çeşitli düzenlemelere gitmiştir. Yaş ve Bükreş'te üniversiteler açmıştır. Cuza, eğitimin ücretsiz olması için 17 Aralık günü Eğitim Kanunu'nu çıkarmıştır. Müzeler ve kütüphaneler açarak önemli atılımlara imza atmıştır. Albay Cuza'nın yaptığı reform ve Osmanlı Devleti ile yaptığı antlaşmalardan dolayı Bükreş'te meclis onu Romanya'nın kurucusu ve reform adamı I. Aleksandre-Jean adıyla selamlamıştır.³⁰⁶

Albay Cuza'nın yaptığı bu reformlar ve meclisin onu selamlamasına rağmen askeri darbe ile muhalefeti susturmuş olması ona karşı gizliden ve daha güçlü bir muhalefet oluşmasına neden olmuştur. Halk yapılan toprak reformuna alışamamış ve toprak sahipleri yaşanan bu reformla topraklarını işletmekte sıkıntı çekmiştir. Yaşanan bu olaylara kuraklık ile birlikte gelen ekonomik sıkıntılar var olan muhalefeti daha fazla güçlendirmiştir. Halk kendisine verilen topraklarla ekonomik olarak güçlenmesi gerekirken yeni düzene ayak uyduramamış ve bu olumsuzluklardan Cuza'yı sorumlu tutmaya başlamıştır. Başlangıçta Albay Cuza'yı destekleyenlerde artık var olan durumun Cuza ile çözülmeyeceğine kanaat getirmiştir.

23 Şubat 1866 tarihinde Albay Cuza'ya karşı ordu ile birlikte isyan meydana gelmiş ve prensin yatak odası basılarak görevden istifa etmeye zorlanmıştır.³⁰⁷ Saraya yapılan baskın ile istifa eden Cuza'nın elleri bağlanıp hastaneye götürüldükten sonra tutuklanmıştır. Tutuklu bulunan prens yurtdışına gitmek için izin istemiş ve kendisine 3.000 Macar altını verildikten sonra gitmesine izin verilmiş ve ardından Braşov yoluyla Viyana'ya gönderilmiştir. Bükreş'te olan ailesi de onun arkasından gönderilmiştir.³⁰⁸ Albay Cuza yedi yıllık görevinin bitmesi ile geri kalan ömrünü Viyana ve Floransa'da geçirmiş, 15 Mayıs 1873 yılından Almanya'nın Heidelberg şehrinde ölmüştür.³⁰⁹

Albay Cuza olaylı bir şekilde prens olmuştur, prensliği boyunca çeşitli reformlara imza atmıştır. Bu reformların çoğu modern Romanya'nın oluşmasında hayati önemde olmuştur. Bunların en önemlisi Romanya'yı tek bir çatı halinde birleştirmesi ve anayasa yapmasıdır. Yapılan tüm bu olaylı reformlarla kendisi de olaylı bir şekilde prenslikten istifa etmeye zorlanmıştır.

³⁰⁴ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 201.

³⁰⁵ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 207,11934, 2.

³⁰⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/9.

³⁰⁷ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/10.

³⁰⁸ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 113.

³⁰⁹ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 203.

2.2.3. Yeni Prens Prensi Karl (Carol)'ın Seçilmesi ve Yaşanan Olaylar

Albay Cuza'nın zorla istifa ettirilmesi ile karmaşık bir süreç başlamıştır. Osmanlı Devleti ile yapılan antlaşmalara göre Romanya'nın birlikteliği Cuza'nın şahsına bağlanmıştır. Zorla istifa olayı karşısında tam olarak ne tepki vereceğini bilemeyen Osmanlı Devleti karar vermekte zorlanmıştır. İstifa olayından hemen sonra Romanya Meclisi, Belçika kralının kardeşi Flandre kontu Leopold'u, Prens olarak seçmiştir. Ama bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çünkü Leopold prensliği kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Belçika'nın İstanbul elçisi de böyle bir seçimin olamayacağını bildirmiştir. Aynı zamanda bu seçim var olan antlaşmalara ters düşüyordu. Osmanlı Devleti', antlaşmalarla Romanya olayına kefil olan devletlere bir bildiri göndererek var olan antlaşmalara göre davranılmasını istemiştir. Söz konusu antlaşmalara göre ortak meclis dağıtılacak ve ayrı ayrı voyvodalar olarak yönetilecekti. Osmanlı Devleti durumu incelemek için Bükreş'e kefil devletlerin oluşturacağı bir komisyonun gönderilmesini teklif etmiştir. Fransa var olan antlaşmalara uymak istemiyor ve Romanya'nın birliğini ve bağımsızlığını istemesine rağmen meclisin seçtiği prensi kabul etmek istememiştir. Osmanlı Devleti ve diğer kefil devletler bu konuyu bir sonuca bağlamak için Paris'te bir toplantı yapmaya karar vermiştir.

Fransa yine bir oldubitti yaparak var olan durum devam etmesini istemiştir. Prusya, İngiltere ve Piyemonte, Fransa'nın fikrini desteklemiştir. Asıl Rusya, Eflak ve Boğdan'ın bağımsız ve milli bir devlet olmasını istememiştir. Böyle bir durum meydana gelirse, Rusya'nın Balkanlara doğru olan yolunu kapatacaktı ve buranın kontrolünü alması daha zor olacaktı. Rusya bu fikrini belirtmek için diğer devletlere bir mektup göndermiş ve söz konusu antlaşmalara göre hareket edilmesi gerektiğini veya bazı değişikliklerle olayın sonuçlandırılmasını istemiştir. Avusturya da bağımsız bir Romanya'nın, kendi toprakları için kötü bir örnek olabileceğinden karşı çıkmıştır. 4 Mart 1866 tarihinde Paris'te uluslararası bir toplantı için taraflar toplanmıştır.³¹⁰

4.2.1. Paris Toplantısı

4 Mart 1866 tarihin de toplanan Paris toplantısına, Osmanlı Devleti', Avusturya ve Rusya yeni seçilecek yabancı bir prensin, var olan 1858 Paris Antlaşmasına aykırı olduğunu beyan etmiştir. Fransa, Prusya, Piyemonte ve İngiltere var olan 1858 den beri

³¹⁰ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/11.

birleşik memleketin durumun ve yapılan değişiklikleri incelenmesini istemiştir. Toplantı devam ederken söz konusu geçici hükümet meclisi dağıtma kararı almıştır. Romanya kurumları yeni bir prens seçmek için halka bir referandum yapmaya karar vermiştir. Fransa kralı III. Napolyon alttan alta Hohenzolern ailesinden prens Şarl (Carol)'ı önermiştir. 10 Mart 1866 yılında veraset haklarıyla prens olarak seçilmiştir.

Ancak toplantıda üzerine mutabık kalınan görüş, Eflak ve Boğdan meclisinin yeni bir yabancı prens seçmesinin antlaşmalara aykırı olduğudur. Toplantı da şöyle bir karar alınmıştır. Yeni kurulacak meclis vekillerinin ayrı ayrı oy kullanarak birliğin devam edip etmeyeceğine karar vermeleri, sonucuna göre 1858 antlaşmasına göre hareket edilecekti. Seçimde eğer birliğin devam etmesi yönünde bir karar çıkarsa antlaşmaya göre yerli bir prensin seçilmesine izin verilecekti. Bu anlaşılan maddeye göre bile diğer Avrupalı devletlerin yapancı prens Şarl'ı kabul etmek istememiştir. Görüşmeler sürerken Rusya, Boğdan sınırına yeni askerler göndermekten geri kalmamıştır. Rusya'nın bu hamlesine karşı Avusturya da Romanya sınırına asker göndermeye başlamıştır. Nisan 1866 tarihinde Romanya konusu Osmanlı Devleti ve diğer devletlerin kontrolünün dışında çözülmüştür.

16 ve 20 Nisan tarihleri arasında Şarl'ın, Romanya prensliği ile ilgili bir referandum yapılmıştır.³¹¹ Referandum sonucuna göre halkın büyük çoğunluğu Şarl'ın prensliğini kabul etmiştir. Romanya Meclisi 21 Nisan tarihinde Şarl Hohenzollern-Sigmaringen'i Romanya prensi olarak seçtiğini duyurmuştur³¹². Paris toplantısı devam ederken Romanya'da bazı taşkınlıklar meydana gelmiş ve geçici hükümet birlikten yana ülkede propaganda yaparak kamuoyu oluşturmak istemiştir. Avrupalı devlerin Prens Şarl için olur vermemesine rağmen prens gizli olarak 20 Mayıs günü Romanya'ya gelmiş ve tahta geçmiştir.

Prens Şarl, 22 Mayıs 1866 tarihinde Romanya meclisi tarafından prensliğe seçilmiş ve kendisine I. Carol unvanı verilmiştir.³¹³ 23 Mayıs 1866 tarihinde Romanya'da Lascar Catargiu hükümeti kurulmuştur.³¹⁴ Birleşmenin olmasını istemeyenler 10 Ağustos 1866 tarihinde karışıklık çıkarmıştır. Bu durumlar karşısında milletvekilleri 15 Ağustos tarihinde topluca istifa etmiştir. Osmanlı Devleti bu duruma karşı askeri olarak müdahale etmeyi düşünse de durumun daha da kötüleşeceğini ve Avrupalı devletlerle arasının

³¹¹ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 204.

³¹² Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 204.

³¹³ Misha Glenny, *Balkanlar 1804-1999*, çev. M. Harmancı (İstanbul: Sabah Kitapları, 2001), 76.

³¹⁴ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 204.

bozulmasını istemediği için var olan durum için yollar aramıştır. Osmanlı Devleti', elçileri aracılığıyla bu durumun kabul edilemez olduğunu bildirmiştir.

Şarl prensliğe geçince Osmanlı Devleti'ne bir mektup göndererek Osmanlı Devleti''ne sadakatini ve var olan hükümdarlık haklarına saygılı olduğunu bildirmiştir. İlk başlarda Osmanlı Devleti ve diğer Avrupalı devletler Şarl'ın prensliğini kabul etmek istememiştir. Fransa bu prene ve Romanya halkına her türlü desteği gizli olarak vermiştir. İngiltere de Fransa'yı desteklemekten geri durmamıştır. Romanya meclisinde vekillerin padişah ile ilgili olumlu konuşmaları ve Prens Şarl'ın İstanbul'a gelerek Sultan Abdülaziz'e sadakatini bildireceğini söylemesi ile olay kapanmış ve Osmanlı Devleti onu prens olarak tanımaya karar vermiştir.³¹⁵ Osmanlı Devleti biraz bekledikten sonra Carol'un prensliğini kabul ettiğini diğer Avrupalı devletlere bildirmiştir. Avrupalı devletlerde bu durumu onaylayınca Prens Şarl'ın Romanya'nın prensi olduğu onaylanmıştır.³¹⁶

Prens Carol'un prensliğinin onaylanması ile Romanya'nın birliği devamlı hale gelmiştir.³¹⁷ Albay Cuza'nın prenslik döneminde başlayan reform ve birlikteliği daha güçlü hale getirmek için atılan adımlar, Carol döneminde de daha güçlü şekilde atılmıştır. Cuza döneminde kabul edilen Statute Anayasası yerine Belçika modelli bir anayasa 13 Temmuz 1866 tarihinde kabul edilmiştir. Bu anayasada Osmanlı Devleti'nin ülke üzerindeki hâkimiyetinden söz edilmemiştir.³¹⁸ Yeni anayasa, ordu ve yürütme görevlerini Prens'e verirken, meclis yasamayı sadece vergi verenlerin oy kullanarak seçtiği vekillere verilmiştir.³¹⁹ 1866 tarihinde kabul edilen yeni anayasanın ilk dört maddesinde ülkenin ismi Romanya olarak kabul edilmiştir.³²⁰

Osmanlı Devleti', Romanya'nın statüsünü kabul etmek zorunda kalmış ve Osmanlı Devleti ile olan bağlar biraz daha zayıflamıştır. Romanya kazandığı bu haklarla bağımsızlığa giden yolda bir adım daha atmış, Romanya milli ve müstakil bir prenslik haline gelmiştir. Romanya'nın bağımsızlığını kazanması için son bir şans aramıştır.³²¹ O şans ise 1877-1878 (93 Harbi) Osmanlı Devleti'-Rus savaşı olacaktır.

³¹⁵ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/12.

³¹⁶ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye* [İ. HR], No. 223, 13014.

³¹⁷ Hale Şıvgın, "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti," *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 129 (1997), 22.

³¹⁸ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 204.

³¹⁹ Castellán, *Balkanlar Tarihi*, 322.

³²⁰ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 124.

³²¹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 3/13.

2.3. 1877-1878 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı (93 Harbi) ve Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması

2.3.1. 1866-1877 Tarihleri Arasındaki Süreç

Paris Barış Antlaşması'nın yapılmasından sonraki 10 yıllık dönemde Romanya, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde kalmıştır. Bu süreçte Romanya bağımsızlık sürecine doğru gitmeye devam etmiştir. Romanya, Osmanlı Devleti'ne bağlı olmasına rağmen ilişkiler sadece zayıf bağlarla olmuştur. I. Carol'un Romanya prensi olarak seçilmesinden sonraki süreçte Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerinde herhangi bir ciddi olay yaşanmamıştır. 1866 tarihinde Avrupa seyahatine çıkan Sultan Abdülaziz geri döndüğü zaman Rusçuk şehrine uğramış bunu haber alan Carol sultanı ziyaret ederek ona bağlılığını bildirmiştir.³²²

Romanya'da Kasım 1868 tarihinde bir devrim girişimine ilişkin gelişmeler meydana gelmiştir. Konu ile ilgili Fransa, İtalya ve İngiltere devletleri Carol'u var olan antlaşmalara uyması için uyarmışlar ve halkın isteklerine kulak vermesini istemiştir.³²³ Tarihler 1860 ile 1870'leri gösterdiği dönemde Romanya uluslararası alanda daha fazla etkin ve diğer devletler daha fazla ilişkilerini güçlendirmek için yurtdışında konsolosluklar kurmaya başlamıştır. Viyana, Berlin, Roma ve Petersburg'da diplomatik birimler açmıştır.³²⁴ Romanya hükümeti bu süreçte diğer devletlerle olan ilişkilerini daha fazla güçlendirmek için diğer devletlerle bazı antlaşmalar imzalamıştır. 1871 tarihinde, Avusturya ve Sırbistan ile posta hatları ile ilgili bir antlaşma imzalamıştır. 1875-1876 tarihlerinde Avusturya ve Rusya ile ticaret antlaşması imzalamıştır. Bu antlaşmalarla Romanya bağımsız bir devlet gibi hareket etmiştir.³²⁵

Tarihler 1876'yı gösterdiğinde Osmanlı Devleti ile Romanya arasında bazı sıkıntılar baş göstermiştir. Taraflar arasındaki ilk olay, Osmanlı Devleti'nin Tuna Nehri civarında bulunan askerlerinin olmasından çekinmiştir. Romanya hükümeti bu askerlerin kendi üzerinde baskı ve bir askeri harekât riskinden çekindiği için kefil devletlerle bu konunun görüşülmesini istemiştir. Ancak asıl problem Temmuz ayında meydana

³²² Danişmend, *İzahlı Osmanlı Devleti Tarihi Kronolojisi*, 4/222.

³²³ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 125.

³²⁴ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 209-212-214.

³²⁵ Mircea Muşat vd., *From Ancient Dacia To Modern Romania* (Bucharest: Editura Ştiinţifică Şi Enciclopedică, 1985), 312.

gelmiştir. Osmanlı Devleti', Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ problemleriyle meşgulken Romanya, Osmanlı Devleti ile var olan ilişkilerle ilgili düzenlemeler yapmak istemiştir. Romanya hükümetinin Dışişleri Bakanı, 7 Temmuz tarihinde Osmanlı Devleti Hariciye Nazırı Safvet Paşa'ya bir nota ile kendileri arasındaki tabi-matbu ilişkileri düzeltmek istemiştir. Söz konusu nota da şunlar vardı;

- Devletin adının “*Memleketeyn*” yerine “*Romanya*” olarak kabul edilmesi,
- İstanbul'da bulunan ve “*kapı kethüdası*” olarak adlandırılan Rumen temsilcisinin diğer diplomatlarla eşit tutulması,
- Osmanlı Devleti'nde bulunan Rumenlerin diğer yabancılarla aynı statüye kavuşturulması,
- Romanya topraklarının dokunulmazlığının kabulü ve Tuna üzerindeki adaların taksiminin yapılması,
- Osmanlı Devleti ile Romanya arasında ticaret, posta ve telgraf ve firarilerin iadeleri konularında anlaşmaların imzalanması,
- Rumen pasaportunun Osmanlı Devleti'nce tanınması ve Osmanlı Devleti konsoloslarının diğer devletlerde bulunan Rumenlerin vatandaşlık işlerine karışmaması,
- Tuna Nehri'nde Osmanlı Devleti'-Romanya sınırının tespit edilmesi taleplerinde bulunulmuştur.³²⁶

Osmanlı Devleti bu istekleri kabul etmek istememiştir. Bu isteklere Avrupalı devletler de sıcak bakmamıştır. Fransa her zaman Romanya'nın isteklerine sıcak bakmasına rağmen bu istekleri tehlikeli bulmuş ve kabul edilemez olarak görmüştür. Aynı şekilde Rusya'da bu isteklere muhalif olmuştur. Osmanlı Devleti bu nota üzerine görüşmek bile istemeyerek bunları ileri bir tarihe atmak istemiştir. Ancak Osmanlı Devleti bazı gelişmeler üzerine bu isteklerin bir kısmını kabul etmeyi düşünmüştür. Ortaya çıkan gelişme ise 1877 yılında Rusya'nın Osmanlı Devleti ile savaş olasılığının artmasından dolayı Romanya'yı yanına çekmek istemiştir. Osmanlı Devleti'nin tutumunda yumuşama olmasına rağmen Romanya çıkacak savaşta tarafsız kalacağı

³²⁶ Mustafa Ali Mehmet, “Romanya'da Yayımlanan Belgelere Göre 1877 / 1878 Savaşından Önce Türk – Romen İlişkileri Hakkında Bazı Gözlemler,” *Uluslararası Midhat Paşa Semineri Bildiriler ve Tartışmalar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi Yayınları, 1986), 73–74. ; Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 127.

gerekçesiyle görüşme talebini reddetmiştir.³²⁷ Osmanlı Devleti'-Rus savaşıdan önce Osmanlı Devleti ile Romanya arasında meydana gelen diğer bir konu ise Kanun-ı Esasi'de Romanya ile ilgili maddeler üzerine yaşanmıştır. Söz konusu Kanun-ı Esasi'de Romanya için imtiyazlı eyalet tabirinin kullanılmasıydı. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti ile aralarında gerginliklerin oluşmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti anayasadaki bu maddenin yanlış anlaşıldığını ve Osmanlı Devleti'nin Romanya'nın içişlerine direk veya dolaylı olarak müdahale etmeyeceğini söylemiştir. Ancak Romanya kamuoyu bu durum üzerine Osmanlı Devleti''ne karşı cephe almış ve Ruslara karşı var olan önyargılarını bir kenara bırakarak Ruslarla işbirliğine hazırlanmıştır.³²⁸

2.4. 1877-1878 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı (93 Harbi) ve Romanya'nın Bağımsız Olması

1877-1878 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı'na doğru gidildiği dönemde Osmanlı Devleti', Balkanlarda ortaya çıkan isyanlarla mücadele etmiştir. 24 Temmuz 1875 tarihinde Hersek'te daha sonra 2 Mayıs 1876 yılında Bulgaristan'da isyanlar başlamıştır. Daha sonra Temmuz ayında Sırbistan ve Karadağ'da Osmanlı Devleti''ne karşı savaşa girmiştir.³²⁹ Romanya, Sırbistan ve Karadağ'ın Osmanlı Devleti''ne savaş açması karşısında tarafsızlığını ilan etmiştir.³³⁰ Osmanlı Devleti', Avrupalı devletlerin temsilcilerine birer genelge göndermiştir. Bu genelgede Osmanlı Devleti''nin, Sırp ve Karadağ'ın başlatmış oldukları savaşa karşı kendini savunmak için askeri harekete geçtiğini bildirmiştir. Balkanlarda çıkan bu isyanlar Avrupalı devletlerin ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale etmesine fırsat vermiştir. Osmanlı Devleti her ne kadar bu isyanlara askeri olarak müdahale edip bastırda da Rusya olaya el atarak Osmanlı Devleti''ni zor durumda bırakmaya çalışmıştır. Balkanlarda çıkan bu isyanları Rusya ve Avusturya desteklemekten geri kalmamıştır.³³¹ Osmanlı Devleti'nin bu isyanlara karşı askeri güç kullanarak bastırmak istemesinden dolayı, 1876 tarihin de Rusya, Prusya ve Avusturya temsilcileri Berlin'de toplanarak Berlin Momerandum'u adıyla bir bildiri hazırlayıp Osmanlı Devleti''ne iletmiştir.³³² Momerandum'u yayınlayan

³²⁷ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 113.

³²⁸ Beatrice Marinescu vd., "American Consular Reports About Romania's Struggle to Win Independence (1877.)," *East European Quarterly* 12/3 (1978), 349-350.

³²⁹ Ali İhsan Gencer, "Ayastefanos Antlaşması", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 4/225.

³³⁰ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 216.

³³¹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/14.

³³² Üçok, *Siyasi Tarih Dersleri*, 214.

devletler Osmanlı Devleti ile isyancılar arasında ateşkesin sağlanması ve daha sonra isyancılarla masaya oturup ıslahatlarla ilgili anlaşmasını istemiştir. Savaşta ortaya çıkan zararların Osmanlı Devleti tarafından tazmini ve yapılacak ıslahatların Avrupalıların denetiminde yapılması ile ilgili fikirler beyan edilmiştir.³³³

Osmanlı Devleti bu şartları kabul etmemiş, isyancılarda Rusya'dan yeni silahlar ve eksikliklerini tamamlamıştır. 25 Eylül 1876 tarihinde isyancılar tekrar saldırıya geçmiştir. İsyancıların durmaya niyetinin olmadığını anlayan Osmanlı Devleti', 29 Ekim tarihinde Morova'daki Sırp isyancıları yenmiştir. Böylece Belgrad yolu Osmanlı Devleti''ne açılmıştır. İsyancıların zor duruma girdiğini gören Rusya, durum üzerine bir adım ileri giderek 31 Ekim günü Osmanlı Devleti''ne bir ulti-matom vermiştir.³³⁴ Yaşanan gelişmeler üzerine İngiltere araya girerek söz konusu problemin bir konferans ile çözülmesini ortaya atmıştır.³³⁵ Osmanlı Devleti söz konusu ulti-matomda sunulan 6 hafta ile iki ay arasında isyancılarla ateşkes antlaşması yapmasını kabul etmiştir. Çünkü Osmanlı Devleti', Rusya ile çıkacak bir savaşta Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti''ne yardım etmeyeceğini düşünmüştür. Bu yüzden Osmanlı Devleti askerlerine ateşkes emri vermiş, savaşı bitirmiştir ve İngiltere'nin konferans teklifini kabul etmek zorunda kalmıştır.³³⁶

2.4.1. Tersane Konferansı (İstanbul Konferansı)

XIX. yüzyıldan beri devam eden Rus tehlikesine karşı Osmanlı Devleti devlet adamları, devlet ve milletleri için önemli bir tehdit meydana getiren Rusya Devleti'ne karşı, İngiltere ve diğer Avrupalı devletlerle ittifak kurmaya büyük önem vermiştir. Osmanlı Devleti'nin izlemiş olduğu bu politika günün şartlarına göre çok doğru olarak yorumlanmıştır. Balkanlarda çıkan isyanlarda Rus subay ve gönüllülerince desteklenmiş olan Sırp isyancılar, Osmanlı Devleti tarafından büyük bir hezimete uğratılmış ve Osmanlı Devleti', Sırlara barış şartlarını iletmiştir. Osmanlı Devleti'nin barış isteklerini Avrupalılar çok ağır bulmuştur. Rusya ise Panslavizm akımının meydana getirdiği propaganda nedeniyle savaşa müdahale etmiştir. Rusya, Avusturya'nın Osmanlı Devleti lehinde bir tavır almasından çekindiği için Avusturya imparatoru François Joseph'e bir

³³³ Gürsel, *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri*, 125.

³³⁴ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/16.

³³⁵ Mithat Aydın, "Sir Henry G. Elliot'un İstanbul Büyükelçiliği (1867-1877) Dönemindeki Bazı Büyük Siyasi Olaylara Bakışı," *OTAM* 18/18 (2005), 44.

³³⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Tersane Konferansının Mukarreratı Hakkında Şûra Mazbatası," *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 6/9 (1954), 123-124.

teklif de bulunmuştur. Söz konusu teklifte, Balkanları birlikte işgal etmeyi önermiştir. Ancak Avusturya imparatoru Joseph, bu teklifin ağır sonuçları olacağından pek fazla yanaşmamıştır.³³⁷ İngiltere ise bu durumdan kaygılanmaya başlamıştır. Süreçte İstanbul'da bir saltanat darbesi gerçekleşmiş ve Sultan Murad tahttan indirilip yerine II. Abdülhamid tahta geçmiştir.³³⁸ Osmanlı Devleti', Avrupalı devletlerin göndermiş olduğu izahnamedeki bütün isteklerini yayınlayacağı Kaanun-ı Esasi ile ilan edeceğini söylemiştir. Bu süreçte Rusya, Osmanlı Devleti''ne bir ultimatom vermiş ve sınıra asker göndermeye başlamıştır.³³⁹ Rus Çar'ı eğer bu problemi Avrupalı devletler çözmeye niyetleri yoksa kendisinin buna tek başına hazır olduğunu duyurmuştur. Sert rüzgârlar esmeye başlamıştır. Rusya, maksadının Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan Hristiyan halkın şartlarını iyileştirmek olduğunu ve maksadının işgal olmadığını beyan etmiştir. Rusya'nın en büyük korkusu kendisine karşı Kırım Savaş'ında oluşan bir ittifakın meydana gelmesiydi. Bu yüzden en büyük çekincesi İngiltere'ydi. İngiltere, Uzakdoğu da bazı problemlerle ilgilendiği için Avrupa'da olası bir savaş taraftarı değildi. Bu yüzden söz konusu problemi Paris Antlaşmasında imzası bulunan devletlerin bir konferansta çözüme kavuşturmasını önermiştir.

Tersane Konferansı, 1875 yılında Hersek isyanı ile başlayan ve daha sonra Bulgar isyanı, Osmanlı Devleti'-Sırp-Karadağ savaşıyla süren problemleri ile ilgili çözüm bulmak için toplanmıştır. Paris Antlaşmasında taraf olan devletlerin temsilcileri Aralık ayında İstanbul'a gelmeye başlamıştır.³⁴⁰ İngiltere temsilcisi Lord Salisbury, Berlin'de Bismarck ile bazı temaslarda bulunmuş ve söz konusu ıslahatlarla ilgili Osmanlı Devleti''ne zaman verilmesini, bu yapılmazsa meydana gelecek zorlamanın Rusya'nın tek başına değil de bütün Avrupalıların birlikte halletmesini bildirmiştir. Rusya'nın tek başına girişeceği olası bir harekât bütün Avrupalıları etkileyeceğini de eklemiştir. Ancak Bismarck bu endişenin yersiz olduğunu ve Rusya'nın Bulgaristan'ı işgal etmesinde bir sakınca görmediğini beyan etmiştir. Almanya İmparatorluğu bir beyan yayınlamış ve şark meselesi ile ilgili tarafsız kalacağını, Rusya ile Avusturya ile iyi ilişkiler kurmaktan başka gayesinin olmadığını bildirmiştir. Bu sırada diğer Avrupalı devletlerin temsilcileri olan;

³³⁷ Aksu, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/236.

³³⁸ Cevdet Küçük, "*Abdülhamid II*", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1988) 1/217.

³³⁹ Uzunçarşılı, *Tersane Konferansının Mukarreratı Hakkında Şura Mazbatası*, 123-124.

³⁴⁰ Mahir Aydın, "Doksanüç Harbi", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 9/498.

Almanya'yı Baron Werther, Avusturya'yı Kont Zichy, Fransa'yı Burgonya dükü Chaudordy, İtalya'yı Kont Corti ve Rusya'yı General Ignatiev İstanbul'a gelmiştir.³⁴¹

Konferans başlamadan önce Osmanlı Devleti'nin konferans görüşmelerine dâhil olup olmayacağı tartışılmıştır. İngiltere olumlu görüş bildirmiş, Rusya ise karşı görüş bildirmiştir. Yapılan tartışmalar sonucunda her iki görüşün ortasına karar verilmişti. Söz konusu karara göre devletler Osmanlı Devleti'ne sunulacak program üzerine anlaşacak daha sonra Osmanlı Devleti temsilcileri müzakerelere katılacaktı. Taraflar genel olarak şu fikirler üzerine birliğe varmıştır; Sırp ve Bulgar'ın yaşadığı vilayetlere halkın daha fazla katılması, Hristiyanlarla, Müslümanların kesin eşitliği ve mahalli ve idari muhtariyet verilmesinde anlaşmıştır. Bu kararlar doğrultusunda bir vilayet olarak birleştirilen Bosna-Hersek ile Sofya ve Tırnova merkez olmak üzere ikiye bölünen Bulgaristan için bazı nizamnameler oluşturulmuştur.³⁴²

Konferans İstanbul'daki Bahriye Nezaretinde, Osmanlı Devleti Hariciye Nazırı Saffet Paşa başkanlığından başlamıştır.³⁴³ Osmanlı Devleti görüşmelerin başladığı gün Mithat Paşa'nın önerisiyle Kaanun-Esasi'yi ilan etmiştir. Hariciye Nazırı Saffet Paşa açılış konuşmasını yaptığı esnada top sesleri duyulmuştur. Bunun üzerine Osmanlı Devleti'nde meşrutiyetin ilan edildiğini, anayasal bir düzene geçildiğini ve artık söz konusu reformlara gerek kalmadığını söylemiştir. Osmanlı Devleti'nin böyle yapmasının bir diğer nedeni ise İngiltere'nin kendisine destek vereceğini düşünmüştü. Konferansa katılanlar söz konusu bu gelişmelerin çalışmaları engellemek için yapıldığını düşünmüştür. Bu gelişmeye rağmen konferans devam etmiştir.

Konferans temsilcileri 23 Aralık gününden 20 Ocak 1877 tarihine kadar 9 defa toplanmıştır.³⁴⁴ İstanbul Konferans'ının sonucuna göre; Sırbistan'ın savaştan önceki halinin devamına, Karadağ ve Hersek'e belli yerlerin verilmesine, Bosna, Hersek ve Bulgaristan'a muhtariyetin verilmesine karar verilmiştir.³⁴⁵ Osmanlı Devleti'nin konferansta verilen önerilere Kaanun-Esasi'yi göstererek olumsuz bir tavır almıştır. Görüşmelerin böyle sonuçlanmasını istemeyen Avrupalı devlet yeni bir protokol hazırlamıştır. Bu protokole göre; Sırbistan ve Karadağ için talep edilen topraklar ileri bir zamana ertelenmiştir. Bosna-Hersek'e bir vali görevlendirilmesi ile ilgili Osmanlı

³⁴¹ Aksu, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/236-241.

³⁴² Aksu, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/236-241.

³⁴³ Mahmud Celaleddin Paşa, *Mir'at-i Hakikat* (İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1979), 2/80.

³⁴⁴ Danişmend, *İzahlı Osmanlı Devleti Tarihi Kronolojisi*, 4/292.

³⁴⁵ Uzunçarşılı, *Tersane Konferansının Mukarreratı Hakkında Şura Mazbatası*, 131.

Devleti'nin sadece beş yıl Avrupalı devletlerin fikrini alacaktır. Slavca gibi Türkçe'nin de kullanılması kabul edilmiştir. Konferansta alınan ıslahatların 3 ay içinde yerine getirilmesini ve bir komisyonun kurulması kararları 15 Ocak'ta Osmanlı Devleti'ne bildirilmiştir.³⁴⁶ Kaanun-ı Esasi'ye ilan edildikten sonra toplanması gereken meclis daha toplanmamıştı. Söz konusu konferansın sonuçlarının Meclis-i Umumi'de konuşulmasına karar verilmiştir. Osmanlı Devleti', 180 Müslüman ve 60 Gayr-ı Müslüm'lerden oluşacak bir meclis toplamıştır. Meclis konferans sonuçlarını görüşmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti ordusu Sırbistan ve Karadağ savaşlarında yorulmuş halde bulunan ordu ile bir savaşa girilemeyecek durumda olması Padişahı tedirgin etmiştir ve buna engel olmak istemiştir. Padişah savaş taraftarı değildi. Bu konu hakkında görüşmek isteyen Padişah, konu üzerine görüşmek için Midhat Paşa, Namık Paşa, Mahmud Paşa, Redif Paşa, Said Paşa ve Şeyhülislam Hayrullah Efendi'yi çağırarak bir meclis kurmuştur. Kurulan mecliste Mithat Paşa ve onu destekleyenler savaş tarafında görüşlerini bildirmişler ve Padişahın bunu kabul etmekten başka çaresi kalmamıştır. 18 Ocak 1877 yılında meclis konferans tekliflerinin kabul edilmesini reddetmiş ve karar Hariciye Nazırı Saffet Paşa tarafından 20 Ocak günü Avrupalı devletlere bildirilmiştir.³⁴⁷ Bunun üzerine bütün Avrupalı temsilciler İstanbul'dan ayrılmıştır.³⁴⁸

Konferans da bir sonuç alınmamasından sonra Osmanlı Devleti', Sırbistan ile 1 Mart 1877 tarihinde bir anlaşma yapmıştır. Söz konusu antlaşmaya göre Sırbistan ile savaştan önceki durum kabul edilmiştir. Aynı antlaşma Karadağ ile de yapılmak istendi ama Karadağ bir türlü antlaşmaya yanaşmadı. Bu yüzden ateşkes iki ay daha uzatılmıştır.

İstanbul Konferansı'nın sonuçsuz kalmasından sonra Rusya girişimlerine devam etmiştir. Rusya diplomatik girişimlerde bulunarak Balkanlardaki problemi kendi istediği şekilde çözmek istemiştir. Avusturya, Rusya'nın tek başına doğu sorununu çözmesini istemiyordu ve bu yüzden diplomatik çözüme destek veriyordu. Almanya, Rusya ve Avusturya'nın müttefikliğini sağlamlaştırmak için bir antlaşma yapmak için 15 Ocak 1877 tarihinde Budapeşte'de Rusya ile Avusturya'ya bir antlaşma imzalatırmıştır. Söz konusu antlaşmaya göre; Avusturya, Bosna-Hersek'i işgal edecek; buna karşın Rusya, Balkanlarda rahat hareket edecek ama büyük Slav devleti için çalışmayacaktı.³⁴⁹ Bu antlaşma ile Avusturya olası bir savaş durumunda Rusya lehine tarafsız kalacaktı. Rusya,

³⁴⁶ Aksu, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/241.

³⁴⁷ Uzunçarşılı, *Tersane Konferansının Mukarreratı Hakkında Şura Mazbatası*, 131.

³⁴⁸ Aksun, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/266.

³⁴⁹ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 191.

Avusturya ve Almanya'nın desteğini aldıktan sonra Fransa ve İngiltere'nin de desteğini almıştır. İstanbul Konferansı'nın sonuçsuz kalmasından dolayı Avrupalı devletler problemi çözmek için Londra'da toplanmaya karar vermiştir. Rusya, Londra Protokolü'nün hazırlanmasında ve Osmanlı Devleti'ne dayatılmasından önemli rol oynamıştır. Londra'da bulunan Rus elçisi Schouvalow ile İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Henry Stanley tarafından hazırlanan ve Almanya, Fransa ve Avusturya'nın da destekleyip imzaladığı Londra Protokolü, Osmanlı Devleti'ne 31 Mart 1877 tarihinde gönderilmiştir.³⁵⁰ Protokole göre; Osmanlı Devleti daha önce Gayr-ı Müslümler için söz verdiği ıslahatları yapacak ve bu ıslahatların uygulanmasını Avrupalı devletlerin İstanbul'da oluşturacakları bir komisyon tarafından takip edilecekti. Ayrıca Osmanlı Devleti var olan asker sayısını azaltacaktı.³⁵¹ Londra Protokolü'nün Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemesi durumunda Avrupalı devletlerin kendi menfaatleri için lazım gelen adımları atacağını bildirmiştir.³⁵² Bu protokol ile Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'nin karşısında ve Rusya'nın yanında olmuşlardır. Osmanlı Devleti bu protokolün 1856 yılında yapılan Paris Antlaşması'na aykırı olduğunu açıklamıştır. Söz konusu protokol hazırlanırken Avrupa sistemi içinde bulunan Osmanlı Devleti çağırılmamıştır. 19 Mart tarihinde toplanan Osmanlı Devleti Meclisi bu protokolün şeref ve haysiyetlerini hiçe saydığını söylemiştir. Tek başına kalan Osmanlı Devleti', tüm bu olumsuzluklara rağmen 12 Nisan tarihinde bu protokolü reddettiğini duyurmuştur.³⁵³

2.4.2. 93 Harbi'nin Başlaması

Rusya'ya göre Osmanlı Devleti', Londra Protokolü'nü kabul etmeyerek Balkanlarda barış ve güvenliğini tehdit eden bir konuma düşmüştür. 22 Nisan tarihinde Rus maslahatgüzarı Osmanlı Devleti ile olan bütün ilişkilerin kesildiğini bildirmiştir.³⁵⁴ 1875 tarihinden beri Balkanlarda devam eden problemi çözmek ve kendi çıkarlarını korumak için harekete geçmiş ve 19 Nisan 1877 tarihinde Avrupalı devletlere savaş kararını bildirmiştir. Avrupalı devletlerden Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya ve Avusturya tarafsızlıklarını duyurmuştur. İngiltere tarafsızlığını belirli şartlara

³⁵⁰ Yuluğ Tekin Kurat, "Henry Layard'ın İstanbul Elçiliği 1877-1880," *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Yayınları* (1968), 20.

³⁵¹ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 192.

³⁵² Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 2/261-262.

³⁵³ 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı Zaman Dizini (Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, 2004), 19.

³⁵⁴ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 133.

bağlamıştır. Eğer çıkarları tehdit edilirse tarafsızlığını bozacağını bildirmiştir.³⁵⁵ Rusya'nın bu savaşta Osmanlı Devleti topraklarında yaşayan Hristiyan ve Slavlar için gerçekleştirdiğini bildirmesine rağmen asıl gayesi; Karadeniz'i ve Boğazları kontrol altına almaktır. Kendisi için ortamı iyi bulan Rusya, 24 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiğini bildirmiştir.³⁵⁶ 24 Nisan 1877 tarihinde Rus Çarı bir beyanname yayınlamıştır. Söz konusu beyanda; Osmanlı Devleti'nin topraklarında yaşayan Hristiyanlara karşı olumsuz davranışları ve var olan problemleri çözmek için Avrupalı devletlerle birlikte istenilen ıslahatların uygulanmak istememesinden dolayı savaş kararı almıştır. Tersane Konferansı ve akabinde Londra Protokolü'nün, Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemesi üzerine Rusya'nın askeri müdahaleye karar verdiğini ve bu yüzden Çar'ın Osmanlı Devleti sınırlarını geçmek için ordusuna emir verdiğini bildirmiştir.³⁵⁷

2.4.3. Osmanlı Devleti ve Rusya'nın Ordusunun Durumu

II. Abdülhamid, İstanbul Konferansı sırasında savaş ihtimalinin ortaya çıkması üzerine, ordunun vaziyetini kontrol etmek için Sadrazam Mithat Paşa'nın başkanlığında bir komisyon kurmuştur. Söz konusu komisyonun ordunun toplamda ne kadar olduğu ile ilgili çelişkili bilgiler karşısında şaşırılmıştır. Mithat Paşa, ordunun toplam sayısını 300.000 olduğunu belirtmiştir. Savaş başladığı zaman Serasker Redif Paşa ordunun mevcudu hakkında bir liste hazırlamıştır. Bu listeye göre ordu toplamda 490.000 kişiden oluşuyordu. Bu askerlerin 309.800'ü Balkanlarda, 101.100'ü Anadolu'nun doğu kuzeyinde ve geri kalanlar ülkenin çeşitli bölgelerinde görevliydi. Osmanlı Devleti ordusunun, Rusya ile savaşacak toplam asker sayısı yaklaşık 287.000 civarındaydı.³⁵⁸ Bunların içinde eğitimsiz asker sayısı oldukça fazlaydı.

Ordunun büyük çoğunluğu gönüllü askerlerden oluşuyordu. Osmanlı Devleti ordusu askeri mühimmat ve teçhizat bakımından eksiklikleri vardı. Askeri taşıt konusunda ve sağlık personeli bakımından eksikti. Bu eksikler askerin hareket gücünü sınırlamaktaydı ve hantal bir duruma getirmişti. Osmanlı Devleti', ordusunu 7 parçaya bölmüştür. Rumeli ordunun başına Serdarı Ekrem Abdülkerim Paşa getirilmiş ve emrine

³⁵⁵ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 1/377.

³⁵⁶ Nedim İpek, "1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı", *Türkler Ansiklopedisi* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 13/16.

³⁵⁷ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, 2/275-276.

³⁵⁸ Aydın, *Sir Henry G. Elliot'un İstanbul Büyükelçiliği (1867-1877) Dönemindeki Bazı Büyük Siyasi Olaylara Bakışı*, 498.

Müşir Ahmet Eyüp Paşa Harekât Komutanlığına verilmiştir. Vidin kuvvetlerinin başına Osman Paşa, Rusçuk kuvvetlerinin başına Eşref Paşa getirilmiştir. Karadağ kuvvetlerinin komutanlığını Müşir Süleyman Paşa'daydı. Anadolu cephesindeki askerlerin komutanlığına Ahmet Muhtar Paşa getirilmiştir. Anadolu cephesinde, Batum Ordusu komutanlığına Derviş Paşa ve Erzurum Valiliğine ise İsmail Paşa görevlendirilmiştir.³⁵⁹ Serdarı Ekrem ve askeri Paşalar çok yaşlı ve askeri bilgileri bulunmayanlardı. Rusya'nın ordusunu inceleyecek olursak, Rusların savaş boyunca asker sayısının değiştiği görülmektedir.

Ancak genel olarak Rusya'nın balkanlarda 220.000 ile 250.000 arasında değiştiği, Anadolu cephesinde ise 125.000 ile 160.000 arasında asker sevk etmiştir. Bu sayının üzerine Rusya'nın yanında savaşa giren 60.000 Romanya askeri de eklenecekti. Rus ordusunun Rumeli komutanlığına Veliht Nikola getirilmiş, aynı zamanda Kışnev'de bulunan Çar da ordusunun başında bu mevkide beklemekteydi. Anadolu komutanlığına ise Çar'ın diğer kardeşi Grandük Mişel görevlendirilmiştir.³⁶⁰ Osmanlı Devleti ordusu Balkanlarda Tuna Nehri'nin gerisinde bir savunma cephesi oluşturmuştur. Osmanlı Devleti', Romanya'ya askeri olarak giremediği için kuzeye asker gönderememiştir. Bundan dolayı iki ayrı savunma cephesi oluşturmuştur. Bu cephelerin bir tanesi Varna'dan Vidin bölgesinde oluşturulmuştur. Silistre, Rusçuk, Niğbolu ve Vidin ilk savunma merkezleri olmuştur. Bunların gerisinde Şumnu ile Varna ve Sofya'da büyük askeri yığınaklar yapılmıştır.³⁶¹

Rusya'nın Tuna cephesindeki hedeflerine ulaşabilmesi için Osmanlı Devleti''ne bağlı olan Romanya topraklarını geçmesi gerekiyordu. Rusya'nın Balkanlardaki hedefi Tuna Nehri'ni geçip oradan Edirne'ye kadar ulaşmaktı. Rusya hedeflerine ulaşmak için Romanya ile anlaşmak istemiştir. Romanya ilk başta tarafsız kalacağını açıklamıştır. Ama Rusya'nın topraklarından geçmeye kararlı olduğunu anlayınca Rusya ile anlaşmaya başlamıştır. 24 Nisan 1877 tarihinde savaş başlamıştır. Rus ordusu batıdan Tuna Nehri'ni, doğudan ise Arapçayı'nı geçerek savaşa başlamıştır.³⁶²

³⁵⁹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/44.

³⁶⁰ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/44.

³⁶¹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/45-46.

³⁶² İpek, *1877-1878 Osmankı-Rus Savaşı*, 16.

2.4.4. Rusya – Romanya İttifakı

Osmanlı Devleti', Balkanlarda meydana gelen isyanlarla ilgilendiği sırada Romanya var olan fırsatları değerlendirmek istemiştir. Bunun için Osmanlı Devleti''nden birtakım isteklerde bulunmuştur. Temmuz 1876 tarihinde Osmanlı Devleti''ne verdiği nota ile hedeflerine ulaşamazsa da girişimlerini sürdürmüştür. Osmanlı Devleti ilk önce Romanya'nın isteklerini görmezden gelmiştir ama Rusya ile savaş ihtimalinin ortaya çıkması ile bu isteklere sıcak bakarak Romanya ile bir ittifak yapmak istemiştir. Ancak Romanya bu sefer tarafsızlık politikası uygulayarak Osmanlı Devleti'nin politikasına sıcak bakmamıştır. Bu süreçte Romanya, Rusya ile müttefik olmak istemiş, Rusya'nın askerlerini kendi topraklarından geçmesine izin veren bir antlaşma ile direk olmasa da dolaylı olarak savaşa katılmıştır. Rusya, Osmanlı Devleti ile savaş ihtimalinin ortaya çıktığı 1876 tarihinde Romanya ile antlaşma girişimlerine başlamıştır.

Romanya temsilcisi I. C. Bratianu ile Rus temsilcileri arasında 11 Ekim 1876 tarihinde Kırım'ın Livadi bölgesinde görüşmüş ve anlaşmaya varmıştır. Söz konusu antlaşmaya göre, olası bir Osmanlı Devleti'-Rus savaşında, Rus orduları Romanya topraklarından geçmesine izin vererek ve Rusya, Romanya'nın toprak bütünlüğünü koruyacaktı.³⁶³ Rusya, 1876 yılının Kasım ayında askerlerinin Romanya topraklarından geçmesine izin alacağı bir antlaşma imzalamak için Romanya'ya bir bildiri göndermiştir. Kırımda başlayan ve altı ay süren antlaşma girişimleri olumlu sonuçlanmış ve 16 Nisan 1877 tarihinde antlaşma yapılmıştır. Söz konusu antlaşma gereğince Rusya, Romanya demir yollarını savaş dönemi boyunca kullanacak ve Romanya'ya ücret verecekti, bunun karşılığında Romanya'nın toprak bütünlüğü garanti ediyordu.³⁶⁴

Bu antlaşma yapıldıktan sonra Romanya Dışişleri Bakanı Mihail Kogalniceanu bu antlaşmanın Osmanlı Devleti ile savaş anlamına gelmediğini duyurmuştur.³⁶⁵ Bu antlaşmadan kısa bir süre sonra başlayan Osmanlı Devleti'-Rus savaşında tarafını belli etmeye başlamış ve 12 Nisan 1877 günü ülkede genel seferberlik uygulamıştır. 18 Nisan günü ise askerlerini Tuna bölgesinde savunma pozisyonuna geçirmiştir. Romanya hükümeti dört gün sonra Osmanlı Devleti ile olan bütün ilişkileri kestiğini bildirmiştir.³⁶⁶ Osmanlı Devleti yapılan bu antlaşmaya ve Romanya'nın tutumlarına rağmen onu

³⁶³ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 216.

³⁶⁴ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 231.

³⁶⁵ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 115.

³⁶⁶ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 217.

kendisine bağılı gibi görmeye devam etmiştir. Hatta Osmanlı Devleti', 22 Nisan tarihinde Romanya Prensi Carol'a bir mektup göndermiş ve Romanya askerlerinin Silistre'de bulunan ordusuna katılmasını istemiştir.³⁶⁷ Ancak Romanya askerleri Osmanlı Devleti ordusuna katılmamıştır.

Bu isteğinin olumsuz cevap alınca Osmanlı Devleti', Romanya'ya karşı sertleşmiştir. Rusya ile yapılan ittifak anlaşmasının Romanya meclisinde onaylanacağını haber veren Serdarı Ekrem, Romanya'ya karşı düşman gözüyle bakılmasını istemiştir.³⁶⁸ Rusya, Romanya ile yaptığı antlaşma daha mecliste onaylanmadan askerlerini Romanya topraklarından geçirmeye başlamıştır. Bundan sonra 11 Nisan günü söz konusu antlaşma ve Osmanlı Devleti''ne karşı savaş talebi Romanya meclisinde onaylanmıştır. Bu karar üzerine Osmanlı Devleti', Romanya'ya karşı düşman gibi hareket edilmesini emir etmiştir. Osmanlı Devleti 3 Mayıs tarihinde Serdarı Ekrem Nadir Paşa'ya bir emir göndermiş ve Romanya'nın bazı bölgelerine saldırı emretmiştir. Ancak halka kötü muamele edilmesinden kaçınılmasını istemiştir.³⁶⁹

Osmanlı Devleti''ne savaş ilan eden Romanya hükümeti kısa bir süre sonra 21 Mayıs günü bağımsızlık kararını meclisten geçmiştir.³⁷⁰ Romanya meclisinin bağımsızlık ilan etmesi üzerine halk büyük bir kutlama yapmış ve Prens Carol tebrik edilmiştir.³⁷¹ Romanya hükümeti ilan ettiği bağımsızlık kararını Osmanlı Devleti''ne kabul ettirmek için bu savaşı önemli bir fırsat olarak görmeye başlamış ve Haziran ayında Rusya'nın yanında savaşa katılmıştır. Rusya, Osmanlı Devleti''ne karşı başlattığı savaşta Balkan cephesinde Romanya sayesinde çok az problem yaşayarak büyük başarılarla imza atmıştır.³⁷² Rus askerleri 1 Haziran tarihinde Bükreş'e ulaşmıştır. 26 Haziran günü Rus birlikleri Zimnice'den Zıştovi'ye çıkmıştır. 24 Nisan günü Rusya savaşa başlamıştır. Rus ordusunun bir kolu Kalas'tan Tuna Nehri'ni geçip Maçın bölgesini aldıktan sonra Dobruva'nın güney kesimine doğru hareket etmiştir. Maçın bölgesini savunan Osmanlı Devleti birlikleri, Rus ilerleyişine karşı yetersiz kalmıştır. Rus birlikleri 26-27 Haziran günü Tuna'yı başka bir yerden daha geçerek Rusçuk ve Niğbolu'ya girmiştir.

³⁶⁷ Jorga, *Osmanlı Devleti İmparatorluğu Tarihi*, 5/478.

³⁶⁸ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 140.

³⁶⁹ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 141.

³⁷⁰ 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı Zaman Dizini, 29.

³⁷¹ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 141.

³⁷² Meram, *Türk-Rus İlişkileri Tarihi*, 197.

Osmanlı Devleti destek unsurları Zıştov'da Rus birliklerini durdurmakta yetersiz kalmıştır. Rus General Gurko emrindeki 10 tabur piyade, 11 bölük süvari ve 32 top ile birlikte 30 Haziran günü Tırnova'ya taarruz etmiştir.³⁷³ Bu Rus bölüğünün amacı Balkanlardaki önemli geçitleri kontrol altına aldıktan sonra Bulgaristan topraklarını işgal etmek, Bulgarları darbeye zorlayarak Edirne-Sofya demir yoluna ulaşp, Osmanlı Devleti ordusunun ikmal yollarını kesmekti. 1 Temmuz tarihinde Tırnova'yı ele geçiren Gurko, buradan Şıpka boğazını ele geçirmek istemiştir. Ama Şıpka'nın Osmanlı Devleti ordusu tarafından korunduğu haberini alması üzerine Hainköy geçidinden geçerek burayı arkadan kuşatmak istemiştir. Osmanlı Devleti kontrolünde bulan Hainköy'deki Osmanlı Devleti birlikleri az ve tecrübesiz olduğundan Ruslara karşı fazla bir mukavemet gösteremeyip 14 Temmuz günü buradan ayrılmak zorunda kalmıştır. Rus ordusu Hainköy'ü aldıktan sonra 16 Temmuz günü Niğbolu'yu ve 19 Temmuz'da ise Şıpka geçidini ele geçirmiştir.³⁷⁴

Yaşanan bu mağlubiyetler üzerine Serdarı Ekrem Abdülkerim Paşa görevden alınmış ve yerine Mehmed Ali Paşa Tuna Ordusunun başına getirilmiştir. Rus ordusunun hızlı ilerleyişi Temmuz ayında Plevne önlerine gelince durdurulmuştur. Plevne, Osman Paşa emrindeki askerlerle savunuluyordu. 20 Temmuz'da Plevne'ye ilk saldırıyı yapan Rus ordusu büyük kayıplar vererek Niğbolu ve Zıştovi'ye geri çekilmek zorunda kalmıştır.³⁷⁵ Yaşanan bu yenilgi üzerine Rus ordusu bir kez daha 30 Temmuz günü saldırıya geçmiştir. Ama tekrardan geri çekilmek zorunda kalmıştır.³⁷⁶ Yapılan bu ikinci saldırıdan da başarısız olan Ruslar, Romanya'dan yardım talep etmiştir.³⁷⁷ Savaş ilk başladığı zaman Romanya Prensi Carol, Rusya'ya başvurarak askeri olarak askeri destek vermek istemişse de Ruslar kendi ordusunun yeterli olduğunu söylemiştir. Ancak Plevne önlerinde başarı sağlayamayan Rus ordusu, Romanya'dan yardım talep etmek zorunda kaldı.

31 Temmuz günü Rus Çar'ı II. Aleksandr ile Carol görüşmeye başlamış ve varılan antlaşma gereğince, Romanya ordusu Tuna'nın Zimnicea ve Zıştovi de savunma

³⁷³ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/47.

³⁷⁴ Constantin Olteanu, "Plevne Muharebesinde Romen Ordusu," çev. A. Onur, *Askeri Tarih Bülteni* 5/10 (1980), 131.

³⁷⁵ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 143.

³⁷⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/49.

³⁷⁷ Akdes Nimet Kurat, "Panslavizme," *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi* 1-2-3-4 (Haziran-Eylül-Aralık 1953), 271.

pozisyonuna geçmesini ve Rus birliklerine yardım üzerine anlaşmaya varmıştır.³⁷⁸ Bu antlaşma gereğince yaklaşık 40.000 Romanya askeri Plevne'ye gönderilmiştir.³⁷⁹ Romanya askerleri Rus askerleri ile birlikte 6 Ağustos tarihine kadar Tuna'nın güneyine geçmiştir. Romanyalı yetkililerle Rus askeri yetkilileri kendi aralarında bir askeri antlaşma daha yapmıştır. Söz konusu antlaşmaya göre; Romanya askerleri sadece Plevne'de Ruslara yardım edecek ve Romanya askerleri Batı Ordusu adıyla Prens Carol komutasında bulunacak. Bu Batı Ordusu'nun kurmay başkanlığına Rus General Zotov atanmıştır.³⁸⁰

Romanya ordusu ile Rus ordusunun birleşmesinden kısa bir süre sonra 8 Eylül tarihinde Romanya ordusu Grivita'ya sevk edilmiştir.³⁸¹ Romanya askerlerinin Rus askerlerine katıldıktan sonra tekrar Plevne'ye saldıran askerler tekrar mağlup olmuş ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Üst üste mağlup olan Rus askerleri, 13 Eylül de bir divan oluşturmuşlar ve saldırı taktiklerini değiştirerek Plevne'yi kuşatıp Osmanlı Devleti ordusunun dışarıdan yardım almasını engellemek ve Plevne'deki askerleri ikmallsiz bırakarak teslim olmaya zorlamaya karar vermiştir.³⁸² Alınan bu karar hemen uygulanmaya konmuş ve 24 Ekim tarihinde Plevne'deki Osmanlı Devleti ordusunun dışarı ile bütün ilişkisi kesilmiştir.³⁸³ Rus askerleri tarafından dış dünya ilişkisi kesilen Osman Paşa, başkentten yardım talebinde bulunmuş ve eğer gerekli yardımlar gelmezse kendileri için durumun kötüye gideceğini haber vermiştir.³⁸⁴ Plevne ile ilgili Osmanlı Devleti'nin Viyana elçisi 9 Kasım günü başkente bir mektup göndererek, Plevne'de bulunan askerlerin en fazla 10 il 15 gün daha dayana bileceğini ve eğer yardım ulaşmazsa Osman Paşa ve askerlerin ya teslim olacağı ya da bir huruç harekâtı ile Rus çemberini aşarak kurtulmaya çalışacağını haber vermiştir.³⁸⁵

Ancak istenilen yardımları alamayan Osman Paşa ve askerleri 10 Aralık 1877 gününe kadar direnmeyi başarmıştır. Osman Paşa askerlerle yaptığı toplantı neticesinde 10 Aralık günü karşı saldırıya geçerek huruç hareketi ile Rus çemberini geçmeye karar

³⁷⁸ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 218.

³⁷⁹ Kurat, *Türkiye ve Rusya*, 84.

³⁸⁰ Olteanu, *Plevne Muharebesinde Romen Ordusu*, 136.

³⁸¹ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 218.

³⁸² 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı Zaman Dizini, 64.

³⁸³ Tahir Tamer Kumkale, "1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Harbi Balkan Cephesinde Plevne Savunmasından Günümüze Yansıyanlar," *Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri* (Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2001), 195.

³⁸⁴ Birbudak, *Romanya'nın Bağımsızlığını Kazanması*, 146.

³⁸⁵ Olteanu, *Plevne Muharebesinde Romen Ordusu*, 140-141-143.

vermiştir.³⁸⁶ Rus askerleri Plevne çevresine üç tane savunma çemberi oluşturmuşlardı. Osman Paşa ve askerleri ilk iki çemberi geçse de üçüncüyü geçememiş, Rus askerleri arasında kalmış ve teslim olmak zorunda kalmıştır.³⁸⁷ Romanyalı yetkililer, Rusya ile yaptıkları antlaşma gereği Plevne'yi aldıktan sonra görevlerini tamamlamıştır. Plevne komutanı Osman Paşa kente gelen Rus Çarı ve Prens Carol tarafından tebrik edilmiştir. Plevne de çok sayıda Osmanlı Devleti askeri esir düşmüş ve bunların bir kısmı Romanya'ya geri kalanlar ise Rusya'ya götürülmüştür. Romanya esir aldığı Osmanlı Devleti askerlerine iyi muamele etmiş ve Osmanlı Devleti ile yapılan antlaşma ile elindeki askerleri teslim etmiştir. Ancak Rusya bunun tam tersini uygulamış, esir aldığı askerlere kötü muamele etmiş ve geri vermekte direnmiştir.

Osmanlı Devleti', Plevne'yi kaybetmesi ile Balkanlardaki bütün direncini yitirmiştir. Bu da Rus ordusunun daha rahat ve hızlı hareket etmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti için işler doğu cephesinde de kötüye gitmiş ve Ruslar ilk önce Ardahan'ı almış ve hızla ilerlemeye başlayarak iç bölgelere hareket etmiştir. Osmanlı Devleti ordusu Ağustos ve Ekim aylarında Gedikler savaşında ve Yahni savaşında Ruslara karşı zaferler kazanmış olsalar da 4 Kasım tarihinde Deveboynu savaşında Ruslara kaybetmiş bunun neticesinde Kars düşmüştür. Kars'ı alan Ruslar hedef olarak Erzurum'u seçmiştir.³⁸⁸ Balkan cephesinde yaşanan Plevne kaybından sonra, 16 Aralık tarihinde Sırp, Rusların yanında Osmanlı Devleti''ne karşı savaşa katılmıştır. Sırp 10 Ocak 1878 tarihinde Niş'i, Karadağ ise Bar Limanını işgal etmiştir.³⁸⁹ Sırp ve Karadağlıların Rusya'nın yanında Osmanlı Devleti''ne karşı savaşa katılması ile Osmanlı Devleti zor bir duruma düşmüş ve barış yollarını aramaya başlamıştır.

2.5. Ayastefanos (Yeşilköy) Muahedesi

2.5.1. Osmanlı Devleti'nin Avrupalı Devletlerin Aracılığına Ümit Bağlaması

Osmanlı Devleti', Plevne yenilgisine kadar herhangi bir barış arayışına da girmemiştir. Bundan dolayı Avrupalı devletler savaşın gidişatına müdahale etmemiştir. Ancak Plevne'de alınan mağlubiyet üzerine Sırp ve Karadağlılarında savaşa dâhil olması ile Osmanlı Devleti ordusunun mukavemet gücü kırıldı ve Rusya'nın hızlı

³⁸⁶ Şahin, *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi*, 113.

³⁸⁷ 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü, 38.

³⁸⁸ Rifat Uçarol, "Gazi Ahmet Muhtar Paşa ve 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı," *1. Uluslararası Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ve Dönemi (1833-1900) Sempozyumu (Tokat: 5-7 Nisan 2000) Bildiriler* (Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Basımevi, 2004), 216-219.

³⁸⁹ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 120.

ilerleyişi karşısında barış yollarını aramaya başladı. Ruslar işgal ettiği Bulgaristan topraklarındaki Bulgarları silahlandırarak savaşa dâhil etmeye başlamıştır. Rusya, Balkanlardaki Slavlardan destek alarak Edirne ve İstanbul güzergâhında ilerlemeye başlamıştır.

Durumun kendisi için kötüye gittiğini anlayan Osmanlı Devleti için savaşın devam etmesi yeni felaketler doğuracağından Avrupalı devletler aracılığıyla barış teklifi yapmak istemiştir. Osmanlı Devleti ilk önce Paris Antlaşması'nda imzası bulunan devletlere başvurmuş ama bunlar cevap vermemiştir. Niş ve Bar şehirlerinin 10 Ocak 1878 tarihinde Sırp ve Karadağ'ın işgaline uğrayınca, II. Abdülhamit, İngiltere Kraliçesi'ne bir mektup göndererek tekrardan barış için arabuluculuk etmesini istemiştir.³⁹⁰ Ancak İngiltere, Osmanlı Devleti'nin bu isteğine olumlu cevap vermiş ve sadece barış için Rusya'ya başvurmasını söylemiştir. Avrupalı devletlerden isteği desteği bulamayan Osmanlı Devleti', İngiltere'nin cevabı üzerine cephelerdeki komutanları aracılığıyla ateşkes istemişse de Rus komutanlar başkentten ateşkes için bir emir almadıkları için görüşme yapamayacaklarını beyan etmiştir.

Osmanlı Devleti için tek bir başvuru yeri olarak Rus Çarı kalmıştır. Bunun üzerine Sultan II. Abdülhamit, Rus Çarı II. Aleksandr'a bir mektup göndererek ateşkes istediğini söylemiştir. Ancak Rus Çarı ateşkes için Grandük Nikola'ya başvurmasını söylemiştir. Rus başkomutanı Grandük Nikola ateşkes için barış şartlarının önceden görüşülüp kabul edilmesi şartı ile Osmanlı Devlet yetkililerini Kızanlık'a davet etmiştir.³⁹¹ Osmanlı Devleti', 14 Ocak 1878 günü Daire-i Askeriye'yi toplamış ve yapılacak görüşmeler için bazı şartlar için anlaşmıştır. Bu şartlar göre; barış görüşmeler Paris ve 1871 Londra protokollerine göre yapılacaktır. Romanya'nın bağımsızlığı ile ilgili ise Belçika tarzı tarafsız olma koşuluyla bağımsızlığının kabul edilmesi şartları ile Osmanlı heyeti Kızanlık'a gönderilmiştir.³⁹²

Kızanlık'ta başlayan ateşkes görüşmeleri sırasında Rus komutanın istekleri savaş öncesinde istenilen ıslahatlardan daha ağırdı. Böyle bir antlaş imzalaması halinde Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hâkimiyeti yok denecek seviyeye gelecekti. Osmanlı Devleti heyeti sunulan şartları başkente bildirmiş ve bu şartlar altında görüşmelere başlanıp başlanmamasını sormuştur. İstanbul'da bir meşveret meclisi kurulmuş ve

³⁹⁰ 1877-1878 Osmanlı Devleti-Rus Savaşı Zaman Dizini, 85.

³⁹¹ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/59.

³⁹² Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Dosya Usulü [İ.DUİT]*, No. 142, 49.

Rusya'nın istekleri tartışılmıştır. Sonuç olarak görüşmelere başlanması emri verilmiştir. Nikola görüşmelerde altı maddelik barış şartlarını sunmuştur. Grandük Nikola'nın öne sürdüğü şartlar şöyledir. Karadağ, Romanya ve Sırbistan'ın bağımsızlığı Osmanlı Devleti tarafından kabul edilecek, Bulgaristan, Osmanlı Devleti''ne vergi verecek ve seçkin bir eyalet olacak, Bosna ve Hersek'te muhtarlık kurulacak ve başında Hristiyan bir vali atanacaktır. Savaş tazminatı ve boğazlarla ilgili kararları içermektedir. Bunun dışında Vidin, Silistre, Rusçuk ve Erzurum'daki Osmanlı Devleti askerleri kentleri boşaltacaktır. Osmanlı Devleti heyeti, Bosna-Hersek ve Bulgaristan ile ilgili Londra Protokolü'nün temel alınarak bir düzenleme yapılması istemiştir. Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlıklarını kabul ettiklerini Grandük Nikola'ya bildirmişlerdir. Ama Nikola verdiği şartlara sadece evet veya hayır cevabının verilmesi istemiştir.³⁹³

Osmanlı Devleti heyeti ile Ruslar arasında Kızanlık'ta görüşmeler sürerken Rus askerleri Edirne'ye girmiştir. Bunun üzerine Grandük Nikola görüşmelerin Edirne'de devam etmesini istemiştir. 31 Ocak 1878 günü Edirne'de Osmanlı Devleti ve Rusya arasında 10 maddelik bir ateşkes antlaşması imzalanmıştır. Ateşkes maddelerine göre; savaş tarafları olan Osmanlı Devleti', Rusya, Romanya ve Sırbistan arasında ateşkes ilan edilmiş, Rusçuk, Silistre ve Vidin'in Osmanlı Devleti hâkimiyetinden çıktığı ve tarafların belirlenen hattın dışına çıkmasına karar verilmiştir.³⁹⁴ Rus askerleri Çatalca'ya kadar gelecek ve burada savunma hattı oluşturacaktır. Osmanlı Devleti askerleri de bu hattın ilerisinde savunma hattı oluşturacak ve iki ordu arasında tarafsız bir bölge oluşturulacaktır.

Bu suretle Osmanlı Devleti başkenti önlerine kadar gelen Ruslar başkenti tehdit etmiştir. Barış görüşmeleri için Grandük Nikola, Hocabey veya Sivastopol şehirlerinden birini düşünmüştü ama Edirne'nin alınması ile görüşmeler için Ayastefanos'u seçmiştir.³⁹⁵ Rusya, Osmanlı Devleti ile antlaşma imzalayarak Avrupalı devletlere ve Balkan coğrafyasında yaşayan Slavlara gücünü göstermek istemiştir. Ayatefanos'da başlayan görüşmelere Osmanlı Devleti''ni temsilen, Hariciye Nazırı Saffet Paşa ve Berlin Elçisi Sadullah Bey, Rusya'yı temsilen ise Kont Ignatief ve Nelidof katılmıştır.³⁹⁶ Romanya ve Sırbistan'ın bağımsızlığı ve savaş tazminatı konuları görüşülmüştür. Osmanlı Devleti', Romanya ve Sırbistan'ın bağımsızlıklarını kabul etmiş ancak savaş tazminatı vermeyeceğini bildirmiştir. Rusya, Osmanlı Devleti'nin savaş sırasında

³⁹³ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 2/34-35.

³⁹⁴ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 1/387-400.

³⁹⁵ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 2/39.

³⁹⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/64.

Romanya topraklarını bombaladığını söyleyerek Osmanlı Devleti'nin Romanya'ya savaş tazminatı vermesini istemiştir. Osmanlı Devleti', Romanya topraklarının bombalandığını kabul etmemiş ve savaş tazminatı ödemeyi reddetmiştir. Sonuç olarak antlaşmada Romanya toprakları ile ilgili Osmanlı Devleti', Dobruca'yı Rusya'ya vermiştir. Ruslar ise Romanya'ya vermiştir. Rusya daha önce imzalanan Paris Antlaşması ile Romanya'ya verdiği Besarabya'yı geri almasını kabul etmiştir.³⁹⁷ Rusya savaş tazminatı konusunda ısrar etmiş ama Osmanlı Devleti'nin bunu kabul etmeyeceğini kesin olarak bildirmesi sonrası 25 Şubat 1878 günü antlaşma sağlanmıştır.

Meclis Vükela'nın onayıyla 2 Mart günü antlaşmanın onaylanmasına karar verilmiştir.³⁹⁸ Ocak ayında başlayan ve 3 Mart'ta kadar süren uzun görüşmelerin sonucunda Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır.³⁹⁹ Ayastefanos Antlaşması ile Osmanlı Devleti', Balkanlardaki topraklarının büyük bir kısmını kaybetmiştir. Yine antlaşma ile Romanya, Sırbistan ve Karadağ bağımsız olmuş, Bulgaristan'da özerkliğe kavuşmuştur.⁴⁰⁰ 3 Şubat tarihinde imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın 5. Maddesi Romanya ile ilgili olmuştur. Söz konusu madde ile Osmanlı Devleti', Romanya'nın bağımsızlığını onaylamıştır. Yine Romanya, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında kararlaştırılan tazminattan pay alacaktı. Ayrıca Osmanlı Devleti ile Romanya arasında bir antlaşma imzalanacak ve antlaşma imzalanana kadar Romanya vatandaşları Osmanlı Devleti topraklarında diğer Avrupalı vatandaşlarının sahip olduğu hakları kullanacak ve onlar gibi hareket edecektir.⁴⁰¹ Yapılan Ayastefanos Antlaşması ile Rusya Balkanlara ve Anadolu'nun doğusuna yerleşmiştir. Ayrıca Rusya izlediği Panslavizm siyasetinde zafer kazanmıştır. Antlaşma ile Osmanlı Devleti', Rusya'ya 1.410.000.000 Ruble tazminatın belli bir kısmına karşılık Ardahan, Batum, Bayezit, Kars illerini ve Dobruca'yı alacaktır.⁴⁰²

Ancak bu antlaşmadan Balkan halkı rahatsız olmuştur. Romanya bu antlaşmadan tam olarak istediği sonuçları alamamıştır. Çünkü 1856 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile Rusya'dan aldığı Besarabya toprakları yine Ruslara verilmişti, bunun karşılığında Dobruca bölgesinin Romanya'ya verilmesi kararlaştırılmıştır. Yine antlaşmaya göre Osmanlı Devleti', Hatur ve çevresini İran'a verecekti. Bu topraklar

³⁹⁷ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, 2/43-44.

³⁹⁸ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, 2/317-319.

³⁹⁹ Kurat, *Türkiye ve Rusya*, 85.

⁴⁰⁰ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 1/387-400.

⁴⁰¹ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 1/390.

⁴⁰² Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/66.

verilecek tazminattan düşüldüğünde toplam 400.000.000 Ruble savaş tazminatı verecekti.⁴⁰³ Romanya bu antlaşmadan duyduğu hoşnutsuzluğu bir bildiri ile beyan etmiştir. Söz konusu bildiride şu ifadeler geçmekteydi; “*Bizsiz ve bizim aleyhimize alınan kararların, Romanya nezdinde hiçbir değeri olmadığını gerek hükümet gerekse millet daha başlangıçtan ilan etmiştir*”.⁴⁰⁴

İmzalan bu antlaşmadan sadece Romanya rahatsız değildi. Bazı Avrupalı devletler imzalan antlaşmadan rahatsız olmuştur. Bu antlaşmadan en çok rahatsız olanlardan bir tanesi Avusturya’ydı. Çünkü topraklarında yaşayan Slavlar için bir umut doğuracağı ve isyan etmesinden korkuyordu. Ayrıca Avusturya, İtalya’ya verdiği toprakların yerine Balkanlarda ve Adriyatik bölgesine göz dikmiştir. Bu yollar kurulan Bulgaristan Prenslığı ve Karadağ ile önü kesilmiştir. Bu nedenlerden dolayı imzalanan Ayastefanos Antlaşması’nın Avrupa’da toplanacak bir kongre ile onaylanmasını istemiştir.⁴⁰⁵ İngiltere yapılan savaş ile Rusların, Osmanlı Devleti’nden elde ettiği kazançların kendi çıkarlarına tehdit olarak görmeye başlamıştır. Çünkü Rusya, Büyük Bulgaristan Prenslığı aracılığıyla Kavala’dan Akdeniz’e ulaşmış bulunuyordu. Ayrıca Anadolu’nun Doğusunda aldığı yerlerle Dicle ve Fırat üzerinden aşağıya inmek için önemli yerler olmuştur. Rusya’nın bu kazanımları İngiltere’nin Hindistan ve Doğu ticaretini tehdit etmiştir. Bütün bu nedenlerden dolayı İngiltere, Avusturya’nın Ayastefanos Antlaşması’nın tekrardan görüşülmesi için toplantı isteğine destek vermeye karar vermiştir.

Düzenlenecek konferansa 1856 Paris antlaşmasında imzası bulunan devletlerarasında yapılacaktı. İlk başlarda Rusya böyle bir konferansa karşı olsa da İngiltere, Rusya’yı konferansa mecbur etmek için yedek askerlerini silahaltına almış ve Hindistan ordusundan 12.000 kişilik gücünü Malta adasına getirmeye karar vermiştir. Bu girişimler Rusya için savaş anlamına geliyordu. Rusya böyle bir savaşı kaldıracak askeri ve ekonomik altyapıya sahip değildi.⁴⁰⁶ Ayrıca Osmanlı Devleti ile yaptığı savaşla elde ettiği kazanımları kaybetmesi muhtemeldi. Aynı zamanda Rusya kendi içinde de bazı problemler yaşamaktaydı. Bütün bu nedenlerden dolayı Rusya, Ayastefanos

⁴⁰³ Aurel Decei, “Boğdan”, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir: Etam Matbaası, 2001), 2/704.

⁴⁰⁴ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 122.

⁴⁰⁵ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/67.

⁴⁰⁶ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/69.

Antlaşması'nın maddelerinin tekrar ele alınacağı konferans teklifini kabul etmek zorunda kalmıştır.

3 Şubat 1878 tarihinde Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Andrassy'nin konferans teklifine İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Slisbury destek vermiştir. İki ülkenin teklifini alan Rusya bunu düşünmek istemiştir ve cevap olarak konferansın Berlin'de yapılmasını teklif etmiştir. Rusya bu teklifini Almanya'ya bildirmiş ve 19 Şubat 1878 tarihinde Prens Bismarck bu teklifi kabul ettiğini bildirmiştir.⁴⁰⁷ Berlin Konferansı toplanmadan önce devletlerarasında bazı gizli antlaşmalar yapılmış ve taraflar bununla konferansta kendilerine taraftar toplamak istemiştir.

2.5.2. Rusya ile İngiltere Arasında Yapılan Londra Gizli Antlaşması (30 Mayıs 1878)

İngiltere ve Rusya arasında 30 Mayıs 1878'de yapılan gizli antlaşmanın amacı Berlin'de toplanacak konferansta görüşülecek konular hakkında fikir birliğine ve birbirlerinin çıkarlarını savunmaktır. Bu antlaşma yapılmadan önce İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Derby görevden alınmış ve yerine Salisbury getirilmiştir. Görüşme Salisbury ile Rusya'nın Londra Elçisi Şuvafov arasında yapılmıştır. Bu görüşme sonrasında şu maddeler üzerinde fikir birliğine varılmıştır.

- 1. Büyük Bulgaristan iki bölgeye ayrılacak. Balkanlar'ın kuzeyindeki Bulgaristan bir Prens tarafından Balkanlar'ın güneyindeki Bulgaristan da Osmanlı Devleti'ne ait bulunmakla beraber bir Hristiyan vali tarafından idare edilecek.*
- 2. Epir, Tesalya ve sair eyaletlerde yapılacak ıslahat, yalnız Rusya'nın değil, fakat diğer büyük devletlerinde kabulü ile yapılacaktır.*
- 3. İngiltere, Rusya ile Romanya arasında Besarabya'nın, Dobriçe karşılığında mübadelesini teessüfle karşılamakla beraber muhalefette bulunmayacağını bildirir.*
- 4. İngiltere, Kars, Batum ve Ardahan'ın Ruslarda kalmasını, buna mukabil Rusya da doğu Bayezid'i Türklere iade etmeyi kabul edeceklerdir.*⁴⁰⁸

İngiltere ile Rusya arasında yapılan bu antlaşma Avusturya'yı da memnun etmeyi başarmıştır. Bununla yapılan Ayastefanos Antlaşması'nın düzenlenmesi konusunda konferans konusunda antlaşmaya varılmıştır.

⁴⁰⁷ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 2/57-58.

⁴⁰⁸ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/70.

2.5.3. Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasında Yapılan Gizli Antlaşması ve Kıbrıs'ın İngiltere'ye Terk Edilmesi (4 Haziran 1878)

XIX. yüzyılın ilk yıllarından itibaren İngiltere, Kıbrıs adasına göz dikmiştir. Çünkü Kıbrıs'ı kontrol etmenin Akdeniz'i kontrol etmek anlamına geldiğini biliyordu. Aynı zamanda İngiltere'nin Hindistan ile olan bağlantı yolunun güvenliği için çok önemli bir anlamı vardır. Kıbrıs'ın önemi Süveyş Kanalı'nın açılması ile iki katına çıkmıştır. İngiltere aradığı fırsatı 1878 yılında bulmuştur. Ağır bir savaştan çıkan Osmanlı Devleti imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın maddelerinin tekrar gözden geçirilecek olan uluslararası konferans öncesi İngiltere harekete geçmiştir. İngiltere'nin İstanbul elçisi bu isteklerini Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir. İngiltere, Kıbrıs Adası karşılığında Berlin'de düzenlenecek konferansta Osmanlı Devleti'nin çıkarlarını savunacağını beyan etmiştir. Eğer Osmanlı Devleti', Kıbrıs'ı İngiltere'ye vermezse, İngiltere, Berlin Konferansında Osmanlı Devleti aleyhinde hareket edeceğini ve Kıbrıs'ı zorla alacağını da bildirmiştir. Osmanlı Devleti var olan şartları göz önünde bulundurarak İngiltere ile anlaşmaya karar vermiştir. 4 Haziran 1878 tarihinde antlaşma İstanbul'da imzalanmıştır. Söz konusu antlaşma maddeleri şu şekildedir.

- 1- *İngiltere, Rusya'nın Anadolu'ya saldırması halinde Osmanlı Devleti'ne silahlı yardımda bulunacak.*
- 2- *Osmanlı Devleti', Doğu Anadolu'da Hristiyanların bulunduğu yerlerde İngiltere ile aralarında kararlaştırılan ıslahatları uygulayacak.*
- 3- *Osmanlı Devleti', yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için Kıbrıs'ı İngilizlere verecek.*⁴⁰⁹

Sultan II. Abdülhamid antlaşma metnine “*Hukuk-i Şahaneme asla halel gelmeyecek şartı ile muahedenameyi tasdik ederim*” ifadesini eklemiştir.⁴¹⁰ Yapılan bu antlaşmadan kısa bir süre sonra İngiltere adaya asker çıkarmak istemiştir. Osmanlı Devleti antlaşmayı daha onaylamadığı için İngiltere ile ek bir antlaşma daha yapmıştır. Bu ek antlaşmanın beş maddesi, Kıbrıs'taki İslam esaslarına göre mahkemelerin varlığını sürdürmesi, Osmanlı Devleti'nin adada bulunan mallarının yönetimi ve İngiltere'nin Osmanlıya ödeyeceği para ile ilgili olmuştur. Altıncı maddede ise, Rusya işgal ettiği Kars ve diğer Doğu Anadolu şehirlerindeki işgalini bitirir ve buraları Osmanlı Devleti'ne geri

⁴⁰⁹ Eyicil, *Siyasi Tarih*, 199.

⁴¹⁰ Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, 535.

verdiği takdir de, İngiltere, Kıbrıs Adası'nı Osmanlı Devleti'ne geri verecek ve 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan antlaşma geçersiz sayılacaktı.⁴¹¹ Böylece Kıbrıs geçici olarak İngilizlere verilmiş, bunun karşılığında Osmanlı Devleti', Berlin Kongresinde destek bulmuş oluyordu.

2.6. Berlin Kongresi (13 Haziran-13 Temmuz 1878)

2.6.1. Berlin Kongresine Katılan Devletler

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında meydana gelen savaş sonrasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması diğer Avrupalı devletlerin çıkarlarını tehdit ediyordu. Bu yüzden Avusturya ve İngiltere başta bu antlaşmaya karşı çıkmıştır. Avusturya, Viyana'da bir kongrenin yapılması teklif etmiş, bu teklif İngiltere tarafından desteklenmiştir. Avusturya ve İngiltere, Rusya'yı kongreye ikna etmek için bazı askeri hareketlere girişmeleridir. Rusya, Almanya ile yaptığı görüşmeler sonucunda söz konusu kongrenin Berlin'de yapılmasını teklif etmiştir. Almanya Başbakanı Prens Bismarck bu teklifi kabul ettiğini bildirmiştir. Berlin'deki kongreye 1856 Paris antlaşmasını ve 1871 Londra Muahedesini imzalayan devletlerin katılmasına karar verilmiştir. Kongre'ye katılan devletler ve temsilcileri şöyledir;

Osmanlı Devleti'	Mehmet Ali Paşa Kara Todorı Paşa Berlin Elçisi Sadullah Bey
Rusya Devleti	Prens Alexander M. Gorçakov Londra büyükelçisi Kont Pyotr I. Şuvalov Berlin büyükelçisi Paul D'Oubril
İngiltere	Başbakan Lord Beaconsfield (Benjamin Disraeli) Dışişleri Bakanı Lord Salisbury Berlin büyükelçisi Lord Odo Russel

⁴¹¹ Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, 536.

Avusturya	Dışışleri Bakanı Kont Gyula Andrassy Berlin büyükelçisi Kont A. Karoli Roma büyükelçisi Baron H. von Haymerle
Fransa	Dışışleri Bakanı Henry Waddington Berlin büyükelçisi Kont Raymond de Saint-Vallier Dışışleri Bakanlığı çalışanı M. Desprey
İtalya	Dışışleri Bakanı Kont Lodovico Corti Berlin büyükelçisi Kont Eduardo de Launay
Almanya	Şansölye Otto von Bismarck Dışışleri Bakanı Bernhard Bülow Paris büyükelçisi Prens Hohenlohe ⁴¹²

Kongreye katılan devletlerin çoğu yukarıda da görüldüğü gibi yüksek düzeyde temsil edilmiştir. Söz konusu kongre en çok Osmanlı Devleti''ni ilgilendirmesine rağmen temsilci olarak gayrimüslim olan bunun kendisine avantaj sağlayacağını düşünerek Nafia Nazırı Kara Todorî Paşa, Berlin Elçisi Sadullah Bey ile aslen Alman olan ve daha sonra Müslüman olan Mehmed Ali Paşa temsilci olarak göndermiştir.⁴¹³

2.6.2. Berlin Kongresi Görüşmeleri ve Karaları

Berlin Kongresi 13 Haziran 1878 tarihinde başlamıştır. Kongre'nin başkanlığına Almanya'nın başbakanı Prens Bismarck seçilmiştir. İlk oturumda Osmanlı Devleti temsilcisi Berlin Elçisi Sadullah Bey katılmıştır.⁴¹⁴ Bismarck kongrenin açılış konuşmasında, kongrenin amacının Rusya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile bozulan Avrupa düzenini tekrar düzeltmek olduğunu ve antlaşmayı imzalayan Osmanlı Devleti'nin temsilcilerinin kongrede görüşülen konulara

⁴¹² Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 2/63.

⁴¹³ Karal, *Osmanlı Devleti Tarihi*, 4/74.

⁴¹⁴ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiyye*, 2/63.

itiraz haklarının olmadığını söylemiştir.⁴¹⁵ Bismarck ayrıca yapılan kongrenin Osmanlı Devleti'nin bozulan durumunu iyileştirmek olmadığını bozulan Avrupa düzenini çözmek ve Avrupa devletleri arasında var olan problemleri giderip uzlaştırmak olduğunu dile getirmiştir.⁴¹⁶

22 Haziran tarihinde kongrenin ikinci oturumu yapılmıştır. Bu oturumda kongre resmi görüşmelere başlamıştır. Ele alınan ilk konu Bulgaristan olmuştur.⁴¹⁷ Kongre bir ay sürmüş ve toplamda 20 kez toplanmıştır. Berlin Kongresine Romanya daimi temsilci bulundurmasına sıcak bakılmamış sadece kendileri ile ilgili konular konuşulduğu zaman toplantıya katılmıştır.⁴¹⁸ Romanya'yı ilgilendiren konularda toplantılara katılmak için Romanya'yı I. C. Bratianu ve Mihail Kogalniceanu gönderilmiştir.⁴¹⁹ Bir ay süren Berlin Kongresinde 13 Temmuz 1878 tarihinde 64 maddeden oluşan antlaşma metni taraflarca imzalanmıştır. Berlin Antlaşması ile Bulgaristan'ın Hristiyan bir vali tarafından yönetilmesi ve özerklik verilmiştir. Bosna-Hersek, Avusturya askeri denetiminde olacaktır. Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın bağımsızlığını kabul edilmiştir. Batum, Kars ve Ardahan'ın Rusya'ya terk edilmesi kararları Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmiştir. Romanya ile ilgili konular 43 ile 53. maddelerde karara bağlanmıştır. Söz konusu maddelerle; Romanya'nın bağımsızlığı kabul edilmiş, din ve mezhep ayrımı yapmadan devletin herkese eşit davranmasına, Besarabya bölgesinin Rusya'ya verilmesine, Tuna deltasındaki adaların ve Köstence bölgesinin ise Romanya'ya topraklarına eklenmiştir. Romanya ile Osmanlı Devleti arasında konsolosların imtiyaz ve görevlerini belirten bir antlaşma yapılmaya kadar Osmanlı Devleti topraklarında seyahat veya ikamet eden Romanya vatandaşları ile Romanya topraklarında bulunan Osmanlı Devleti vatandaşlarının diğer Avrupa ülkesi vatandaşlarına sağlanan haklardan yararlanmasına karar verilmiştir.⁴²⁰

Berlin Kongresi ile Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın bazı maddelerin de değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu antlaşma ile Rusya kendi emelleri doğrultusunda Balkanlarda meydana getirdiği değişiklikler

⁴¹⁵ Teyfur Erdoğan, "1856 Paris Kongresi ve 1878 Berlin Kongresi Arasında Osmanlı Devleti Dış politikası." *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Ankara, 15-17 Ekim 1997, Sempozyuma Sunulan Tebliğler*, haz. İsmail Soysal (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 170.

⁴¹⁶ Bekir Sıtkı Baykal, "100. Yıldönümü Münasebetiyle Berlin Kongresi Hakkında Bazı Düşünceler," *Bellefen* 52/202 (1996), 207.

⁴¹⁷ Türkgeldi, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, 2/64.

⁴¹⁸ Üçok, *Siyasi Tarih Dersleri*, 226.

⁴¹⁹ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 219.

⁴²⁰ Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri*, 1/403-424.

Berlin’de tekrardan düzenlenmiştir. Berlin Kongresi ile Osmanlı Devleti için yeni bir safha başlamıştır. Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünü savunan devletler artık bu fikirden kısmen vazgeçmişlerdir. İngiltere Kıbrıs’ı, Avusturya Bosna-Hersek’i, Rusya ise Doğu Anadolu’ya yerleşmesi ile Osmanlı Devleti topraklarını kendi aralarında paylaşma tarzı ile güç dengesini sağlama yolunu seçmişlerdir.⁴²¹

Romanya’nın bağımsızlığı Osmanlı Devleti ve diğer Avrupalı devletler tarafından kabul edilmesi problem olmamıştı. Osmanlı Devleti’, Romanya’nın savaşın başlangıcından hemen sonra bağımsızlığını ilan etmesinden Rusya ile yapılan müzakereler sürecinde ve Berlin Kongresinde karşı çıkmamıştır. 11 Mayıs 1877 tarihinde Romanya hükümetinin bağımsızlığını ilan etmesi ile bağımsızlık tamamlanmıştı. Sadece Avrupalı devletler ve Osmanlı Devleti’nin resmi olarak kabul etmesi kalmıştır. Rusya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Romanya’nın bağımsızlığı ilk kez resmi bir metinde kabul edilmiştir. Berlin Kongresi’nde ise bu durum tekrarlanmıştır. Ancak Romanya hükümeti tam olarak isteği bütün topraklarını alamamıştır. Avusturya Transilvanya bölgesini, Rusya ise Besarabya bölgesini almıştır. Sonuç olarak Romanya genel amacı olan bağımsızlığına kavuşmuştur. Osmanlı Devleti’, Romanya’nın bağımsızlığına karşı güçlü bir tavır takınmamış bu da Osmanlı Devleti’nin Romanya’dan ümidini kestiğinin bir işareti sayılmıştır.

Romanya’nın bağımsızlık süreci diğer bağımsız olan Balkan halklarından biraz farklı olmuştur. Romanya halkı, Osmanlı Devleti’ne karşı silahlı mücadeleden çok diplomatik yollarla bağımsızlık sürecini devam ettirmiştir. Bu süreç boyunca sadece 93 Harbi döneminde Osmanlı Devleti’ne karşı kısa süreli bir silahlı mücadele vermiştir. Diğerleri ile kıyaslandığında Romanya’nın bağımsızlık süreci Osmanlı Devleti’ni en az zorlayan konu olmuştur. Romanya, Osmanlı Devleti ve Rusya savaşından faydalanarak bağımsızlığını ilan etmiş ve bu durum Rusya ve Osmanlı Devleti arasında gerçekleşen müzakerelerde, Ayastefanos Antlaşması’nda ve Berlin Kongresinde hukuki olarak kabul edilmiştir. Berlin Kongresi ile tam olarak bağımsızlığı kabul edilen Romanya’nın bağımsızlığı sonrasında bir devlet olarak diğer Avrupalı devletler tarafından hızlıca tanınmaya başlanmıştır.

Romanya’yı tanıyan ilk devlet 11 Eylül tarihinde Avusturya İmparatorluğu olmuştur. Avusturya’dan sonra sırayla Rusya, İtalya, Almanya, Fransa, İngiltere ve

⁴²¹ Kurat, *Türkiye ve Rusya*, 123.

Yunanistan tanımıştır.⁴²² Romanya Devleti bağımsızlığının diğer devletlerce kabul edilmesinden sonra çeşitli ülkelerin başkentinde konsolosluklar açmaya başlamıştır. Romanya, Osmanlı Devleti ile de ilişkilerini düzeltmek için girişimlerde bulunmuştur. Ekim 1878 tarihinde Romanya, Osmanlı Devleti'ne bir mektup göndererek Dimitri Bratianu adlı şahsın orta elçilik (büyükelçiden önceki aşama) ile İstanbul'a gönderilmesi konusunu gündeme getirmiştir. Bab-ı Ali bu teklife olumlu bakmıştır.⁴²³ Yine aynı yıl Romanya Prensi Carol, Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler geliştirmek niyetinde olduğunu ve adı geçen kişiyi orta elçi olarak atadığını bildirmiştir. Romanya'nın bu hareketine Osmanlı Devleti de karşılık vererek 17 Kasım tarihinde Petersburg sefaretinde müsteşar olarak çalışan Süleyman Bey'i orta elçi olarak görevlendirmiştir.⁴²⁴ Romanya Devleti bu iyi niyet adımlarından sonra topraklarında yaşayan Müslüman halkın Rumenlerle aynı haklara sahip olduğunu anayasal olarak kabul etmiştir.⁴²⁵

1881 tarihi Romanya Devleti için önemli bir yıl olmuştur. Çünkü bu tarihte Romanya krallık sistemine geçerek Carol'u kral olarak tanımıştır. 26 Mart günü Carol'u kral olarak seçmek için meclise bir kanun teklifi verilmiş ve bu teklif oy birliği ile kabul edilmiştir. Meclisten geçen bu kanun üzerine Carol kral olmuştur. Halk ve milletvekilleri kralı kutlamak için sarayın önüne gitmiştir.⁴²⁶ Avrupalı devletler ve Osmanlı Devleti', Carol'un krallığını kabul etmiştir. 22 Mayıs 1881 tarihinde Carol "Romanya Kralı" unvanı ile tacını giymiştir.⁴²⁷ Bütün bu gelişmelerden sonra Romanya bağımsız bir devlet olmuş ve diğer Avrupalı devletler ve Osmanlı Devleti tarafından tanınmıştır. Bundan sonraki süreçte ise Romanya kendi ulusal menfaatleri için bir siyasi yol izlemiş ve çeşitli birliklere üye olmuştur.

⁴²² Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 222-223.

⁴²³ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 277, 16995.

⁴²⁴ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 278, 17009; Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 278, 17012.

⁴²⁵ Çopur, *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, 122, 126.

⁴²⁶ Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 335, 21583.

⁴²⁷ Giurescu vd., *Chronological History of Romania*, 224.

SONUÇ

Yaptığımız bu çalışma ile Romanya tarihini araştırmak isteyenler için daha önce göz ardı edilen Rumen tarihine önemli bir katkı sağladığına. Araştırmacılara yapacakları çalışmalarında önemli bir kaynak görevi görecektir. Aynı zamanda bu çalışmamızda kullandığımız kaynaklarda araştırmacılara büyük bir kolaylık sağlamaktadır.

XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan Romanya ile ilgili yaptığımız araştırmalar sonucunda bu ülkenin tarihi ve nasıl bağımsızlığını kazandığı üzerine çok az çalışmanın olduğu göze çarpmaktadır. Osmanlı Devleti ve Balkan coğrafyasında stratejik olarak çok önemli bir konumda olan Romanya ile ilgili yapılan çalışmalar ise genel olarak Rusya ile Osmanlı Devleti arasında meydana gelen savaşlarda işgal edilen küçük bir toprak parçası olarak ve siyasi tarih alanında kaleme alınmıştır. Bu çalışma ile Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet tarihinde göz ardı edilen Romanya'nın

bağımsızlığını çalışmaya çalıştık. Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet tarihindeki bu eksikliği kısmen doldurmayı amaçlamaktayız.

Balkan coğrafyasının önemli ve stratejik bir ülkesi olan Romanya bağımsızlığının Balkan ve Osmanlı Devleti için ne tür gelişmeler meydana getirdiği. Avrupalı Devletlerin bağımsızlık yolunda ilerleyen bu ülkeye ne tür etkiler yaptığı. Romanya halkının bağımsız olan diğer balkan ülkelerinden nasıl etkilendiği ve kendine has bir yol izleyerek nasıl bağımsız olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

Eflak ve Boğdan'ın bağımsızlık yolunda nasıl ilerlediği ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda; bu topraklarla ilgili yapılan araştırmaların diğer Balkan topraklarına göre daha az olduğu göze çarpmaktadır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde Balkanlarda toprak kaybetmesiyle birlikte Eflak ve Boğdan'ın önemi daha da artmıştır. Aynı durum Rusya için de geçerliydi. Çalışma, Osmanlı Devleti hâkimiyetinden kopartılan Eflak ve Boğdan üzerinde Rusya ve Fransa'nın emellerini ve bu topraklardaki bağımsızlık süreci ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

A-Arşiv Belgeleri

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Cevdet Hariciye* [C.HR], No. 76, 3752.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Cevdet Dahiliye* [C.DH], No.195, 9708.

Osmanlı Arşivi (BOA), *İrade Dahiliye* [İ. DH], No. 274, 17189.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Dahiliye* [İ.DH], No. 301, 19100.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye* [İ.HR], No. 117, 5758.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Dosya Usulü* [İ. DUİT], No. 190, 28.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye* [İ.HR], No. 150, 7914.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye* [İ.HR], No. 149, 7835.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 149, 7867.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 164, 8778.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 149, 7852

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 164, 8819.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 164, 8809.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Sadaret Amedi Kalemî Evrakı [A.}AMD]*, No. 90, 62.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Meclis-i Mahsus [İ. MMS]*, No. 133, 5695.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Meclis-i Mahsus [İ. MMS]*, No. 132, 5671.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî [HR. MKT]*, No. 305, 74.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 174, 9498.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 207, 11934, 2.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *Sadaret Mühimme Kalemî Evrakı [A.} MKT. MHM]*, No. 303, 52.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Meclis-i Mahsus [İ. MMS]*, No. 133, 5688.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 223, 13014.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Dosya Usulü [İ.DUİT]*, No. 142, 49.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 277, 16995.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 278, 17009.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 278, 17012.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 335, 21583.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ.HR]*, No. 150, 7914.

Osmanlı Devleti Arşivi (BOA), *İrade Hariciye [İ. HR]*, No. 151, 8004.

B- Araştırma ve İnceleme Eserleri

1877-1878 Osmanlı Devleti'-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü. Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basım Evi, 2000.

- 1877-1878 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı Zaman Dizini (2004). Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, Genelkurmay Basım Evi, 2004.
- Abdurrahman Şeref Efendi. *Tarih Musahabeleri*. sad. Enver Koray. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.
- Ahmet Cevdet Paşa. *Tarih-i Cevdet*. 1-2. Cilt. haz. Mehmet İpşirli. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018.
- Aksu, Ziya Nur. *Osmanlı Devleti Tarihi*. 3-4. Cilt. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1994.
- AnaBritannica. "Eflak". *AnaBritannica Ansiklopedisi*. 25/333. İstanbul: Ana Yayıncılık-Hürriyet, 1994: 333.
- Anderson, Matthew Smith. *Doğu Sorunu-1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*. çev. İdil Eser. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2010.
- Aslantaş, Selin. *Osmanlı Devleti İmparatorluğu'nda Sırp İsyanları (1804-1815)*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2005.
- Aydın, Mahir. "Doksanüç Harbi". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 9/498. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994: 498.
- Aydın, Mithat. "Sir Henry G. Elliot'un İstanbul Büyükelçiliği (1867-1877) Dönemindeki Bazı Büyük Siyasi Olaylara Bakışı." *OTAM* 18/18 (2005), 21-49. https://doi.org/10.1501/OTAM_00000000390.
- Baykal, Bekir Sıtkı. "100. Yıldönümü Münasebetiyle Berlin Kongresi Hakkında Bazı Düşünceler." *Belleten* 52/202 (1996), 195-208.
- Baykal, Bekir Sıtkı. "Makamat-ı Mübareke Meselesi ve Babiâli." *Belleten* 23/90 (1959), 241-259.
- Berindei, Dan. "Osmanlı Devleti' ve Eflâk'taki 1848 İhtilali." *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*. 133-138. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002.
- Berkes, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Besbelli, Saim. "1853-1855 Türk – Rus ve Kırım Harbi." *Ordu Dergisi* 181 (1957), 46-55.

- Beydilli, Kemal. “Küçük Kaynarca Antlaşması”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 26/524. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002: 524.
- Beydilli, Kemal. “Paris Antlaşması”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 34/170. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007: 170.
- Beydilli, Kemal. “Yaş Antlaşması”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 43/343. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013: 343.
- Beydilli, Kemal. “Ziştovi Antlaşması”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 44/471. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013: 471.
- Bibesco, Georges. “Roumanie 1843-1859. Règne de Bibesco. Lois et Décrets, 1843-1848, Insurrection de 1848.” *Histoire et Légende* 2 (1894).
- Bilge, Mustafa L. “Akkirman”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 2/269. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989: 269.
- Birbudak, Togay Seçkin. *Romanya’nın Bağımsızlığını Kazanması*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Bitis, Alexander. “1828-1829 Türk-Rus Savaşı ve Edirne Antlaşması”. *Türkler Ansiklopedisi*. 12/703-720. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 703-720.
- Bulei, Ion. *Romanii in Secolele XIX-XX*. Bucureşti: Editura Litera, 2011.
- Castellan, Georges. *Balkanların Tarihi 14.-20. Yüzyıl*. çev. A. Yaraman-Başbuğu. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995.
- Cevdet Paşa. *Tezâkir*. 1. Cilt. haz. Cavid Baysun. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986.
- Cevdet Paşa. *Tezâkir*. 13-20. Cilt. yay. Cavid Baysun. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960.
- Champbell, John J.. *French Influence and The Rise of Roumanian Nationalism*. New York: Arno Press, 1971.
- Clerq, Jules de. “Recueil des Traités de la France, Sous les auspices du Ministère des Affaires Etrangères 1877-1880.” *A. Durant et Pedone-Laurie Editeurs* 7 (1881).
- Çavlı, Emin Âli. *Kırım Harbi Paris Muahedesi 1856*. İstanbul: Kilmi Kitabevi, 1957.

- Çiftçi, Cafer. “Bâb-ı Âlî’nin Avrupa’ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan’da Fenerli Voyvodalar (1711-1821).” *Uluslararası İlişkiler* 7/26 (2010): 26-48.
- Çopur, İzzettin. *Tarihte Türk – Rumen İlişkileri*. Ankara: Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2006.
- Danişmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Devleti Tarihi Kronolojisi*. 4. Cilt. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1947.
- Davison, Roderic H.. *Osmanlı Devleti’-Türk Tarihi (1774-1923)*. çev. Mehmet Moralı. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2004.
- Decei, Aurel. “Boğdan”. *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*. 2/704. Eskişehir: Etam Matbaası, 2001: 704.
- Decei, Aurel. “Eflak”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 4/178. Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997: 178.
- Dumanlı, Çiğdem. *Viyana-Berlin Üzerinden 1848 Devrimleri’nin Osmanlı Devleti’ne Etkileri*. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Efe, Ayla. “Silistre Eyaletinde Osmanlı Devleti’-Rus Savaşları Küçük Kaynarca’dan Berlin’e”. Ankara: OTAM. 19/19 (2006), 139-174. https://doi.org/10.1501/OTAM_00000000366.
- Ekinci, Mehmet Rezan. *Osmanlı Devleti’-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-1856)*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Emecen, Feridun. “İSMÂİL”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 23/82. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001: 82.
- Engelhardt. *Tanzimat ve Türkiye*. çev. Ali Reşad. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1999.
- Erdoğan, Teyfur. “1856 Paris Kongresi ve 1878 Berlin Kongresi Arasında Osmanlı Devleti Dış politikası.” *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Ankara, 15-17 Ekim 1997, Sempozyuma Sunulan Tebliğler*, haz. İsmail Soysal. 170. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

- Erim, Nihat. *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*. 1 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953.
- Evliya Çelebi. *Seyahatname*. 7. Cilt. haz. Seyit Ali Karaman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- Eyicil, Ahmet. *Siyasi Tarih (1789-1939)*. Ankara: Gün Yayınları, 2005.
- Gencer, Ali İhsan. “Ayastefanos Antlaşması”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 4/225. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991: 225.
- Gencer, Ali İhsan. “Kırım Harbi”. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*. 11/474. İstanbul: Çağ Yayınları, 1993: 474.
- Georgescu, Vlad. *The Romanians: A History*. Ed. Matei Calinescu. çev. Alexandra Bley-Vroman. Columbus: Ohio State University Press, 1991.
- Giurescu, C.C. vd. *Yüzyıllık Bağımsızlık (1877-1977)*. çev. Ayla Uzgören. İstanbul: Habora Kitabevi, 1977.
- Giurescu, Constantin. *Chronological History of Romania*. Bucharest: Editura Enciclopedica Romana, 1974.
- Glenny, Misha. *Balkanlar 1804-1999*. çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: Sabah Kitapları, 2001.
- Güler, Macid. “Romen Ulusunun Menşei ve Eski Türk Kavimleri İle İlişkileri.” İstanbul: *Hayat Tarih Mecmuası* 12/7 (1976), 60.
- Gürel, A. Tevfik. *Kırım Savaşı*. İstanbul: Askeri Matbaa, 1935.
- Gürsel, Halûk. *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri*. İstanbul: Baha Matbaası, 1968.
- Hale, William. *Türk Dış Politikası 1774-2000*. çev. Petek Demir. İstanbul: Mozaik Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2003.
- Harman, Ömer Faruk. “Kudüs”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 26/327. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002: 327.
- Iorga, Nicolae. *A History of Roumania: Land, People, Civilisation*. çev. By J. McCabe. Londra: T. Fisher Unwin, 1925.

- İnalcık, Halil. “Mehmed II”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 28/404. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003: 404.
- İnalcık, Halil. “Yaş Muahedelerinden Sonra Osmanlı Devleti’-Rus Münasebetleri Rasih Efendi ve Ceneral Kutuzof Elçilikleri”. *Ankara Üniversitesi DTCTF Dergisi*. 4/2 (1946), 195.
- İpek, Nedim. “1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı”. *Türkler Ansiklopedisi*. 13/16. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 16.
- İsmail, Fehmi. “Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812”. *Belleten* 46/181 (1982), 73-119.
- Jelavich, Barbara. *Balkan Tarihi: 18. ve 19. Yüzyıl*. çev. Gülçin Tunalı vd., İstanbul: Küre Yayınları, 2006.
- Jorga, Nicolae. *Osmanlı Devleti İmparatorluğu Tarihi*. 5. Cilt. çev. Nilüfer Epçeli. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2009.
- Jorga, Nicolae. *Yenilmez Türk-Kanuni ve Dönemi*. çev. Nilüfer Epçeli. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2008.
- Kantemir, Dimitri. *Osmanlı Devleti İmparatorluğu’nun Yükseliş Ve Çöküş Tarihi II*. çev. Özdemir Çobanoğlu. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1998.
- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Devleti Tarihi*. 1-2-3-4-5-6 Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Karasu, Cezmi. "XVI.-XIX. Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan." *Türk Tarihinde Balkanlar*. Ed. Zeynep İskefiyeli. Bilal Çelik. Serkan Yazıcı. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2013: 439-459.
- Karasu, Cezmi. “Bağımsızlıktan I. Dünya Savaşı’na Romanya.” *Balkanlar El Kitabı 1. Cilt*. Ed. Bilgehan Gökdağ, Osman Karatay. 515-527. Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.
- Karasu, Cezmi. “Uluslararası Diplomasi İle Osmanlı Devleti”nden Ayrılma Modeli Olarak Romanya’nın Bağımsızlığı.” *Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri*, 2. Cilt. 127-135. Ankara: Genelkurmay ATESA Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2006.

- Karasu, Cezmi. “XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan’daki Rus İşgalleri”. *Türkler Ansiklopedisi*. 12/741. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 741.
- Karpat, Kemal. “Eflak”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 10/467. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994: 467.
- Karpat, Kemal. *Balkanlar’da Osmanlı Devleti Mirası ve Ulusçuluk*. çev. Recep Boztemur. Ankara: İmge Kitabevi, 2004.
- Keleş, Erdoğan. “Kırım Savaşı’nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi.” *OTAM* 23/23 (2008), 149-194. https://doi.org/10.1501/OTAM_0000000289.
- Kocabaş, Süleyman. *Avrupa Türkiyesinin Kaybı ve Balkanlarda Panislavizm*. İstanbul: Vatan Yayınları, 1986.
- Koçak, Zülfiye. “1787-1792 Osmanlı Devleti’-Rus Savaşı’nda Değişen Dengeler ve Yaş Antlaşması.” *Tarih İncelemeleri Dergisi* 32/2 (2017), 461-490. <https://doi.org/10.18513/egetid.376803>.
- Koçak, Zülfiye. “Son Osmanlı Devleti’-Avusturya Mücadelesinde Değişen Dengeler ve Zıştovi Antlaşması.” *Akademik Bakış* 11/22 (2018), 261-289. <http://doi.org/10.19060/gav.437817>.
- Köprülü, Orhan. “Fuad Paşa, Keçecizâde”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 13/202. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996: 202.
- Kumkale, Tahir Tamer. “1877-1878 Osmanlı Devleti’-Rus Harbi Balkan Cephesinde Plevne Savunmasından Günümüze Yansıyanlar.” *Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri*. 181-215. Ankara: Genelkurmay ATASE Yayınları, Genelkurmay Basımevi, 2001.
- Kurat, Akdes Nimet. *Rusya Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.
- Kurat, Akdes Nimet. *Türkiye ve Rusya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Kurat, Yuluğ Tekin. “Henry Layard’ın İstanbul Elçiliği 1877-1880.” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Yayınları* (1968).
- Kurat. Akdes Nimet. “Panslavizm”. *Ankara Üniversitesi DTCTF Dergisi* 11/2-3-4. (1953), 241-278.

- Kutlu, Sacit. *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Küçük, Cevdet. “Abdülhamid II”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 1/217. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1988: 217.
- Maciu, Vasile. “1848 Devrimi Sırasında Türk–Rumen İlişkileri.” *Belleten* 35/139 (1971), 403-408.
- Mahmud Celaleddin Paşa. *Mir’at-i Hakikat*. 2. Cilt. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1979.
- Marinescu, Beatrice vd. “American Consular Reports About Romania’s Struggle to Win Independence (1877.)” *East European Quarterly* 12/3 (1978), 349-358.
- Maxim, Mihai. “Romanya”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 35/168. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008: 168.
- Mecmûa-i Muâhedât*. 4. Cilt . İstanbul: Ceride-i Askeriyye Matbaası, 1297-1298, 112-115.
- Mehmet, Mustafa Ali. “Romanya’da Yayımlanan Belgelere Göre 1877 / 1878 Savaşından Önce Türk – Romen İlişkileri Hakkında Bazı Gözlemler.” *Uluslararası Midhat Paşa Semineri Bildiriler ve Tartışmalar*, 73-74. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986.
- Meram, Ali Kemal. *Türk-Rus İlişkileri Tarihi*. İstanbul: Kitaş Yayınları, 1969.
- Muşat, Mircea ve Ion Ardeleanu. *From Ancient Dacia To Modern Romania*. Bucharest: Editura Ştiinţifică Şi Enciclopedică, 1985.
- Okçu, Yahya. *Türk-Rus Mücadelesi Tarihi*. Ankara: Yeni Matbaa, 1949.
- Olteanu, Constantin. “Plevne Muharebesinde Romen Ordusu.” çev. A. Onur. *Askeri Tarih Bülteni* 5/10 (1980), 129-145.
- Osmanlı Devleti Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2006.
- Osmanlı Devleti Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2006.

- Özcan, Abdülkadir. “Boğdan”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 6/269. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992: 269.
- Öztürk, Temel. “Özü”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 34/133. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007: 133.
- Papp, Sandor. “Eflak ve Boğdan Voyvodalarının Ahidnâmeleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı Devleti İmparatorluğu’nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri”. *Türkler Ansiklopedisi*. 10/745. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 745.
- Parmaksızoğlu, İsmet. “Memleketeyn”. *Türkler Ansiklopedisi*. 23/484. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1976, 484.
- Ristelhueber, René. *A History of the Balkan Peoples*. ed. ve çev. Sherman David Spector. New York: Twayne Publishers, 1971.
- Satış, İhsan. “Tanzimat Döneminde Kudüs ve Çevresinde Avrupalı Devletlerin Nüfuz Mücadelesinden Bir Kesit: Hristiyan Cemaatlerin İmar Faaliyetleri”. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Devleti Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* 34 (2013), 185-222, https://doi.org/10.1501/OTAM_00000000629.
- Saydam, Abdullah. “Osmanlı Devleti’lerin Siyasi İlticalara Bakışı Ya da 1849 Macar-Leh Mültecileri Meselesi.” *Belleten* 61/231 (1997), 339-385.
- Scorpan, Costin. *Istoria Romaniei*. Bucureşti: Editura Nemira, 1997.
- Sözen, Zeynep. “Osmanlı Devleti Kültürünün Eflak Ve Bogdan’ın Yaşamına Etkisi”. *Türkler Ansiklopedisi*. 12/160. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, 160.
- Stavrianos, L. S.. *Balkan Federation: A History of The Movement Toward Balkan Unity in Modern Times*. Massachusetts: Northampton Publisher, 1944.
- Stavrianos, L.S.. *The Balkans Since 1453*. London: Hurst and Company Publishers, 2000.
- Şahin, Turhan. *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Şenel, Şennur. “19. ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar.” *Balkanlar El Kitabı 1. Cilt*, Ed. Osman Karatay vd. 389-402. Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.

- Şıvgın, Hale. "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'." *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 129 (1997), 19-29.
- Şimşir, Bilal. "Kırım Savaşı Arifesinde Mustafa Reşid Paşa'nın Yazışmaları." Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri. 77-89. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.
- Şirokorad, A.B.. *Rusların Gözünden Osmanlı Devleti'-Rus Savaşları*. İstanbul: Selenge Yayınları, 2009.
- Temperley, Harold. "The Treaty of Paris of 1856 and Its Execution." *The Journal of Modern History* 4/3 (1932), 387-414.
- Turan, Şerafettin. "Edirne Antlaşması". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 10/443. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994: 443.
- Türkgeldi, Ali Fuat. *Mesâil-i Mühimme-i Siyasiyye*. 1. Cilt. yay. haz. Bekir Sıtkı Baykal. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.
- Uçarol, Rifat. "Gazi Ahmet Muhtar Paşa ve 1877-1878 Osmanlı Devleti'-Rus Savaşı." I. Uluslararası Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ve Dönemi (1833-1900) Sempozyumu (Tokat: 5-7 Nisan 2000) Bildiriler. haz. Zehra Seyfikli. 211-221. Tokat: Gazi Osmanğaşa Üniversitesi Basımevi, 2004.
- Uygur, Fatma. "1857 Eflak ve Boğdan Seçimlerine Fransız Müdahalesi ve Sonuçlarına Dair Bir Araştırma" *OTAM* 42/42 (2017), 169-186.
- Uygur, Fatma. *XIX. Yüzyıl Fransız Seyyahı ve Diplomati Edouard Antoine Thouvenel'e Göre Osmanlı Devleti'*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devleti Tarihi*. 1-2-3-4-5-6. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1975.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. "Tersane Konferansının Mukarreratı Hakkında Şûra Mazbatası." *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 6/9 (1954), 123-140.
- Üçok, Coşkun. *Siyasî Tarih Dersleri*. Ankara: Ajans-Türk Matbaası, 1957.

- Vak'anüvis Ahmed Lutfi Efendi. *Lütfi Tarihi*. 1. Cilt. İstanbul: Tarih Vakfı-Yapı Kredi Yayınları, 1999.
- Yalçinkaya, M. Alaaddin. “ Osmanlı Devleti’lar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn)”. *Balkanlar El Kitabı*. 1. Cilt. Der. Osman Karatay vd. 386-396. Ankra: Karam-Vadi Yayınları, 2006.
- Yalçinkaya, M. Alaaddin. “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”. *Türkler Ansiklopedisi*. 12/382. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 382.
- Yeniçeri, Özcan. “Kırım Savaşı, Islahat Fermanı ve Paris Barış Antlaşması”. *Türkler Ansiklopedisi*. 12/846. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 846.
- Yılmaz, Serap. “Bogdan Voyvodası Ligor Aleksandır Gika'nın Ölümü (1777).” *XII.Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*. 1009-1017. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.